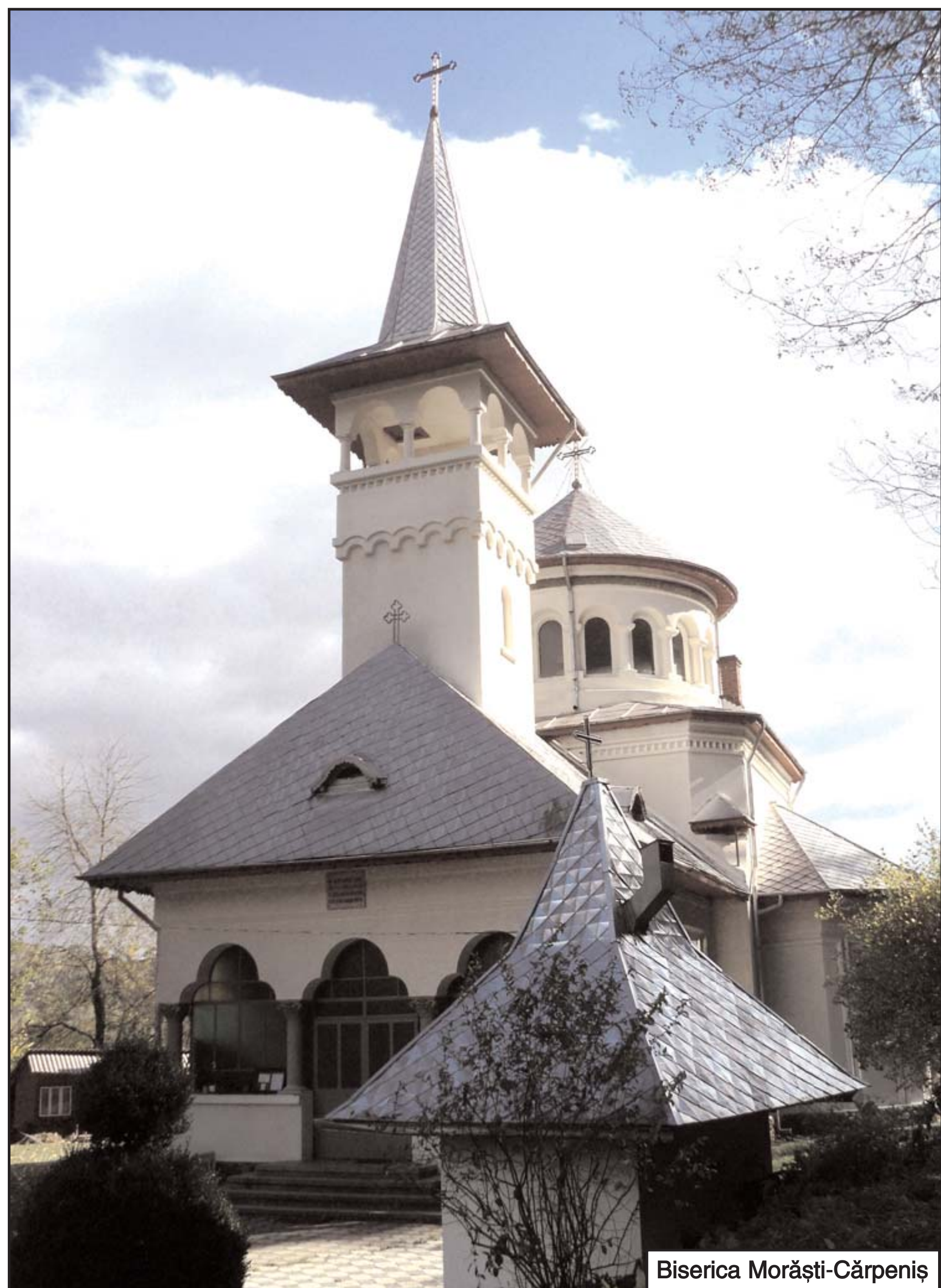

Curtea de la Argeş

Revistă de cultură

Anul VI ■ Nr. 1 (50) ■ Ianuarie 2015

Biserica Morăşti-Cărpeniş

Din sumar:

Revista apare cu sprijinul
Primăriei Municipiului Curtea de Argeş
şi al Asociaţiei Culturale „Curtea de Argeş”

La numărul 50

Gheorghe PĂUN

Un număr mic, dacă e privit dinspre o revistă care apare de zeci de ani, dar un număr semnificativ pentru o revistă tânără, mai ales în vremurile noastre, „dinamice”, când multe iniţiative culturale pleacă la drum cu mare aplomb şi se topesc apoi în deşertul tranziţiilor, crizelor, influenţelor politice. Ce înseamnă „tânăr” sau mai puţin tânăr în materie de reviste culturale nu ştiu, mă refer aici la vârsta în ani, nu la spiritul publicaţiei şi, în comparaţie cu multe reviste de tradiţie, cinci-şase ani este, fără îndoială, o vârstă mică. Am scris „cinci-şase” şi pentru a reaminti întâmplarea – o numesc norocoasă – că am plecat la drum în luna decembrie (a anului 2010), avem deci, cum se spune, „un an de o lună”. De aici, urmarea că numărul 50 este primul din anul al şaselea al *Curţii de la Argeş...*

Ce am făcut noi în acest răstimp? Ne-am îndeplinit menirea-planurile-programul? E, cu siguranţă, prea devreme pentru a răspunde. Nici nu a existat un *program* în sensul tradiţional, istoric, al termenului. Dorinţe, da (a se revedea editorialele de început, nu reiau), iar acestea au fost respectate. Las pentru mai târziu o discuţie mai aplicată, încerc însă aici o listă de realizări.

Prima, poate şi cea mai importantă, este aceea că revista a creat o *comunitate*, a colaboratorilor şi cititorilor, o comunitate largă şi mereu în creştere. O dovedesc nu numai afluxul de articole (de unde la primele numere aveam emoţii că nu avem cu ce acoperi paginile, acum am mereu probleme cu amânarea unor texte – în octombrie 2014 nu am mai găsit o altă soluţie decât scoaterea unui număr cu 32 de pagini) şi contorul paginii internet, ci şi întâlnirile revistei, cele din august, tradiţionale deja, de la Curtea de Argeş, sau organizate în alte părţi, prin Bucureşti mai ales, dedicate explicit revistei sau lansării unor cărţi crescute din rubrici ale acesteia. Este un mare motiv de bucurie conturarea acestei „familii culturale”, în lumea fragmentată (artificial şi neproductiv) din jurul nostru.

Evident, o mare mândrie este calitatea celor care au semnat până acum în revistă, cu atâtea nume mari ale culturii româneşti şi străine, membri de academii naţionale, oameni de ştiinţă, scriitori (toţi aceştia adresându-se însă cititorului-ţintă pe care-l avem în vedere: *publicul larg şi cultivat*). Îndatorare tuturor colaboratorilor, invitaţie deschisă tuturor oamenilor de cultură.

Nu mai amintesc lucrurile evidente, vizibile, cum ar fi caracterul firesc-ponderat-constant naţionalist, creştin,

monarhist, unionist, european (argeşeano-globalist aş spune), respectul pentru limba română, nepartizanatul politic, echilibrul, cordialitatea, dorinţa de a construi. Am mai spus-o: apărem într-un Oraş Regal, cu diplomă în regulă (revista a fost părtaşă la solicitarea şi primirea acestui titlu), într-o Curte Voievodală – să ne purtăm, deci, *ca la Curte*.

O menţiune specială, o acţiune specială: de la început „Basarabia a fost cu noi”, iar iniţiativa a căpătat repede şi un nume, *Podul de Reviste!* L-a rostit Nicolae Dabija, în toamna lui 2011, la Chişinău, de atunci suntem înfrăţiţi cu *Literatura şi Arta,* au urmat mai multe vizite reciproce, s-au alăturat Podului reviste din Serbia (*Lumina* de la Pancevo) şi România (*Bucureştiul literar şi artistic, Gând Românesc* – Alba Iulia), se vor alătura şi altele, din ţară şi din apropierea ţării.

Podul de Reviste nu este decât un semn că România Mare culturală există, are viaţă, a supravieţuit încercărilor pe care preabine le ştim. Este şi un semnal către politicieni, societatea civilă, decidenţii mai la vedere sau mai din umbră, către *alegătorii* celor două state româneşti (am văzut în ultima vreme ce putere au alegătorii!), că avem ceva de făcut şi la nivel politic, pentru a reda Prutului seninătatea unei ape oarecare, îndepărtând sârma ghimpată care-l însoţeşte pe o hartă nefirească, desenată cu creioane brun-roşii, pe o şenilă de tanc.

Ar mai fi, dar de un nivel „operaţional” în comparaţie cu cele dinainte: seria de cărţi publicate la Editura Tiparg, cea care tipăreşte şi revista, sub sigla „Biblioteca revistei *Curtea de la Argeş*”, rubrica „Lacrima Anei”, care va duce, cândva, la o antologie, publicarea unor articole de la care se aşteaptă ecouri cu bătaie lungă (cum ar fi cel din iunie 2012, despre începuturile Ţării Româneşti, sau, daţi-mi voie să fiu optimist, „Manifestul SFP”, din septembrie 2012), poate şi altele.

Să ne bucurăm, cei care facem revista să fie, colaboratorii şi cititorii, că sărbătorim un număr „rotund”, dar să privim spre numărul 100, propunându-ne să continuăm tot aşa, dar sperând că până atunci vom abandona înspre istorie unele preocupări, care să devină caduce prin pierderea obiectului – mă gândesc mai ales la Podul de Reviste, care nu şi-ar mai avea rost peste un Prut negraniţă...

Toate-s vechi și nouă toate...

Am semnalat în zilele trecute intențiunile ce le-ar avea partidul iredentiștilor italieni asupra unor ținuturi austriace locuite în mare parte de italieni. Aceste veleități, care se agită iar astăzi, sunt de natură a alarma iarăși pe austriaci și de aceea foile lor nu scapă din vedere mișcările din Italia. Oficiosul *Pesther Lloyd* zice, între altele, că Austria a luat acum un an măsuri de precauțiune. Ce e drept, spune numita foaie, nu s-au pus în mișcare numaidecât brigade întregi, ba nici chiar regimente; dar și cele câteva batalioane de vânători care s-au trimis în ținuturile amenințate vor fi de ajuns spre a se răfui cu o mână de garibaldieni. În privința aceasta nu încape nicio grijă. Mai mare bătaie de cap are guvernul italian, care în propriul său interes va trebui să facă tot posibilul spre a împiedeca acea tentativă necugetată. Această misiune nu e fără dificultăți în împrejurările actuale. Ministeriului Cairoli i-ar fi fost mai ușor dacă din capul locului ar fi luat o atitudine mai energică față cu „Italia irredenta". Austro-Ungaria a rămas nesimțitoare când guvernul italian a crezut de cuviință să-și întărească organizația militară într-un mod al cărui înțeles și scop au provocat în afară diferite comentarii. Acum însă Austria are un drept cu atât mai mare să insiste ca Italia să evite la timp orice tulburare a raporturilor internaționale dintre cele două state. Cuvintele foii guvernamentale austro-ungare sunt destul de clare mai ales pentru cabinetul italian. Semnificativ este însă că în același timp vin și unele foi curat germane a povățui pe italieni să nu cuteze a-și îndrepta dorul spre Triest. „Triestul, zice *National-Zeitung*, este pentru Austria ceea ce e Strasburgul pentru Germania."

(*Timpul,* 14 ianuarie 1881)

Laudele pe care foile guvernamentale le aduc amicilor lor politici și iluștrilor financiari pentru sporirea veniturilor statului, corespunzătoare c-o sporire egală a cheltuielilor, le-am împărtăși asemenea dacă nu ni s-ar prezenta unele inconveniente, pe care le-am relevat adeseori fără însă ca signalul nostru să fi fost înțeles de confrații guvernamentali.

Să presupunem în adevăr, fără a concede, că finanțele sunt pe deplin echilibrate, că veniturile nu sunt deloc umflate și ajung în realitate la cifra de 120 milioane, că în fine această stare se datorește administrației guvernului actual.

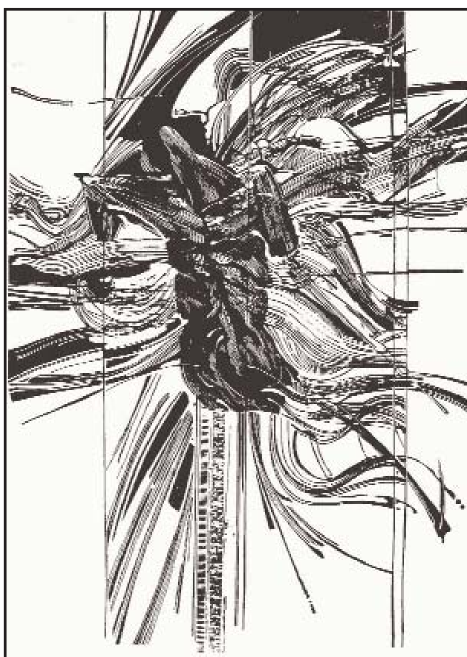
Am voi să știm *cum* s-au sporit aceste venituri?

Produce poporul românesc mai mult? Se bucură el de-o sumă mult mai însemnată de bunuri, are la dispoziția sa mai multe satisfacțiuni, e economia lui înfloritoare?

Dacă această economie ar fi înfloritoare am vedea simptomele ei. Poporul, căci numai de el poate fi vorba, s-ar îmbrăca mai bine, s-ar hrăni mai bine, și-ar dura locuința mai încăpătoare și mai sănătoasă și în fine s-ar înmulți.

Dacă sporirea pur și simplu a veniturilor statului ar fi în toate cazurile un semn de fericire, statele care percep mai multe dări ar trebui să fie cele mai bine organizate. Lucrul nu e tocmai așa. Nu ceea ce percepe statul de la contribuabili e cestiunea principală, ci întrebuințarea productivă sau improductivă pe care el o face de acele venituri. Dacă acele venituri se cheltuiesc în mod improductiv, fie pentru a susține luxul claselor guvernante, fie pentru necesități politice chiar, în desproporție cu însemnătatea și puterile unei țări, banul perceput nu e aproape de niciun folos economic pentru popor.

În unele din statele apusene vedem în adevăr bugete foarte mari, dar serviciile pe care statul le aduce în schimb cu banul contribuabilului sunt nu numai echivalente, ci întrec cheltuiala făcută. Prin

sumele ce le consumă mecanismul statului se înlătură piedicile ce se opun producțiunii și schimbului; prin cheltuielile făcute i se ușurează oricărui producător condițiile în care muncește, încât producțiunea crește în proporție cu cheltuielile statului și viceversa. Bunăstarea fiecărui individ sporește și, fiindcă bunăstarea e condiția bunului trai, media vieții fiecărui individ devine mai lungă, copiii sunt crescuți în condiții mai bune decum fuseseră părinții lor, o generație și mai viguroasă și mai aptă pentru producțiune ia locul celei ce se stinge.

La noi sporirea veniturilor statului înseamnă însă totdeauna diminuarea veniturilor fiecărei economii private. Nu din prisosul producțiunii, ci, la clasele de jos, de-a dreptul din primele necesități, din plata muncii zilnice se percepe darea; mărimea contribuțiilor statului e echivalentă cu mărimea mizeriei populațiunii.

De aci se explică de ce rasa română descrește continuu ca număr și degenerează ca constituție fizică. (...) Din punctul de vedere al condițiilor de existență pentru mase putem zice că orice guvern anterior epocii reformelor a fost superior celor următoare, a fost mai ieftin, mai potrivit cu trebuințele neînsemnate ale unor producțiuni asemenea nu tocmai însemnate.

La ce folos sunt atunci toate îmbunătățirile și tot progresul dacă ele se soldează cu însăși existența poporului nostru?

Știm bine că, odată intrați pe calea aceasta, orice pas îndărăt e greu, dacă nu cu neputință. Cu toată Constituția liberală, dar mai cu seamă egalitară, suntem mai departe decât oricând de adevărata libertate, mai departe decât oricând de acea elementară facultate a poporului de a-și fixa singur dările în proporție cu puterile lui. Statul nostru centralizat cere, mereu cere, pentru necesități de lux, pentru necesități factice chiar, și – din pământ, din iarbă verde – banii trebuie să iasă. Aci nu se mai întreabă nimenea dacă vrea sau poate să plătească; *trebuie* să plătească, căci mecanismul din centru îi cere mereu și-n fiece an cheltuielile se sporesc până la istovirea puterii impozabile a locuitorului. (...)

Căci nu trebuie să uităm că toate reformele și toate libertățile costă bani. (...) Dar orice ban care se ia contribuabilului – și în ce condiții grele și uzurare adesea, căci trebuie să se împrumute ca să plătească dările – orice ban, zicem, se scade din greutatea pâinii săracului, deci din puterea lui musculară, din putința lui de-a produce. E drept că marile goluri ce se nasc prin scăderea poporului nostru se vor umple, dar se vor umple cu străini, căci imigrația lor e în termen mediu de 20.000 pe an de la 1866 încoace.

Vede oricine pentru folosul cui ne impunem dări, pentru folosul cui ne luptăm și muncim: pentru cei ce ni se suplantează. După înțeleptul Machiavelli un rău social care se observă nu mai e de lecuit. Rămâne numai a se constata că cea mai mare parte din meritele ce și le atribuie generația trecută sunt în realitate demerite și c-ar trebui să înceteze odată acel ton de îngâmfare al progresului pospăit când alăturea cu el vedem regresele reale.

(*Timpul*, 5 februarie 1881)

CURTEA DE LA ARGEȘ

Revistă lunară de cultură

Apare sub egida Trustului de Presă „Argeș Expres" (B-dul Basarabilor 35A, tel./fax: 0248-722368) și a Centrului de Cultură și Arte „George Topîrceanu" (B-dul Basarabilor 59, tel./fax: 0248-728342) din Curtea de Argeș

Corectură: Radu Gîrjoabă
Machetă: Elena Baicu

ISSN: 2068-9489

E-mail:
curteadelaarges@gmail.com

Website:
www.curteadelaarges.ro

Abonamente se pot face la sediul redacției – Trustul de Presă „Argeș Expres" (25 lei/6 luni și 50 lei/12 luni); banii trebuie trimiși în contul Asociației Culturale Curtea de Argeș, deschis la Volksbank Curtea de Argeș,
IBAN: RO82 VBBU 2587 AG15 1679 2701

Tiparul: SC TIPARG SA, Pitești.

Revista poate fi sponsorizată prin intermediul Asociației Culturale Curtea de Argeș, CIF 29520540, cont Volksbank, IBAN RO82 VBBU 2587 AG15 1679 2701.

Homo sapiens

Cumpăna anilor

Horia BĂDESCU

Cândva, la cumpăna anilor, în noaptea de Sfântul Vasile, așteptam cu toții, părinți și copii, să răsune la geam întrebarea pe care o punea totdeauna strașnicul lăutar Grigorosu, mai înainte ca vioara lui încântată și glasul Tincăi, frumoasa lui femeie, să lumineze întunericul trecerii dintre ani: „Somnați, dom'le 'nvățător?" Nu, nimeni nu somna! Așteptam. Îl așteptam pe Grigorosu și pe Tinca. Așteptam Anul cel Nou, lepădându-mă, fără să știu, atunci, de cel vechi. Acum știu că cel vechi se duce și nu se mai întoarce, așa cum va face și cel ce va veni. Ce făceam atunci, în acea așteptare, nu știu. Acum, ceea ce înseamnă de o bună bucată de vreme, la cumpăna anilor stau de vorbă cu mine însumi, cu timpul care curge neoprit, cu viața… Încercând... încercând ce? Poate să-mi reamintesc că sunt încă aici. Să mă reamintesc.

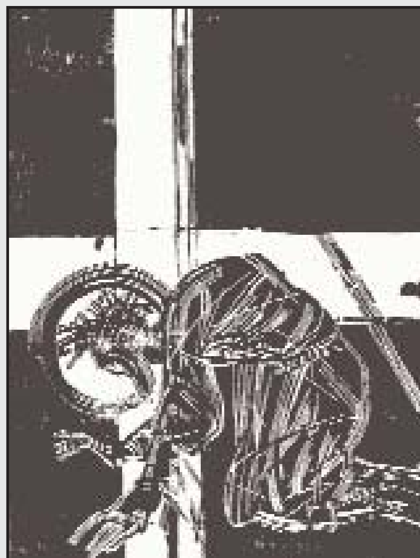
Să te reamintești, să scormonești în pântecul zilei. Căutând-o și căutându-te. Încercând să afli cum e și cum ești. Făcând asta viața întreagă și, până la capăt, neaflând nimic; sau aproape nimic. În afara sentimentului că mereu lipsește ceva și că fericirea e doar așteptarea acelei absențe și conștiința eternității ei. Și uneori nu-ți poți aminti. Poți spune, atunci, *am trăit*? Căci viața nu-i decât amintire, timp scris, trecut.

Dacă *suntem* doar prin memoria noastră, prin ceea ce a fost și nu mai este, atunci viața nu-i decât memoria morții.

„A învia din morți" înseamnă și a învia din moartea fiecărei zile, din amorțeala grijii de tine pentru a te da lumii, a reînvia în și odată cu splendoarea ei.

Ființă, lume, univers, infinit… Cuvinte prin care încercăm să cuprindem ceea ce nu e de cuprins. Dar cum altminteri să iei seamă ca să dai seamă, să afli și să te afli ? Adică să te așezi în clipa și locul care ți-a fost hărăzit.

La urma urmei ce este viața? Un lung, foarte lung șir de gesturi, de trăiri, de senzații, pe care amintirea nu le păstrează decât ca atingere a ceva cunoscut, din adânc, ceva care urcă, uneori, aducând cu sine un val de oboseală, de lehamite. Tot mai puține uimiri, tot mai puține elanuri, tot mai puține punți spre tot mai puține tărâmuri necunoscute. Și, uneori, străfulgerări paradiziace, clipe supreme pe care le câștigăm și le pierdem cu nonșalanța milionarului, uitate, fără a lăsa vreo urmă a simfoniei de nuanțe cu care-ți încarcă sufletul, pietrificări, muzeul natural al eu-lui din care memoria aduce uneori la suprafață exponate fosilizate. Și oricât de multe vor fi fost și oricât de trufaș sau de înțelept ai spune *am trăit*, nu înseamnă nimic, pentru că singurul lucru care contează este *trăiesc*, iar asta nu poate fi adevărat decât în fața marilor câmpii înzăpezite, fără urme, unde totul este posibil, unde se poate întâmpla oricând o minune și poți auzi în închipuire foșnetul cu care trec constelațiile.

Dimineața, ca o ieșire din moarte! Bucuria soarelui, iarba prăfuită din marginea trotuarelor, o pasăre chemând undeva. Ori puritatea zăpezii: ca sânul unei femei ori obrazul unui copil. Ieșind din tine ca dintr-o albie prea îngustă, căutând infinitatea, maternitatea universală. Dar pentru asta trebuie ca toate acestea să nu fi avut, măcar odată în viață, niciun sens! Un gust de leșie, după care totul devine nespus de proaspăt. Fiindcă, la urma urmei, viața nu-i altceva decât minunea unui neîncetat obișnuit, a unei nesfârșite „banalități" sau, poate, obișnuielnicul unei nesfârșite și neîncetate minuni de a fi. Adică de-a vieții, având conștiința acestei viețuiri, acestui lung șir de clipe dulci-amare, această însumare de suferiri care ne spun că suntem în lume și că lumea e în noi și cu noi. Singuri în singurătatea infinită a infinitei singurătăți a universului! A trăi, a îndura cu seninătate și îndârjire conștiința existenței tale și a face din aceasta o bucurie.

Zilele fug, anul se grăbește să-și încheie socotelile și viața fuge cu noi și adesea fără de noi spre rostul ei de viață. Unde ne ducem, Doamne, trăind, căci murind n-o să știm niciodată? Spre ce ni se îndrumă pașii, fiindcă e sigur că nu noi ni-i îndrumăm. Orbenia e a noastră, drumul se duce în calea lui, dimpreună cu noi.

Despre existența și menirea bessilor

Florin HORVATH

Cei care se apropie de cunoașterea istoriei noastre străvechi pot intra, fără voie, desigur, în capcana generată de diversele interpretări pe care le dau, la paliere diferite de vreme, vocile vechi și mai apropiate zilelor noastre, despre existența bessilor.

De aceea, din creuzetul nenumăratelor prefaceri ale devenirii omenirii, vom încerca să aducem un dram de lumină în ce-i privește pe aceștia. Sperăm să nu ne pierdem în acest demers, dacă pornim de la enunțul lui Plutarh Beotul, anume că nu există pe mapamond „popor fără religie și fără sacerdoțiu". Din cuprinderea acestui enunț răzbate invitația de a nu neglija componenta sacerdotală.

Acceptând invitația, vom lăsa deoparte, deocamdată, religia propriu-zisă a geto-dacilor, concentrându-ne atenția pe aspectul sacerdotal (preoțesc), desprins din mărturiile despre bessii-preoți, retrași în perimetrele lor de taină *Bess-terra*, acolo unde își desfășurau activitatea lor inițiatică, asemeni înaintașului lor Zalmoxis, slujitori ai acelor locuințe subpământene, „pământuri sacre ale bessilor", peșterile din pântecul munților sacri.

Mai nou, unele voci asemuiesc această castă preoțească a bessilor cu cea similară a *leviților* din pământul lui Israel sau cu cea a preoților egipteni, care lucrau în lumina monoteismului propus de Amon-Athon și a celei coborâte din părțile geto-dace, soția sa neegipteană, Nefertiti.

Herodot ne amintește și el, în *Istoriile* sale, că bessii sunt cei ce îndeplinesc sarcinile de profeți în sanctuare, iar oracolele sunt date de o preoteasă întocmai ca la Delfi...

Lângă mărturia lui Herodot se alipește și mărturia lui Strabon, care ni-i descrie pe bessii sacerdotali astfel: „Bessii erau călugări, oameni iuți, intransigenți, singuratici, războinici redutabili, supuși doar lui Dumnezeu. După reforma lui Zalmoxis, ei au părăsit practicile dionisiene și trăiau o viață în castitate și aspră asceză. Nu se atingeau de carne. Actele lor de cult se săvârșeau în locurile pure din vârful munților, în peșterile din care izvorau limpezile ape repezi de munte."

Credem că de la ei, grecii și romanii au numit spațiul lor de priveghere *Bess-terra*, adică țara bessilor, cuvânt preluat mai târziu de slavi, zicându-i *bistera* sau *bistra*, de unde slavizatul *bistro*.

Crestele munților sfințite de albul zăpezii, *za-pada* (*za* – în sensul abrevierii de la zeu și *pada*, *pados* însemnând picioare), mărturiseau despre „locul unde stăteau picioarele zeilor".

În sec. al V-lea după Hristos, Sf. Paulin de Nola scrie despre acei bessi „nesupuși de nimeni", cum amintea Herodot, propunându-ne ideea că ei au fost neosteniții lucrători în ogorul sfânt al vechii Legi, contribuind la lina trecere de la zalmoxism la monoteismul creștin: „Bessii năprasnici prin pământurile și sufletele lor mai aspre ca zăpezile au ajuns acum ca niște oi și, sub îndrumarea lui (Niceta de Remesiana, bess și el), se îmbulzesc spre locașul păcii, grumazurile pe care, neînfrânți de război, au respins să le supună sclaviei, le pun acum cu bucurie sub jugul adevăratului Stăpân.

Acum bessul, mai bogat prin valoarea muncii sale, se înaltă. Aurul pe care îl căuta mai înainte cu mâna în pământ, îl culege acum cu mintea din cer."

Dacă la început, în cultura prezalmoxiană, se practica botezul taurobolic, constând în sacrificarea unui taur tânăr și stropirea neofiților cu sângele acestuia, credința zalmoxiană a recurs la botezul simbolic din undele râului sfânt, cu apă curgătoare. De aici n-a fost decât un pas până la acceptarea botezului creștin și la noul simbolism al practicilor bessilor.

Practicile lor inițiatice sunt atestate în textele sanscrite, retranscrise succesiv până în sec. V d.Hr., adică pe vremea Sf. Paulin de Nola. Dar ele aminteau de evenimente inițiatice vechi de mai bine de 4.000 de ani.

Citându-l la rându-i pe Herodot, Eliade spune că „bessii sunt un trib preoțesc zalmoxian, asemenea tribului vechi al leviților".

Nu gratuit reia ideea pr. Feier într-o cheie cu totul surprinzătoare, mărturisind că: „După creștinare, peșterile (*bessterra*) munților noștri s-au creștinat și ele devenind *besse rica* (biserica), căci *ica* înseamnă casă. Astfel, după zicerea Sf. Paulin de Nola, bessii sălășluiesc în *lăcașurile păcii* (casele păcii)."

Mai mult, Sf. Apostol Pavel, propovăduitor al lui Hristos în mijlocul bessilor din Samotracia, raportează chenoza Mântuitorului la actul de coborâre în peșteră a bessilor: „Iar aceea că S-a suit, ce înseamnă decât că S-a coborât în părțile cele de mai jos ale pământului?... Cel care S-a coborât, Acela este care S-a suit mai presus decât toate cerurile... Altădată erați în întuneric, acum sunteți în lumină. Ca fii ai luminii să umblați."

→

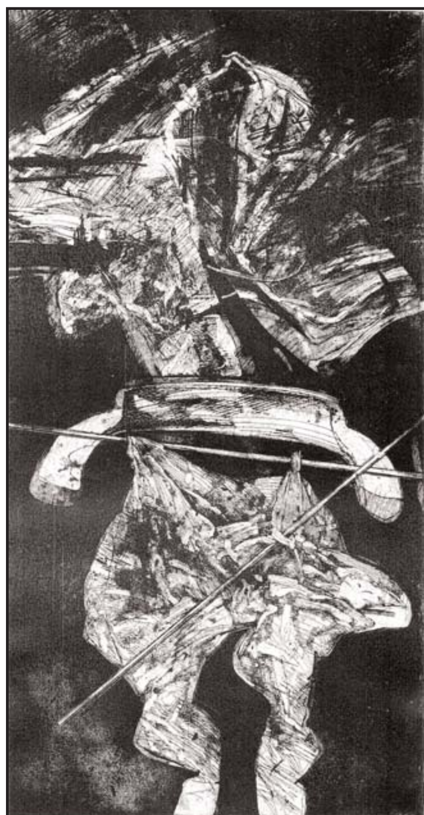
Homo sapiens

Dacă sub aspect sacerdotal am luat în seamă criterii, repere privindu-i pe călugării sacerdoți bessi, nu trebuie neglijată nici existența altor mărturii, prezentându-i sub o lumină sau dintr-un unghi mai laic, în contextual lor socio-politic.

Dacă expresia *bess-terra*, mărturisindu-i ca locuitori ai peșterilor, se inversează în ordinea alcătuirii ei, vom da peste *terra-besstes*, care amintește de vestiții *tarabostes*, numiți în vreme și *pileati*.

Despre ei ne spune Iordanes în *Getica* sa: „Aceia dintre ei care erau de neam (ales sau nobil, n.n.) s-au numit la început *tarabostes*, apoi *pileati*. Dintre ei se alegeau regii și preoții."

Amintindu-ne de mărturia regretatului Densusianu, vom lua în calcul enunțul său elaborat în jurul simbolisticii de pe moneda de aur descoperită lângă Turda: „Un tip cu barbă, pe avers legenda ARMIS-SARMIS (ARMIS – împăratul basileu), iar pe revers perspectiva unei vaste cetăți cu muri (ziduri) construite din piatră tăiată; înaintea porții – semnul crucii frânte, după cum se întâlnea deseori pe teracotele de la Troia; în dreapta, figura pe jumătate a unui bou, cu capul ridicat."

Putem înțelege cum de la seminția străveche a *arimilor*, acel rege Arimis sau Armis, membru cu drepturi depline al castei bessilor, prin sacrificiul său, se identifica cu totemul taurului (Mitra).

Densusianu îl identifica pe Sarmis cu regele geto-dac, devenit, prin recunoașterea supușilor săi, drept zeu. Adică *Sarmis ze getus* (Sarmis zeul geților), de la care păstrăm capitala Sarmizegetusa.

Potrivit scrierilor anticilor, acele pământuri *terra besstes* erau conduse de către vestiții Moși, numiți în lumea elenistică *mysi*. Sfatul fiecărei așezări geto-dacice era compus din zece bărbați aleși dintre cei mai caști, drepți și înțelepți dintre bessi. El era numit *Sfatul moșilor* sau *Dece*, adică *cei zece*. Când se împlinea sorocul, dintre cei zece unul pleca, desemnat să-și continue autoperfecționarea în inima Muntelui sacru, într-o peșteră, spre a deveni, la ceas cuvenit, candidat la demnitatea de *Mare mag*, urmaș al Marelui Zalmoxis.

Cel plecat, dat către munte, era socotit *dece-datus*, al zecelea dat zeului spre a-i urma calea desăvârșirii.

Deseori putea fi însoțit de un slujitor, bess și el, hotărât a sta în ascultarea celui plecat în munte. Interesant este faptul că acesta se putea întoarce printre semenii săi din așezarea care l-a trimis însoțitor sau câine de pază celui ce plecase pentru a urma zeului Zalmoxis. Acest *cone-ze*, câinele zeului, întors între ai săi, era desemnat și recunoscut drept *cane-ze* – cneaz, conducător, întrucât se putea întoarce după ce a parcurs prima treaptă de inițiere.

Mai amintim că acest *dece*, plecat dintre înțelepții așezării sale, este atestat ca practică încă din vremea realizării tăblițelor de la Tărtăria.

Așa am avut în istoria geto-dacilor exemple ca acel *Dece-baal* – Decebal (*baal* – stăpân), stăpânul celor zece, sau *Deceneu* și numeroși *decedatus*.

Întorcându-ne la evantaiul vechilor legende născute încă din protoistoria noastră, ne amintim de faimosul Cad-moș, adică Moșul venit din porunca lui Agenor să-și caute sora numită Io, răpită de zeul suprem Diaus Pitar – Dumnezeu Pâine, de unde românii au minunata, simbolica expresie *pâinea lui Dumnezeu*.

Ajuns pe meleagurile geto-dace, Cadmoș se însoară cu fiica lui Ares și, prin bunăvoința zeului, o descoperă pe Io, dincolo de Istru. Sora sa era păzită de *balaurul* închinat socrului său Ares. Cadmoș îl omoară și-l înalță în propria sa lance, fixându-l vertical pe trunchiul unui stejar. Balaurul apucase să înghită pe jumătate un lup, simbolul arian al lui Lycaios – de unde dacii își vor adjudeca simbolul suprem al balaurului cu cap de lup, totem sub care se naște măreața Europă!

Revenind la tagma bessilor, părintele Dumitru Stăniloaie ne amintește că „Numele de bessi îl purtau nu numai tracii de la sud de Dunăre, ci și cei de la nordul ei". De la ei, atribuind importanța leului ca simbol de conducător suprem, avem *besse leon* sau *basileon*, adică *bazileu* (conducător bizantin).

Tot de la bătrânul Strabon păstrăm precizarea: „La început, dacii se numeau *davi,* adică cei *strălucitori,* zeii făuritori ai davelor, căci *dava* = strălucire.

M. Eliade susține că a deveni *dav* sau *davă* înseamnă a deveni zeu.

Pr. Feier ne amintește că cea mai veche mențiune documentară a localității Bistrița, vine de la *bess-terra-ze*, adică adeverirea ca țară a zeilor bessi. Tot el afirmă că besii care slujeau Sfânta Liturghie bizantină până către sec. XII, în care *kyrie eleison,* adică Doamne miluiește, se rostea de zeci de ori, au lăsat o urmă fascinantă în cuprinderea locuitorilor din Chirales, unde multă vreme a funcționat o mănăstire bessă, *Bessi-neu*, adică *satul bessilor.*

Reținem deocamdată că migratorul Teodoric și Leon Bessul (Tracul), Vasile al II-lea Bulgarotonul, Constantin cel Mare și Justinian sunt doar câteva dintre strălucitele descendențe ale vechilor călugări bessi meniți a ne îndreptăți să cugetăm la importanța bessilor în istoria seminției noastre și chiar în istoria acestei lumi.

Avem datoria să ne aducem aminte că opera străromânului Dionisie Exiguul sau *Cel smerit* a fost posibil de înfăptuit datorită istro-românului Justinian, împărat al Bizanțului. Dionisie, călugăr bess și el, ca și împăratul ridicat dintre moesii bessi, confirmă faptul că în primul mileniu creștin am existat reprezentați cât se poate de onorabil. Din păcate, ne-am preocupat mai puțin de Justinian, promovându-l în prim-plan pe Constantin cel Mare, în mai toate consemnările.

Cu toate acestea, consemnarea binecredinciosului împărat Justinian cel Mare (482-565 d.Hr.) în *Novela nr. 9* rămâne în memoria noastră: „Fericita mea patrie în care a vrut Dumnezeu să vin în această lume, pe care a făcut-o El... am hotărât ca sfânt episcop al Primei Justiniane, patria noastră, să se înalțe la rang de mitropolit și arhiepiscop al celorlalte provincii și să fie sub autoritatea lui. Adică Dacia Mediteraneana, Dacia Ripensis, Moesia Secunda, Dardania, Provincia Prevalitana, Macedonia Secunda și Panonia Secunda în care e cetatea noastră Baciana."

Dincolo de locul său de naștere, Tauresium, pe care-l face *Justiniana Prima*, împăratul va ridica, în nordul Dunării, *Literata*, orașul universitar care va fi consemnat cu timpul *Lederata*, în documentele romane.

Pe lângă impresionanta Sfânta Sofia, împăratul a construit Biserica Nașterii Domnului din Betleem și biserica Mănăstirii Sfânta Ecaterina din Sinai, în care se slujea în limba bessilor!

Brațul înarmat al împăratului era asigurat de vestitul general Belizarie, traco-roman din Iliricul dunărean, cel care cucerește Roma, redând gloria obârșiei daco-getice a orașului, decăzut sub loviturile hoardelor migratoare.

Mai amintim despre codul lui Justinian, alcătuit din 12 cărți, precum și *Corpus Digesta*, din 10 cărți, cele 154 de decrete imperiale, *Novelele*, precum și Codul Canonic.

Este de mirare cum besii, întemeietori ai Europei, nu au suscitat interesul unor cercetări mai amănunțite. Organizați asemeni leviților, lucrarea lor poate fi pusă pe seama faptului că, asemeni lui Zalmoxis, și Moise s-a format în Egipt.

După ieșirea din Egipt, Moise așază bazele religiei monoteiste, Legea mozaică, în timp ce Zalmoxis scrie bazele religiei sale, Legile belagine, creând cadrul de lucru pentru călugării bessi.

Bessii, chiar și după creștinare, și-au cultivat limba străveche, evoluată în ceea ce numim „limba latină populară", *vulgata* sau *vetus romana*. În limba aceasta a studiat și a lucrat Dionisie cel Smerit, poate chiar și atunci când a organizat arhivele Vaticanului, devenind, el, un proto-român, fondator al arhivelor pontificale, precum și întemeietor al dreptului bisericesc canonic.

Datorită stăruințelor sale, suntem noi azi în al 2015-lea an de la Nașterea Mântuitorului, pentru că la 530 d.Hr. a instituit numărătoarea care pune în valoare Era creștină, adică cele două mari calupuri de vreme – î.Hr. și d.Hr.

Care dintre neamurile Europei, având asemenea informații, le-ar da uitării cu atâta ușurință?

Mai este un lucru de mirare pe care se cuvine să-l lămurim. În multe dintre consemnările anticilor, mai ales în documentele emise de cancelariile Romei, bessii și, după modelul lor, toți locuitorii Geto-Daciei erau numiți barbari. S-a împământenit ideea că barbar înseamnă o suită de seminții care, prin cultură și manifestare, erau inferiori grecilor sau romanilor...

Luând în seamă doar cele câteva considerații despre cultura și existența bessilor enunțate anterior, ne putem pune întrebarea cum puteau socoti aceia drept inferioare semințiile din care marile lor culturi își trag rădăcina?! Răspunsul îl găsim simplu în cu totul altă parte. Cei care prin legea lor sacră se dăruiau inițierii în taina muntelui păstrau barba naturală, neatinsă de foarfeci, și, avându-i ca model, și ceilalți locuitori respectau acest lucru. Prin urmare, una este să fii purtător de barbă, adică *barbar*, și cu totul alta să fii considerat inferior acelor seminții, barbar prin neevoluție, neștiință...

Privitor la vechile practici din protoistoria noastră, se consemnează faptul că, în cadrul ceremoniilor de inițiere sau de intrare în casta tarabosteșilor, se practica jertfirea unui taur, numit la noi *mitra*, adică *mit-ra* – zeul povestе! Taurul sau, în uzanța colectivă, boul, alăturat numelui generic al locuitorilor *arimi* a născut *boi-arimii,* de unde rezultă *boierimea,* categorie socială recunoscută până în epoca modernă.

Un alt simbol totemic, berbecul alb, își leagă explicația de faptul că zeul trac Apollo a fost o vreme păcurar (cioban) la oile regelui Admetos. De la această îndeletnicire zeul are o cetate la noi, Apullum (Alba-Iulia), unde se aduceau jertfe sub forma berbecului alb, cu coarnele întoarse.

Altarele lui Apollo aveau coloane simbolice din lemn sau piatră, în vârful cărora se așeza ofranda, capul berbecului, după modelul întemeierii așezărilor păcurărești, Io-nicii, adică biruitorii sub semnul lui Io.

Din ce în ce mai recunoscută astăzi, vechea relație traco-egipteană, inaugurată în protoistoria noastră de zeița Io, întemeietoarea primei dinastii de faraoni, este confirmată prin însăși numele ei, Io, care stă de veacuri în fruntea titlurilor de noblețe ale domnitorilor noștri: Io Mircea, Io Ștefan, Io Mihai etc.

Mărturia monoteismului egiptean, chiar dacă pentru o scurtă perioadă, este regăsită prin prezența lui Ra în cuvintele noastre: Ra – zeul, *raza* sau *raze* ale simbolului suprem, soarele (Ra). Chiar și în *Ra-soria* – răsare. Pe lângă acestea, avem nenumăratele reprezentări ale taurului–boului cu soarele între coarne din heraldica autohtonă. Mai amintim și de simbolul caprei: de la solstițiul de iarnă până în cumpăna dintre ani, soarele este mic, departe, prin urmare, momentul nu e cinstit prin simbolul capului de bou, ci prin cel al caprei, cornută redusă în dimensiuni. Așa s-a păstrat dansul ritualic al caprei, adică a capului mic al lui Ra – capra. (Va urma)

Homo sapiens

Anticristul și anticristologia (I)

Cristian BĂDILIȚĂ

Denumirea „Anticrist" apare pentru prima dată în *Epistola întâi a lui Ioan* 2, 18: „Copii, este ceasul de pe urmă; ați auzit că vine (*erchetai*) un Anticrist; ei bine, acum (*nyn*) s-au ivit mulți anticriști (*antichristoi polloi*) și de aici știm că este ceasul de pe urmă."

Pasajul este important din cel puțin două puncte de vedere. În primul rând, el definește, prin binomul „vine acum", tensiunea eschatologică tipic creștină (prezentă mai cu seamă în epistolele pauline) și care se va generaliza începând cu secolul al IV-lea. Anticristul *va veni* și, în același timp, *se află deja* printre noi. El aparține atât timpului viitor, *eschaton*-ului, cât și prezentului (*nyn*). Pentru sectele creștine de nuanță gnostică, de pildă, tema sfârșitului lumii nu prezintă niciun interes. Învierea a doua are loc în sufletul „pneumaticului" sau al „desăvârșitului"; eschatologia se consumă *aici* și *acum*, prin iluminarea personală. În al doilea rând, pasajul introduce o ambiguitate – care se va menține de-a lungul întregii istorii a creștinismului – privind natura Anticristului. Avem de-a face, se vor întreba mai toți Părinții Bisericii, cu un singur Anticrist, întrupare a răului total la sfârșitul veacurilor, sau cu *o serie* de anticriști „presărați" în epoci diverse și de care Biserica se va împiedica la tot pasul?

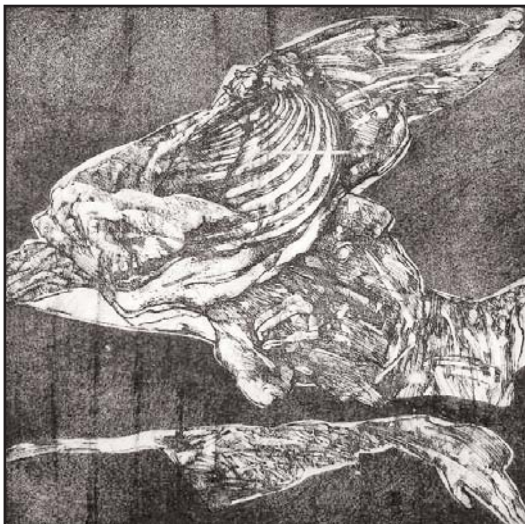
În general, răspunsurile vor conține două secțiuni: una, rezervată anticriștilor de mai mică anvergură (în cadrul polemicilor antieretice); alta, Anticristului final, sumă, recapitulare, chintesență a tuturor anticriștilor anteriori (în viziunea lui Irineu, de pildă). Există însă și unele poziții tranșante. În articolul său „Anticristul", publicat în *Supplément du Dictionnaire de la Bible* (vol. I, pp. 297-305), D. Buzy susține teza conform căreia Anticristul nu reprezintă un personaj individual premergător celei de-a doua veniri a lui Hristos, ci constituie simbolul unui grup de personaje malefice, un grup care își reînnoiește componența cu fiecare epocă.

Epistola ioaneică presupune deja cunoscut personajul despre care vorbește. Cititorii ei potențiali vor fi auzit, prin urmare, anumite relatări despre Anticrist. Autorul nu face decât să aplice la o situație contemporană un avertisment al lui Isus însuși (procedeu curent în iudaism, utilizat sistematic și de către autorii creștini). Anticriștii sunt, în cazul de față, cei care îi neagă, în bloc, pe Hristos, pe Tatăl și pe Fiul.

Anticristul se caracterizează, aici, prin manevrarea minciunii, fiind un descendent direct al „modelului pseudoprofetului" din Vechiul Testament: „Cine este mincinosul (*pseustes*) dacă nu cel ce tăgăduiește că Isus este Hristosul?" În capitolul 4 al aceleiași epistole, Anticristul este numit „profet mincinos" (*pseudoprophetes*), după tradiția deuteronomică, un „profet" inspirat de un duh mincinos (*pneuma pseudes*), cu consimțământul lui Dumnezeu. Credincioșii autentici știu să distingă între adevăr și masca adevărului, între „duhul lui Dumnezeu" și „duhul Anticristului". Tot aici Anticristul pare să stea în opoziție directă cu Dumnezeu, iar nu cu Hristos. Avem de-a face așadar mai degrabă cu un „antitheos" (termen folosit pentru prima dată în sens peiorativ de către Philon din Alexandria), decât cu un „antiChristos". De altfel, așa cum remarcă Peerbolte, un reputat biblist olandez, spre deosebire de tradiția sinoptică, primele două scrisori ale lui Ioan îl „concep pe Anticrist ca pe o ființă metafizică", supranaturală, iar nu umană.

A doua epistolă a lui Ioan insistă asupra unei alte trăsături a personajului – capacitatea de a amăgi, de a-i duce cu vorba pe creștini. Ca în textul precedent, Ioan vorbește alternativ despre anticriști și despre un singur Anticrist. Merită să ne oprim o clipă asupra cuvântului grec prin care el îi caracterizează pe anticriști: *planoi. Planoi* se traduce îndeobște prin „amăgitori", „înșelători". În unele texte antice el apare cu sensul, puternic colorat, de „șarlatan", „individ care trage lumea pe sfoară". Dar sensul primordial al lui *planos* conține ideea de „rătăcire". Verbul *planein* înseamnă „a rătăci", iar *plane* (de unde și neologismul „planetă") desemnează pur și simplu „rătăcirea fără noimă", „devierea de la o anumită direcție". Prin urmare, amăgitorul (*planos*) este el însuși un amăgit, un „rătăcit" care, incapabil să se mențină pe orbita normală, amăgește și rătăcește – insuflându-le o credință oarbă, o pseudocredință – pe cei din jurul său.

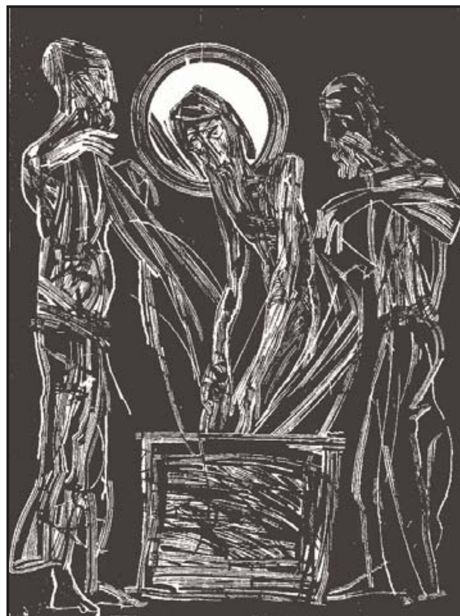
În scrisorile ioaneice, așadar, Anticristul este un mincinos, un fals profet și un rătăcit/amăgitor. Nu trebuie pierdut din vedere dublul „statut" al personajului. „Anticriștii", la plural, se referă sistematic la ereticii în opoziție cu care comunitatea ioanică întrupează o *regula fidei* apostolică; „Anticristul", la singular, se referă la adversarul istorico-metafizic al Mântuitorului în preajma sfârșitului lumii. Exegeții au scos în evidență faptul că, spre deosebire de alte fragmente apocaliptice ale Noului Testament, cele ioaneice nu lasă deloc senzația unui apel angoasat. Autorul pune accentul nu pe iminența sfârșitului lumii și a Parusiei (a doua Venire), ci pe *urgența* și *fermitatea* contracarării denigratorilor lui Hristos. Comunitatea ioaneică de la sfârșitul secolului I (data redactării scrisorilor) se află în pragul divizării. Pentru a menține teafăr nucleul credincioșilor, autorul aruncă în luptă cel mai teribil argument: „Nu vă lăsați păcăliți – pare că vrea să zică el – de falșii învățători, căci ei sunt semnul sfârșitului. Credeți în Isus, Hristosul, *acum ori niciodată*!"

Am dat prioritate epistolelor 1, 2 ale lui Ioan (deși cronologic ele sunt posterioare celor pauline), întrucât aici întâlnim pentru prima dată menționat cuvântul „Anticrist" (la singular și plural). Nu este mai puțin adevărat însă că unul dintre cele mai importante texte despre personaj aparține (paternitatea rămâne însă îndoielnică) apostolului Pavel. Am în vedere capitolul al doilea din *A doua epistolă către tesaloniceni.*

Aproape toți autorii creștini care au scris despre sfârșitul lumii, despre Anticrist și despre a doua venire a lui Hristos comentează, analizează sau invocă, autoritativ, acest pasaj. Pavel îi avertizează pe credincioșii din Tesalonic – cărora, zice-se, le prezentase subiectul îndelung și prin viu grai cu câtva timp înainte – să nu se lase tulburați de „profeții", „discursuri" sau „scrisori" false propovăduind venirea „zilei Domnului" (*hemera tou kyriou*), expresie ce calchiază expresia ebraică *yôm YHWH* (ziua lui YHWH). Această zi glorioasă va fi anunțată de anumite semne speciale; venirea ei reprezintă ultimul act al unei drame ce se va consuma în preajma *eschaton*-ului. Drama va cuprinde: 1) *apostasia* – „apostazia" și 2) apariția „omului nelegiuirii", a „fiului pierzării".

Ultimele două expresii (ebraisme) îl desemnează pe adversarul eschatologic, *nenumit ca atare* în 2 *Tesaloniceni.* Ideea de adversitate, de rebeliune față de Dumnezeu e puternic sugerată în trei rânduri: 1) personajul malefic se numește „om al nelegiuirii" (*anomia*); 2) el „se pune împotrivă" (*antikeimenos,* adjectiv substantivizat în context, având în mod clar valoarea unui nume propriu); 3) „el se dă pe sine drept Dumnezeu" (așezându-se în templul lui Dumnezeu din Ierusalim). Și, pentru a sublinia și mai mult analogia între Anticrist/Pseudocrist și adevăratul Hristos, Pavel vorbește de o „parusie" a răului, precedând Parusia hristică (o „parusie prin lucrarea lui Satan" – *he parousia kata energeian tou satana*). Parusia Anticristului, survenită „în toată puterea", va fi însoțită de „semne și minuni" (mincinoase, dar eficiente pe termen scurt). Ea va fi îngăduită de Dumnezeu pentru a le da și „fiilor pierzării" (dintre oameni) satisfacția unei „antimântuiri".

Deocamdată însă (ne aflăm în fața unuia dintre cele mai disputate pasaje din Noul Testament) Anticristul este „ținut în frâu", „întârziat", „reținut" de o putere stranie, pe care Pavel o numește în două rânduri, dar extrem de vag și impersonal: 1) „acum știți ce-l reține (*to katechon*), ca să nu se arate decât la vremea lui"; 2) „taina fărădelegii deja lucrează; ajunge să fie dat la o parte cel care o ține în frâu (*ho katechon*). Atunci se va arăta nelegiuitul (*anomos*)" etc. Trei interpretări aduse acestui dublet *to katechon–ho katechon* s-au perpetuat în timp, dar ele nu fac decât să sporească, în niciun caz să deslușească, misterul. Participiul neutru („ceea ce-l ține în frâu" pe Anticrist), s-a spus, desemnează Imperiul Roman, versetul următor referindu-se la *împăratul* roman. Alți exegeți au propus pentru *ho katechon* chiar persoana apostolului Pavel, neutrul făcând aluzie la misiunea sa de creștinare *a tuturor păgânilor* (oare nu spune Isus însuși în *Evanghelia după Marcu* 13, 10 că sfârșitul nu va veni decât atunci când vestea cea bună va fi predicată întregii lumi păgâne?). A treia interpretare, târzie, identifică pe *to katechon* cu Biserica, iar pe *ho katechon* cu Întâistătătorul Bisericii. Uneori, prima și a treia interpretare s-au confundat, personajul care se opune venirii Anticristului reprezentând o sinteză a împăratului roman (bizantin, german, rus etc.) și a Întâistătătorului Bisericii (ortodoxe ori catolice). Schema aceasta nu are pretenții de aplicabilitate la fiecare caz particular; ea reprezintă o simplă schemă-robot menită să sistematizeze lucrurile.

Pentru interpretarea pasajului din 2 *Tesaloniceni* poate s-ar cuveni invocate și cele câteva versete din capitolul 20 al *Apocalipsei lui Ioan*, unde se vorbește despre eliberarea lui Satan din iad după mileniul fericit. Așadar, o altă soluție (foarte improbabilă însă și aceasta, dar singura teologică) ar fi următoarea: înfrângerea lui Satan și azvârlirea lui în iad până la sfârșitul lumii ar reprezenta piedica „impersonală" a parusiei anticristice, Iadul (păzitorul lui Satan) fiind *personajul* care se opune deocamdată manifestării lui Anticrist în toată puterea lui distructivă. Soluția însă omite câteva date esențiale din textul paulinic și se referă mai degrabă la acțiunea diavolului (Anticristul aflându-se deja în „balta de foc și de pucioasă"). Ultima interpretare (cronologic vorbind) – propusă de Lietaert Peerbolte – merită privită cu toată seriozitatea. Pentru explicarea misterului, cercetătorul olandez insistă, argumentat, asupra caracterului pseudoepigrafic al scrisorii paulinice.

→

Istoria de lângă noi

Episcopul Dionisie Erhan

Episcopul Dionisie Erhan (din botez Dimitrie), s-a născut la 2 noiembrie 1868, în Bardar, judeţul Lăpuşna, Basarabia. A fost frate în Mănăstirea Suruceni (1883), rasofor (1890), tuns în monahism în 1899, ierodiacon (1900), ieromonah (1904), stareţ al mănăstirii (1906), egumen (1915). La 22 iulie 1918 a fost hirotonit arhiereu, în Catedrala Mitropolitană din Iaşi, cu titlul „al Ismailului" (vicar al Arhiepiscopiei Chişinăului). Locţiitor de episcop al Cetăţii Albe-Ismailului (1932–1933), apoi ales episcop eparhiot (20 octombrie 1933, înscăunat la 15 mai 1934), păstorind efectiv până în 1940. În vara anului 1940, în timp ce Armata Sovietică ocupa Basarabia, s-a refugiat în România.

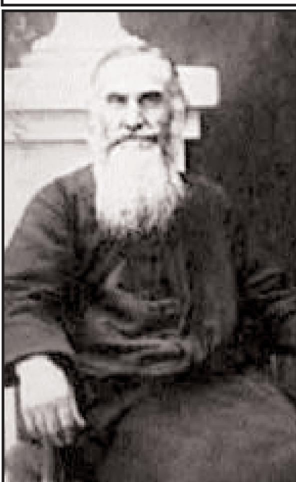
La 16 iulie 1940, mitropolitul Olteniei, sub a cărui jurisdicţie canonică se găsea Eparhia Argeşului, l-a delegat să conducă această eparhie, aflată atunci vacantă. Rămâne în fruntea Episcopiei argeşene, continuând să poarte titlul „al Cetăţii Albe-Ismail", până la 11 iulie 1941, deşi în ziua de 4 iunie, acelaşi an, se făcuseră alegeri de episcop titular. Fusese ales arhimandritul Filaret Jocu, însă Sfântul Sinod, în şedinţa din 5 iunie 1941, a invalidat această alegere.

În această situaţie, delegarea episcopului Dionisie la conducerea Eparhiei Argeşului a continuat. A mai păstorit până la 11 iulie 1941, când, destul de suferind, a părăsit Eparhia argeşeană. La scurt timp după aceasta, a cerut retragerea la pensie, ceea ce i s-a aprobat la 16 august 1941. După plecarea de la Eparhia Argeşului, s-a reîntors în Basarabia şi a mai trăit până la 17 septembrie 1943. A murit la Chişinău şi a fost înmormântat la Mănăstirea Suruceni.

A fost unul dintre luptătorii pentru realizarea statului naţional român unitar.

A fost un bun îndrumător al activităţii misionar-pastorale şi culturale din Eparhia Ismail, unde a înfiinţat o tipografie, un orfelinat ş.a. A scris diferite articole în periodice basarabene.

(Sursa: *Istoria Arhiepiscopiei Argeşului şi Muscelului,* Curtea de Argeş, 2012, şi http://www.crestinortodox.ro/dictionarul-teologilor-romani/dionisie-erhan-87433.html)

La moartea vlădicăi Dionisie

Gala GALACTION

Arhiereul basarabean Dionisie Erhan a trecut la cele veşnice. L-au cunoscut, l-au preţuit şi l-au iubit fraţii basarabeni, dar cealaltă lume românească prea puţin. Vlădica Dionisie a fost vicar în Basarabia, a fost episcop plin la Ismail şi câtva timp locţiitor la Curtea de Argeş. Prin Bucureşti nu zăbovea, pragurile autorităţilor nu le bătea. Cine îl vedea întâia oară, afară doar dacă nu era un mare psiholog, nu putea să ghicească cu cine are de-a face. Un călugăr sfios, îmbrăcat în haine aspre, mai totdeauna cu băierile unei traiste înfăşurate pe mâna stângă şi cu mătăniile înfăşurate pe mâna dreaptă... La început mai purta şi potcapetul caracteristic clerului basarabean. Mergea încet, cu capul cam la o parte, era spânatic şi ţinea ochii în pământ... Câte parale puteai să dai pe acest călugăr provincial, evident venit în Bucureşti pentru cine ştie ce nevoie a mănăstirii lui!...

Dar acesta era vlădica Dionisie. Dacă aveai prilejul să-l priveşti în faţă şi să-l auzi vorbind, era o revelaţie. Ochii lui de o rară limpezime, fruntea lui albă şi înaltă şi cuvântul lui neaoş românesc, izvorând ca din cronici, îţi dovedeau o preţioasă şi aparte personalitate.

De aproape cincizeci de ani de când trăiesc eu în Biserica Românească şi printre sfinţii ei slujitori, credeţi că am văzut şi am studiat sute de exemplare clericale. Vlădica Dionisie era un eminent exemplar. Nu învăţase carte oficială niciodată. Fusese şi rămăsese fiul, călugărul şi, pe urmă, stareţul Mănăstirii Suruceni. Şi, cu toate acestea, era un mare cărturar bisericesc. Nu mai vorbesc de Sfânta Scriptură, pe care o ştia pe dinafară, dar vorbesc de lungile lui cetanii, în limba rusească, de multele cărţi pe care le aprofundase în pacea mănăstirii şi, îndeosebi, de literatura patriotică.

Vlădica Dionisie era, însă, mai mult decât un puternic autodidact. Era un suflet dăruit de sus cu incomparabilul dar al credinţei. Era o inimă încinsă de focul tainei creştine. Convorbirea lui, mărturisirile lui particulare şi liturgice aveau căldura şi sclipirile sfântului jeratic, pe care-l purta ascuns sub haina lui de aba călugărească.

Am avut norocul să stau în preajma acestui principe al credinţei creştine multe ceasuri. Dacă ceea ce vorbeam împreună ar fi fost lucruri despre lume şi despre oameni, s-ar cuveni să nu le pomenesc. Dar este tocmai cazul despre care vorbeşte Sfânta Evanghelie: „ceea ce aţi grăit la ureche, în odăi, se va vesti de pe acoperişuri" (Luca, 12, 3).

Va veni vremea când credinţa cea vie, devotamentul doctrinei şi pilda vlădicăi Dionisie Erhan să fie larg mărturisite şi propovăduite, spre fericita lui pomenire şi spre întărirea inimilor.

Azi, la câteva zile după plecarea lui dintre noi, vom evoca acele serafice sfinte liturghii, pe care le prezida arhiereul Dionisie. Uneori, prea fericit, făceam şi eu parte din soborul liturghisitor, alteori stam într-un ungher, priveam şi aşteptam să-mi sosească momentul predicii. Vlădica Dionisie, înconjurat de preoţi, conducea dumnezeiasca slujbă. Nu privea pe nimeni, nu mai făcea nicio observaţie, nu mai vorbea decât cu Mielul lui Dumnezeu, pe care îl slujea şi căruia i se închina până la pământ...

O, de câte ori aş fi voit să adun la această privelişte înalt pilduitoare pe teologii, pe dascălii noştri şi chiar pe colegii arhiereului Dionisie!

Din fericire, este o lume întreagă basarabeană care îmi este martoră şi care, odată şi odată, va şti să ştie să spună multe despre acest fiu al neamului nostru şi despre acest arhipreot al Bisericii Mântuitorului.

Dionisie Erhan a avut un rol puţin cunoscut lumii mai depărtate şi o activitate lungă în zilele măreţe ale Unirii. În Mănăstirea Suruceni, al cărei stareţ era, călugărul Dionisie Erhan îi aduna pe prieteni, sfătuia, hotăra... în ceasurile cele grele premergătoare. Toţi basarabenii patrioţi de acum un sfert de veac au fost dacă nu ucenicii, dar cel puţin bine sfătuiţii vânjosului patriot Dionisie Erhan.

Discreţia rară a acestui om şi umilinţa lui monahală au acoperit pururea şi au stins luminile arătării în vileag. Precum foarte puţini ştiu despre teologul care era, tot aşa şi despre inima lui românească.

A plecat dintre noi cu acelaşi pas anonim, cu aceeaşi înfăţişare de călugăr prost, cu aceeaşi smerenie admirabilă, cu care trecea pe străzile capitalei noastre. A închis ochii în pacea păzită de sfinţii îngeri a mănăstirii lui de baştină.

Auză vrednicul arhiereu Dionisie, când va veni în faţa Cerescului Stăpân: „Bine, slugă bună şi credincioasă! Intră întru bucuria Domnului tău!" (Matei, 25, 21).

1

2

(Articol apărut în *Informaţia zilei,* an III, nr. 620, din 29 septembrie 1943, p. 1. Foto 1: Mitropolitul Gurie Grosu şi episcopul Dionisie Erhan, împreună cu stareţii şi stareţele sfintelor mănăstiri din Basarabia interbelică; Foto 2: Mănăstirea Suruceni.)

Miza principală a fragmentului respectiv este *justificarea întârzierii celei de a doua veniri* a lui Hristos înaintea creştinilor din Tesalonic. „De ce Hristos întârzie să vină şi să aducă pacea şi mântuirea făgăduite?", se va fi întrebat comunitatea cuprinsă de nerăbdare. Pentru că, răspunde autorul epistolei, venirea lui Hristos se înscrie într-un scenariu mai amplu, ale cărui etape se cuvin respectate. Înaintea lui Hristos trebuie să apară „omul nelegiuirii". Şi de ce acesta, la rândul său, întârzie să-şi facă apariţia? Întrucât există „ceva", răspunde autorul epistolei, o putere misterioasă, ori „cineva", un personaj misterios, care-l ţine deocamdată pe „nelegiuit" în frâu (*to* sau *ho katechon*). Peerbolte trage concluzia că acest *katechon*, la neutru sau la masculin, nu trimite la niciun referent concret (putere impersonală sau personaj istoric). Autorul l-a introdus numai pentru a explica prelungirea, devenită insuportabilă, a aşteptării Parusiei, iar pretinsa complicitate între Pavel şi tesaloniceni a fost montată anume pentru a spori gradul de veridicitate al raţionamentului.

Oricare ar fi fost însă intenţia cu care autorul epistolei va fi inserat aceste cuvinte enigmatice, interpretarea *katechon*-ului ca figură a împăratului roman, apărător al creştinismului, s-a bucurat de cel mai mare succes de-a lungul vremii, bineînţeles, după Constantin cel Mare. Anticristul îşi va face apariţia direct – fără mască, fără să-i pese de nimeni şi de nimic – pe scena lumii abia după dispariţia ultimului împărat. Vom întâlni frecvent acest topos în apocaliptica medievală, atât bizantină, cât şi occidentală.

Recapitulez: Anticristul din 2 *Tesaloniceni* întruchipează în primul şi în primul rând „nelegiuirea" (înţeleasă ca „impietate", „profanare"). El se consideră pe sine Dumnezeu şi se proclamă ca atare în faţa lumii întregi. Acţionează prin „puterea lui Satan" (neconfundându-se cu acesta) şi-i amăgeşte pe necredincioşi prin minuni, farmece şi semne mincinoase. Hristos îl va ucide prin „suflarea gurii Sale". (Va urma)

Istoria de lângă noi

Inelul 2

Constanța VAIDA HALIȚA

Îmi amintesc de primii mei ani de ucenicie. Eram, acum 50 de ani, un grup de tineri arhitecți, unii colegi de studenție, alții din promoții apropiate, lucrând la Proiect București, în Sectorul Sistematizare, cu lefuri mici, dar cu visuri mari. O rochie sau o bluză „la modă" era o raritate pe care cu greu reușeai să ți-o procuri de la „Consignația" sau de la „pachet". Atmosfera în atelier era o continuare a zilelor petrecute la facultate, cu lucru până seara târziu, cu „predările" de proiect la care colaboram între noi, ajutându-ne în spirit camaraderesc sau cu sâmbetele cu „schiță de schiță" (un fel de extemporal), închiși în atelier 12 ore, care, de fapt, nu se încheiau decât atunci când Nea Vasile, laborantul și omul bun la toate, ne stingea lumina de la tabloul electric. Stăteam cocoțate, cât era ziua de lungă, pe o imensă planșetă, alcătuită prin alăturarea altor patru planșete mai mici pe care era cașerat pe hârtie „ciocan" planul orașului. Trăgeam în tuș cu „trăgătorul" și coloram cu tempera diversele zone ale Bucureștiului, fixând apoi vopseaua cu „suflătorul". Eram îmbrăcate cu halate sau șorțuri pe care se putea citi toată gama cromatică folosită la lucru. Cu toate astea, eram vesele și tinerețea compensa sărăcia.

Șeful nostru era arh. Traian Stănescu, nu cu mult mai în vârstă decât noi, poate cu vreo zece ani. Proiectul la care se lucra, de mare complexitate și anvergură, era o propunere de sistematizare și modernizare a Bucureștiului. Nimeni nu avea experiența necesară. Aveam doar entuziasm și energie. Și mai aveam ceva. Un șef de proiect cu „greutate" – arh. Horia Maicu, susținut în ascensiunea sa spectaculoasă (profesor la Institutul de Arhitectură și arhitect-șef al orașului), apreciat la vârful ierarhiei pentru ceea ce realizase, Casa Scânteii și monumentul comemorativ al „eroilor comuniști" din Parcul Carol. Pentru acesta din urmă, a fost gratulat cu titlul de „Seacă lacuri", deoarece a modificat și micșorat lacul din parc, desființând astfel și Grota Giganților a sculptorului Paciurea. Era însă un inspirat manager, promovându-i pe cei mai buni profesioniști din tânăra generație. El era cel cu intrare „sus", cel cu relațiile, cel „cu pâinea și cuțitul"! În clădirea sediului nostru, situat cu vedere la Piața Universității, avea biroul de proiectare cu un etaj mai jos. Îl vedeam de la balcon, de multe ori, sosind cu mașina neagră oficială, înalt, subțire, elegant, purtând pe cap o mică tocă neagră de astrahan. Se mișca ușor, ca o felină, la fel probabil în alesele medii unde era primit.

Noi nu ne puneam probleme existențiale și nu încercam să dezlegăm traseul drumurilor către „înalta societate". Ne preocupam de lucrul nostru, învățam, înțelegeam și ne perfecționam pe măsura avansării lucrării. Bucureștiul urma să devină un oraș modern. Respectând dezvoltarea istorică a capitalei, cu o structură radial-concentrică, proiectul completa, amplifica și controla dezvoltarea orașului. Așa s-au născut cele trei inele concentrice de circulație, în particular, „Inelul 2" despre care este vorba mai jos.

Adevăratul șef de proiect era arh. Traian Stănescu, cunoscut în lumea arhitecților ca „Bebe" sau „frumusețea blondă". La biroul lui, geamul era deschis în timpul iernii, iar afară, pe stradă, umbla cu capul descoperit, îmbrăcat doar cu un trenci peste costum, în zilele geroase. Se spunea că i s-ar fi recomandat acest regim drastic pentru menținerea tinereții. Era un om ambițios, muncitor și exigent cu subalternii, dar, în același timp, gata oricând să lucreze cot la cot cu noi, la nevoie. Se lupta cu toate greutățile materiale, cu colaboratorii de diferite specialități. I-a succedat în anii următori lui H. Maicu, ca arhitect-șef al orașului, dar niciodată cu puteri depline, doar ca adjunct, locul de arhitect-șef „plin" rămânând în tot acest timp vacant. I se făcea astfel o mare nedreptate, dar cine să mai aibă acum bun-simț și timp să exprime niște scuze...

Într-o zi, derularea vieții noastre obișnuite s-a întrerupt brusc. Ca izbită de o furtună, ușa atelierului s-a deschis. Am ridicat toate privirea în direcția ușii. Cu o mișcare de rotație, executată cu dezinvoltură, Maria Tănase s-a oprit în mijlocul camerei. Căci ea era! La un pas în urma ei, profesorul nostru, arh. Octav Doicescu.

Pentru a înțelege această poveste, trebuie să fac câteva precizări. În proiectul rețelei de circulație a orașului figura un așa-numit Inel 2. Un segment din acesta, care făcea legătura între Calea Văcărești și Piața Pieptănari (Eroii Revoluției), trecea peste o zonă cunoscută ca Valea Plângerii (situată lângă Cimitirul Bellu), unde, pe terenuri neconstruite, se cultivau zarzavaturi. Un astfel de teren, moștenit din familie, aparținea Mariei Tănase. Aflând despre pericolul de a-și pierde grădina, venise să vadă cu ochii ei proiectul și să protesteze!

În fața noastră, Maria Tănase continua să-și desfășoare splendidul spectacol. Noi, spectatorii, captivați de apariția divei, nu ne mai puteam lua ochii de la ea.

Era îmbrăcată ca în reviste: o fustă albă plisată, bluză neagră cu buline albe mari, pantofi albi cu toc și o pălărie albă cu boruri mari. În timp ce-și susținea cauza, se răsucea pe tocurile înalte, făcând ca fusta să-și desfășoare pliurile.

– Unde e Inelul 2? … Ăsta e Inelul 2?! Să vă spun eu cum este problema asta! La expoziția internațională din America (vezi nota), la pavilionul nostru, am cântat de au rămas toți cu gura căscată. Atunci m-a cerut de nevastă un milionar american care putea să acopere cu limuzinele lui tot inelul vostru! Nu m-a lăsat inima să rămân acolo. Mă gândeam la țara mea, la orașul meu, la grădina mea!... Și voi treceți cu inelul vostru peste ea?! Octav! Octav (se adresa din când în când profesorului), ce zici, ce neobrăzare!

Între timp, apăruse în atelier și arh. Traian Stănescu, șeful nostru, care, după câteva vorbe șoptite cu prof. Doicescu, a calmat-o cu farmecul lui binecunoscut și au părăsit împreună încăperea. După plecarea ei, multă vreme nu am contenit să comentăm evenimentul.

Consideram că povestea s-a încheiat și aproape o uitasem, când, după vreo două săptămâni, primim, printr-un mesager, o scrisoare. Era adresată: „lui Nea Mișu de la Sistematizare". Conținutul nu poate fi rezumat și nici reprodus. Într-un limbaj mai mult decât colorat, ni se comunica totalul ei dispreț și dorința explicită: „mă p... pe străzile voastre!" etc., încheind apoteotic: „să mă pupați în c...!"

Soarta a făcut ca, după câțiva ani de la această vizită, să vedem de la balconul aceluiași atelier funeraliile celebrei cântărețe, al cărei convoi a trecut pe sub ferestrele noastre. Mii de oameni au însoțit-o pe ultimul drum, de la Teatrul Savoy până la Cimitirul Bellu. Carul mortuar, acoperit de flori, era precedat de o mașină-stropitoare care deschidea drumul prin mulțime. Atunci am rememorat apariția ei în mijlocul nostru, am revăzut cu mintea chipul ei încă frumos în acea vreme și am regretat că am dezamăgit-o, profanând grădina ei, amintirile ei de tinerețe. Era probabil una dintre ultimele ei dorințe, salvarea acelui loc, dorință pe care noi, tinerii, nu am înțeles-o.

După ani de la aceste întâmplări, ne putem „mândri" cu faimoasa „Casă a Poporului", pentru care s-au dărâmat cartierele situate pe pantele dealului Uranus, cu casele lor pline de farmec, biserici și școli cu valoare istorică și artistică. S-a modificat relieful, distrugându-se cornișa luncii Dâmboviței, singurul loc ce oferea o perspectivă interesantă orașului, așezat neinspirat pe terenul plat al câmpiei.

Familii întregi au fost dislocate și gospodării distruse. În raport cu această catastrofă, necazul Mariei Tănase, peste a cărei grădină trecea Inelul 2, pare acum minor.

S-au creat bulevarde prin străpungeri brutale în zone locuite, realizând o esplanadă grandioasă către construcția megalitică de la un capăt, dar care, la celălalt capăt nu duce nicăieri, urmând doar direcția gestului incoerent al conducătorului.

Constat cu regret că, după o lungă așteptare, în prezent s-a realizat puțin din tot ce se prevăzuse, doar un fragment din structura inelului, anume Podul Basarab, și acesta după o îndelungată gâlceavă meschină. Soluția noastră, printr-un pasaj denivelat pentru intersecția din Piața Universității, laborioasele planuri pentru circulație și parcări și multe altele sunt toate ignorate și după instalarea noii conduceri a țării.

Acum 50 de ani credeam că este de ajuns să-ți imaginezi și să crezi că drumurile duc undeva, că Inelul 2 va lega cartierele, oamenii și, poate, idealurile.

Mult mai târziu i-am înțeles semnificația. Că Inelul 2 a fost camaraderia, prietenia și sinceritatea care ne-a unit atunci și a dăinuit până în ziua de azi, în ciuda vicisitudinilor anilor parcurși. De fapt, pentru noi toți, generația de atunci, acesta a fost tinerețea noastră, Inelul 2.

Notă: Este vorba de Expoziția Universală New York din 1939, la care arh. Octav Doicescu a proiectat pavilionul României și la care Maria Tănase a cântat acompaniată de un taraf de lăutari, spre încântarea publicului american. Așa se explica relația amicală între cei doi. Cu această ocazie, (se spune că) un american bogat ar fi cerut-o în căsătorie. Fragmentul cu M.T. a apărut, sub o formă diferită, în *Arhitecții promoției 1953-1959. Afirmare profesională. Amintiri*, Ed. Victor, București, 2009, coordonator arh. Ofelia Stratulat, pag. 109-111.

Actori, cântăreți, teatru. Începuturi

Dragoș VAIDA

După 23 August (nenorocoși cum suntem, iată-ne obligați încă odată să pornim cu acest reper), artiștilor de teatru, cântăreților și teatrului nu le mergea prea bine, nu aveau săli pe unde să joace, deși bucureștenilor nu le pierise, în sărăcia de după război, gustul pentru spectacol, epic combinat cu romantism sau umor, caracteristic românilor, nu tuturor meridionalilor (contraexemple: bulgarii noștri sau grecii contemporani).

Am auzit-o pe Maria Tănase *live* o singură dată, pe scena unei grădini de cinematograf din București, interpretând cântecul pe care ea însăși l-a scris: „Cine iubește și lasă/ Dumnezeu să-i dea pedeapsă/ târâișu' șarpelui/ și pasu' gândacului,/ vâjâitu' vântului,/ pulberea pământului". Maria Tănase a venit într-o fustă viu colorată, cu multe falduri care se înfoiau și, cu toată modestia dezolantă a cadrului, a pus în blestemul rostit un munte de suflet, parcă mai înfricoșător la versurile abia șoptite. Nu puteam atunci înțelege cântecul, nu sunt sigur că-l mai pot încă înțelege acum.

Îl mai vedeam, la teatrul Odeon de astăzi, pe Emil Botta în Othello, uneori cu Mihai Popescu în Iago sau în Romeo, cu Mimi Botta în Julieta, pe N. Stroe, într-o modestă și periferică grădină, apoi la Savoy, actualul C. Tănase, sau pe Mircea Crișan, în pauza la filmul *Drumul spre stele* cu David Niven, la Cinema Gioconda, imitând cu succes la public motorul unei motociclete. Ne mai „occidentalizam" sau ne deplângeam paranoic eșecurile la ore foarte târzii la Mon Jardin, restaurant azi dispărut, când un saxofon apuca tulburătoarea *Baladă* a lui Ciprian Porumbescu. Însă, vom reveni.

Eugen Ionescu la Curtea de Argeș

Aurel RADU

Scriitorul francez de origine română Eugen Ionescu a fost pentru o scurtă perioadă de timp profesor de limba franceză la Seminarul Teologic „Neagoe Vodă" din Curtea de Argeș. Această perioadă de profesorat la Curtea de Argeș se poate reconstitui pe baza documentelor aflate în fondul de arhivă al Seminarului Teologic din Curtea de Argeș păstrat la Arhivele Naționale – Serviciul Județean Argeș.

În aceste documente a rămas consemnat că Eugen Ionescu, născut în anul 1909 (la Slatina), a terminat în 1928 Liceul „Sf. Sava" din București cu Diplomă de Bacalaureat și a absolvit Facultatea de Litere din cadrul Universității București în anul 1932, cu Diploma de Licență nr. 18.399. A susținut examenul de capacitate în 1935 la București, iar ulterior a fost numit profesor de Limba Franceză la Gimnaziul Mixt din Cernavodă (1).

Ministerul Instrucțiunii, prin Serviciul de Învățământ București, i-a aprobat solicitarea de transfer, începând cu 1 septembrie 1935, de la Cernavodă la Seminarul de la Curtea de Argeș, unde a fost numit profesor titular provizoriu la Catedra de limba franceză (2).

În anul școlar 1936-1937, Eugen Ionescu a predat limba franceză la clasele I, a II-a, a III-a (câte 3 ore la fiecare) și la clasele a V-a, a VII-a, a VIII-a (câte 2 ore la fiecare), în total, 15 ore pe săptămână. Din lista nominală a personalului didactic de la Seminar de la 1 aprilie 1936 reiese că profesorul Eugen Ionescu era căsătorit (am putea spune „proaspăt căsătorit", în 1936, cu Rodica Burileanu, născută la 9 decembrie 1910, de profesie avocat, fiica lui Mihail Burileanu, director al ziarului *Ordinea* (3)), fără copii, avea gradul militar de caporal T.R., contingentul 1934, arma Infanterie din cadrul Regimentului 3 Olt – Slatina și era încadrat în mod efectiv în învățământ de 1 an și 7 luni (4).

La 29 octombrie 1936, inspectorul general Al. Batist din cadrul Ministerului Instrucțiunii Publice a inspectat activitatea didactică a profesorului titular-provizoriu Eugen Ionescu la ora de Limba Franceză de la clasa a IV-a și a consemnat în scris astfel: „S-a examinat lecția «La région de la Saône». Examinarea a fost făcută prin întrebări puse în limba franceză și constat că în scurt timp d-sa a obișnuit pe elevi să întrețină o ușoară conversație în limba franceză. S-a dat ca lecție nouă «La région des Alpes». Și la explicație dl. profesor procedează metodic, folosindu-se în colaborarea clasei. Lecția ar fi fost și mai ușor propusă dacă școala ar dispune de o hartă a Franței. Dl. profesor pronunță frumos și desigur că în clasele inferioare (I și II) va izbuti ca să facă și pe elevi să pronunțe mai corect și altfel decât pronunță cei din clasa IV." (5)

Activitatea sa didactică la Curtea de Argeș a fost însă de scurtă durată și instabilă. În perioada 1 septembrie – 10 decembrie 1936, profesorul Eugen Ionescu acumulase cele mai multe absențe de la catedră, totalizând un număr de 49 de absențe, dintre care 45 erau „motivate" cu ordinele nr. 53.263 și 62.279 din 1936, iar 4 absențe erau nemotivate și fără cerere de concediu. Din cele 49 de absențe, 38 au fost suplinite de alți profesori, iar 11 au rămas nesuplinite. Absențele repetate de la catedră din anul 1936 au fost consemnate la 29 septembrie, 6, 7, 10 octombrie și între 3 – 13 noiembrie 1936 și au fost motivate parțial printr-un „concediu de boală" (6). În această perioadă, la Seminarul Teologic din Curtea de Argeș mai erau și alți profesori în aceeași situație, a căror activitate didactică era suplinită în mod constant de alți profesori, așa cum era cazul profesorului de istorie, proaspăt absolvent de doctorat în străinătate, Mihai Berza, după cum reiese din statele de plată ale personalului didactic din perioada 1937-1938.

Întrea anii 1935 - 1937, dramaturgul EUGEN IONESCU MEMBRU AL ACADEMIEI FRANCEZE a lucrat ca profesor de limba franceză la Seminarul Teologic care a funcționat în această clădire

La inițiativa Asociației Culturale Curtea de Argeș, o placă de marmură realizată cu sprijinul Rotarexim-Rm. Vâlcea, a fost așezată pe peretele Liceului Forestier din Curtea de Argeș, unde funcționa în anii 1935-37 Seminarul Teologic „Neagoe Vodă" și unde Seminarul a revenit în ultimii ani (foto). Dezvelirea plăcii a avut loc pe 15 decembrie 2014, prilej cu care Seminarul Teologic a organizat un simpozion dedicat lui Eugen Ionescu.

În februarie 1937, Ministerul Instrucțiunii, al Cultelor și Artelor, cu ordinul 24.642, a aprobat numirea profesorului Eugen Ionescu, cu titlu provizoriu, la Catedra de limba franceză de la Seminarul Central din București, catedră care devenise vacantă prin decesul profesorului și scriitorului Anton Holban (decedat în ianuarie 1937), iar orele de limba franceză de la Seminarului Teologic de la Curtea de Argeș urmau să fie suplinite de profesorul Gh. Murgioiu (7).

În același an, prin ordinul ministrului nr. 138.970 din septembrie 1937, înaintat Seminarului Teologic de la Curtea de Argeș, profesorul Eugen Ionescu a fost delegat într-o „funcțiune administrativă" din Ministerul Instrucțiunii – fără alte mențiuni despre funcția ocupată – și urma „să primească din învățământ 20% din salariu, pe tot timpul cât va funcționa în Minister fiind considerat în concediu din oficiu de la catedră" pentru anul școlar 1937-1938, conform art. 173 din Legea de organizare (8).

De-a lungul anilor școlari 1937-1938 și 1938-1939, profesorul Eugen Ionescu a fost trecut în continuare în schema de încadrare sau în statele de plată a salariilor de la Seminarul din Curtea de Argeș, deși catedra de limba franceză era suplinită de alți profesori. Pentru perioada septembrie – noiembrie 1937, suma de 2.730 de lei, cuvenită conform statelor de plată profesorului Eugen Ionescu, a fost depusă la Administrația Financiară Argeș, iar pentru luna decembrie 1937, suma de 1.028 lei a fost depusă tot la Administrația Financiară Argeș ca reținere pentru Casa Corpului Didactic (9).

În mod practic, Eugen Ionescu a avut o activitate didactică de scurtă durată și intermitentă în perioada septembrie 1935 – februarie 1937, când a funcționat în mod oficial ca profesor de limba franceză la Seminarul Teologic de la Curtea de Argeș, însă a fost o apariție care a rămas în amintirea absolvenților…

Note

1. Arhivele Naționale – Argeș, fond Seminarul Teologic „Neagoe Vodă" din Curtea de Argeș, dosar 690/1937, f.254.
2. *Ibidem*, dosar 677/1936 f. 218.
3. http://www.cnsas.ro/documente/istoria_comunism/studii_articole/personalitati _in_vizor/Eugen%20 Ionescu.pdf, 2014.
4. Arhivele Naționale – Argeș, fond Seminarul Teologic „Neagoe Vodă" din Curtea de Argeș, dosar 690/1937, f. 323; 677/1936 f. 206.
5. *Ibidem*, registru nr. 803/1921-1938, f. 81, 82v.
6. *Ibidem*, dosar 677/1936, f. 232; 690/1937, f. 5; 680/1936, f. 110v.
7. *Ibidem,* dosar 687/1937, f. 26; 687/1937, f. 18.
8. *Ibidem*, dosar 687/1937, f. 160, 252, 254, 284.
9. *Ibidem*, dosar 699/1937, f. 1.557; 687/1937, f. 1.558.

Lacrima Anei

Baladă pe nou

Manole și-a închis iubirea-n zid,
Eu – un popor de mierle fredonând
Al nedreptății lied –
În gând.

Sunt bucuros, aproape ne-ntâmplat.
Mi-a mai rămas un lucru de făcut —
Să le fiu cer surpat
În absolut.

* * *

Inundă spațiul bărcile din cer,
Privirile-mi tăcerii sunt ecou,
Prin altă limbă veche îmi port pașii,
Mai caligrafiind un cântec nou.

Timp nu a mai rămas decât în cerbi,
Clipele lor răstoarnă-n curți piane
Și ochii mei – Manoli, Manoli străvechi –
Rămân în căutări de Ane, Ane…

Traian Vasilcău, pseudonim Traianus, s-a născut la 2 aprilie 1969, în satul Viișoara, raionul Edineț, Republica Moldova. Absolvă, în 1993, Facultatea de Istorie și Etnopedagogie, Universitatea Pedagogică de Stat „Ion Creangă" din Chișinău. Participant activ, încă din timpul studenției, la mișcarea de eliberare națională. Membru al Uniunii Scriitorilor din Moldova și al Uniunii Scriitorilor din România. Maestru în Artă (2011). Scrie din 1983, debutează editorial în 1995 cu versuri.

Dintre volumele publicate: *Poemele regretelor târzii,* 1995; *Risipitorul de iubire,* 1995; *Un clopot pentru Basarabia,* 1996; *Zeii nu mor în cer,* 1997; *Spitale pentru îngeri,* 1997; *Potopul cultural,* 1999; *Sinceritatea ca sentință,* 1999; *Poeme de pe timpul tăcerii de aur,* 1999; *Prăbușit în flori,* 2000; *Colindă pentru niciodata mea,* 2000; *Moartea în premieră,* 2001; *Regele învins,* 2001; *Demisionarea din umilință,* 2003; *Atentat la veșnicie,* 2006; *Ciocârlia cântă fără tălmăciri,* 2007; *Eternul înnăscut,* 2008; *Când s-au fost spus îngerii,* 2009; *Regăsit în cer. Trilogie psalmodică,* 2009; *Prădalnicii din crăia lui Dumnezeu. Profeții adeverite,* 2011; *Sărutul mării,* 2011; *Cameleonismul la români (Îngândurări basarabene),* 2012; *Călugăr fără schit,* 2012; *Sfeșnic în rugăciune,* 2012; *Inscripții pe etern. Opere tăcute în 9 volume,* 2012-2014. Numeroase apariții în reviste, la radio și TV.

Poemele alăturate sunt inedite.

Calea de Mijloc

Ultimul teocrat

Reflecții la 23 de ani de la moartea lui Petre Țuțea

Cristian COCEA

Se povestește că, într-o dimineață, în cumplita închisoare de la Aiud, colonelul Gh. Crăciun, comandantul pușcăriei, trecea în revistă careul de deținuți. La un moment dat, s-a oprit în fața unui om înalt, slab, puțin adus de spate și i-a zis:

– Ce faci, filosofule?

Îl cunoscuse. Era Petre Țuțea. Așa de slab că-l susțineau doi camarazi. Din cauza epuizării, capul îi căzuse în piept. Niciun răspuns. Crăciun l-a privit satisfăcut. Apoi s-a întors către mulțime, începându-și lecția politică:

„Mă, fasciștilor, bandiților! Ați rămas în urmă! V-ați prostit! Că dacă erați deștepți nu ajungeați aici! Voi și Dumnezeul vostru! Vi-l închipuiți pe Hristos cu un crucioi în spate prin New York? Ar râde și curcile, bă! Uite, am ajuns în Lună și n-am dat de niciun Dumnezeu!“

Se depărtase câtiva pași. Atunci, Țuțea a ridicat mâna.

– D-le colonel! O clipă. Vreau să vă întreb ceva!

– Da! Ia zi, mă, filosofule!

– Nu vă supărati, ați crescut la oraș sau la țară?

– La țară, mă! Nu se vede?

– Și ați avut porci?

– Auzi vorbă? Cum să nu! Care gospodar de la țară nu crește porci?

– Și... ați văzut dvs. porc să privească în sus?

Povestea aceasta mi se pare că spune despre Petre Țuțea mai mult decât orice. Spune, pentru că îi surprinde esența – Țuțea a fost un spirit viu, sclipitor în formulări și tranșant în judecăți. Nici nu știu care dintre cele două componente ale gândirii sale mă fascinează mai tare.

Din păcate, cei mai mulți dintre români l-au cunoscut numai din interviurile de televiziune – or, atunci, Țuțea avea 88 de ani. Se instalase declinul. Apoi, articolele risipite prin presa vremii, ca și cărțile confecționate de edituri după moarte, sunt inevitabil fragmentare și câteodată ilizibile. E un adevăr – Petre Țuțea n-a fost scriitor și nici filosof. Și totuși.

Geniul său, marele său talent a constat în a îmbrăca sistemul dogmatic creștin în haina oralității. Căutați pe internet înregistrările video. Ascultați-l, priviți-i ochii strălucitori, delectați-vă cu mimica sa infinit de expresivă. Veți fi captivați. Dacă trece așa ușor „proba ecranului”, cum spun experții în comunicare, dacă reușește să ne captiveze și după moarte, vă închipuiți cum era omul într-o discuție față către față?

Unii consideră că Țuțea a fost un Socrate al românilor. Mie mi se pare prea puțin. E drept, provenea din școala oratorilor spontani, deschisă de Nae Ionescu, profesor capabil să țină un curs de filosofie fără notițe, pornind de la o temă care-i venea în minte, urmărindu-i dezvoltarea în istoria ideilor, bizuindu-se pe o memorie fabuloasă. Întrucâtva, așa făcea și Nicolae Iorga și Constantin Noica.

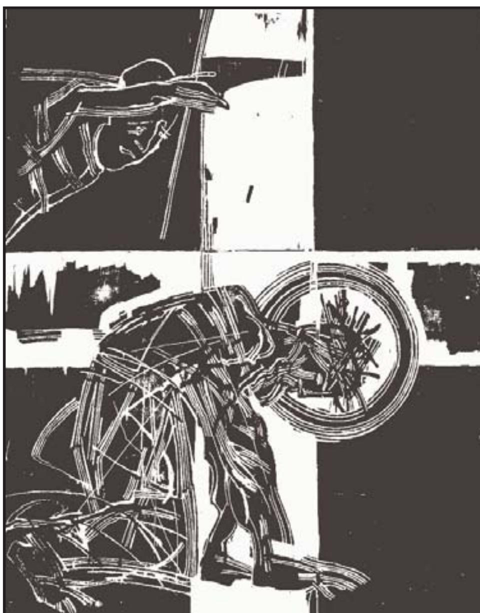
Totuși, mi se pare că Țuțea avea ceva în plus – și anume, recursul la o vână a vorbirii populare, sintetică, tranșantă, fără rest. Formulările lui Țuțea au ceva din definitivul snoavei populare. Chiar el spunea – la întrebările fundamentale „de ce?” și „în ce scop?” aporetica rurală românească răspunde „d-aia”. Sintagmele sale au consistența pietrei. Nu lasă loc de întors – le accepți sau le respingi.

Țuțea nu te duce, precum Socrate, în dilemă, demontându-ți argumentația. Țuțea afirmă. Dacă Socrate făcea maieutică, adică moșea adevărul, scoțându-l din interlocutor ca pe un copil din mamă, Țuțea îți arată adevărul gata făcut, bine crescut, în splendoarea maturității sale. Mă gândesc că un astfel de stil – imperial, apostolic – nici nu s-ar potrivi oricărui conținut, ci numai unuia dogmatic, tradițional. Și așa ajungem la substanța gândirii lui Țuțea.

Gândirea lui Țuțea... Și despre asta s-au scris multe. Dacă ar fi să sintetizez, aș zice că Petre Țuțea a fost ultimul teocrat al României. Un om de dreapta, religios și monarhist, inamic al oricărei revoluții. Un Joseph de Maistre de la Boteni. Pentru Țuțea, exista un singur Adevăr, și anume, existența lui Dumnezeu, structurat trinitar și revelat teandric, prin persoana lui Isus Hristos. De aici, omul și-a dezvoltat întreaga meditație, atent să se plaseze sub autoritatea dogmatică și să fie cât mai clar în termeni.

Spunea chiar el: „M-a întrebat cineva odată: Mă, Petrică, tu când te așezi la masa de scris, cum scrii? – Sunt emoționat de fila goală. Prima mea grijă e să nu fiu pândit de demonul originalității. Urmăresc să nu fiu original și să fiu cuviincios. – Ești inspirat? – Nu, nu stă niciodată un zeu în colțul camerei mele când scriu eu. Sunt foarte neliniștit. Eu, care sunt creștin... Am două neliniști: să nu se afle în expunerea mea nicio inadvertență terminologică și nicio impietate.”

Punerea sub autoritatea sistemului dogmatic l-a dus pe Țuțea către o limpezime de cleștar. A înțeles toate consecințele sistemului, ca un matematician care pornește de la axiome, dezvoltând apoi, prin operații logice, un întreg câmp de teoreme. Probabil că o experiență la limită i-a marcat gândirea – trecerea prin infernul închisorii.

În tinerețe, vreo 12 ani, Țuțea a fost de stânga. A scos o revistă, cu Petre Pandrea, a scris „De închiriat” pe zidurile Palatului Regal! Apoi, în închisoare, victimă a torționarilor, n-a mai găsit altă soluție decât să-și pună sufletul în mâinile lui Dumnezeu.

O spunea chiar el: „Când am văzut, în închisoare, că tot regimul care mi se aplică e inoperant, puteam eu, ca om, să-mi explic asta? Și atunci m-am gândit că există o forță supracosmică, transcendentă, numită Dumnezeu. Numai El putea face isprava asta, ca eu să scap de înlănțuire. Pentru că, personal, nu mă pot dez-lănțui și elibera. Iar a viețui acolo, la închisoare, fără asistența Lui nu se poate; au fost oameni care au murit... Atunci s-a născut în mine credința nelimitată în atotputernicia și atotbunătatea divină.”

Religia creștină, pe care și-o asumă fără rest, îi aduce claritate și consolare. „Prima funcție a unei religii reale este consolatoare, fiindcă fără religie am lătra precum câinii. Ne naștem, trăim, ne îmbolnăvim, îmbătrânim și murim. Și întreg peisajul speciei om culminează în cimitir. Destinul uman nu e o invitație la fericirea de-a trăi. Singurul mod de-a evita neliniștea metafizică a cimitirelor este religia. Cu religia intri în cimitir în plimbare. Cu filosofia intri în cimitir – cum a intrat prietenul meu Cioran – prin disperare.” De aceea, filosofia i se pare de prisos – niciodată Țuțea n-a spus despre sine că e filosof, ci gânditor creștin. Nu teolog, „că n-am toate instrumentele”, zicea, ci gânditor creștin. Unul care se mișcă între cele Zece Porunci și Predica de pe Munte. Un câmp larg, al misterului, din care se nasc și etica, și istoria, și politica. Ba chiar și știința. Despre toate, Petre Țuțea putea să spună ceva. Și o făcea antologic.

În domeniul eticii, Țuțea considera că nu se poate spune nimic mai mult decât o face dogma creștină – cele zece porunci. Ele sunt fundamentul comportamentului bun al omului în lume. Orice altă construcție morală, bizuindu-se pe adevărurile omului, i se părea ca Mersul Trenurilor – poți să te dai jos oricând din tren și să te urci în altul. De aici, calea către orice arbitrar, către orice abuz se deschide larg.

În domeniul istoriei, Țuțea considera că nu poți înțelege nimic dacă reduci evenimentele la lupta pentru putere. Sau la principii economice. Sau la hazard. Istoria e modelată de curentul subteran al Providenței, al Planului lui Dumnezeu, al aspirației omului către absolut. „La pușcărie am demonstrat vreme de două ore că istoria românilor dezgolită de crucile de pe scuturile voievozilor e egală cu zero. Că doar voievozii nu s-au bătut pentru ridicarea nivelului de trai! Istoria se face cu Biserica”, spunea Țuțea.

În domeniul științific, doar revelația divină îl conduce pe savant la descoperire, credea Țuțea. E o favoare pe care i-o face Dumnezeu, de exemplu, lui Newton, dându-i ideea atracției universale, în timp ce-l pocnea mărul în cap. Că e așa, o arată milioanele de oameni care au pățit același lucru înaintea lui Newton, fără să le vină ideea gravitației. Mai mult, intuia Țuțea, întâlnindu-se fără să știe cu cele mai noi teorii din neuroștiințe, poate că sediul gândirii nu e creierul uman.

Spunea el: „Apariția unui mare gânditor e pentru creier ca o baie pentru un om care a muncit, a asudat, s-a murdărit și se spală. Gândirea este o spălare a creierului. Asta mă face câteodată să cred că gândirea nu e din creier și că acest creier e numai un sediu... De ce gândirea nu e produsă de creier, care e numai un sediu? Fiindcă n-o produc toate creierele. Dacă inteligența ar fi produsul creierului, atunci între Goethe și nea Ghiță n-ar mai fi nicio diferență.”

În fine, în domeniul politic, gândirea lui Țuțea atinge coerența marilor inițiați – cum ar fi, de exemplu, René Guénon. Țuțea înțelegea că deasupra Statului trebuie să stea Biserica autoritară. Cu alte cuvinte, că puterea temporală nu poate fi acordată decât de autoritatea spirituală. E punctul cel mai uimitor pentru noi, oamenii moderni, trăitori în Epoca de Fier. Și totuși, e lucrul cel mai firesc pentru antici. Când vorbea despre sistemele politice degradate, Platon menționa tirania, democrația și oligarhia. Țuțea era de aceeași părere. Democrația, idolul lumii moderne, i se părea compatibilă cu libertatea umană, dar prezenta inconvenientul că-i lipsește un sistem riguros de selecție a valorii conducătorilor.

Spunea Țuțea: „Fără să gândesc în stilul darwinismului social, nu pot să rămân indiferent la incapacitatea democrației de a asigura selecțiunea naturală a valorilor. Democrații gândesc corpul social aritmetizat: numără capetele toate și unde e majoritate, hai la putere. Sufragiul turmei! Asta e părerea mea despre democrație.”

Vă dați seama cum suna asta în anii ’90, după ce românii abia îl răsturnaseră pe Ceaușescu și visau la democrație? Abia acum, după 25 de ani de experiență democratică, începem să înțelegem justețea punctului de vedere tradițional.

Slavco Almăjan

Florian COPCEA

Poet al ritmului nestăvilit într-un flux al simbolului în permanentă mişcare combinatorie, cum îl caracterizează profesorul Ion Deaconescu, Slavco Almăjan vede lumina zilei în satul Oreşaţ, situat nu departe de Vârşeţ. A făcut studii în acest oraş şi în Novi Sad. A debutat cu poezie în revista *Lumina* (XI, nr. 3-4/ 1957) şi editorial cu volumul de versuri *Pantomima za nedeljno popodne / Pantomimă pentru o după-amiază de duminică* (Ed. Matica Srpska, Novi Sad, 1968).

A ocupat mai multe funcţii în cadrul Casei de Presă şi Editură Libertatea. În anul 1988 devine preşedintele Asociaţiei Scriitorilor din Voivodina, iar în 1990 al Societăţii de Limbă Română din Voivodina. A mai scris proză, eseu şi dramaturgie. A tradus în limba sârbă din creaţiile mai multor poeţi români şi în limba română din operele celor mai reprezentativi scriitori sârbi. Este autor de piese radiofonice, de filme artistice de scurt metraj şi documentare şi de manuale şcolare. Are o operă literară întinsă, apreciată de critica literară (selectiv): *Bărbatul în stare lichidă, Ruine* (1970), *Casa deşertului, Noaptea de hârtie* (1971), *Vara cailor* (1974), *Liman trei* (1978), *Labirintul rotativ* (1983), *Oul octogonal* (1985), *Mutaţia punctului* (1986), *Versiunea posibilă* (1987), *Poeme* (1988), *Efectul contrastelor* (1989), *Pianul cu păianjeni* (1991), *Metagalaxia minoritară* (1996), *Călăreţul din Babilon, Antistress show* (1996), *Post-restant în arhipelag* (1999), *Ieşirea din clepsidră* (2000), *Teiul spiral* (2002), *Somnul oglinzii* (2003), *Faptele imaginarului* (2005), *Rigoarea şi fascinaţia extremelor* (2007), *Crescătorul de enigme* (2008), *Fotograful din Ronkonkoma* (2009), *Mansarda de vest* (2012).

Ningea odată în Banat

A căzut o aripă
Din privirea mea lungită
Pe frunze aburite şi obosite
Şi din aripă amintirea a ieşit şi m-a alintat
De atunci a început să ningă-n mine
Cum ningea odată în Banat

Nu ninge mi-ai spus
Totul este o închipuire
Senina amintire cu neatins oxigenat
Azi pe bulevarde trec
Şi doar visez că ninge
Cum ningea odată în Banat

Deschide astă seară fereastra neadormita
Vei vedea un nor cu fulgi liliachii
Copacii-n strada noastră se vor legăna rimat
Se va mira lumea şi vântul dezechilibrat
Iar numai tu vei şti că ninge
Cum ningea odată în Banat

Acum e iarnă lividă şi târzie
Fantasticul coboară din ceruri şi din vise
Cu sunete şi foc nedescifrat
Şi altul se gândeşte azi la tine
Şi-n alte părţi începe a ninge
Cu fulgi mari şi grei ca în Banat

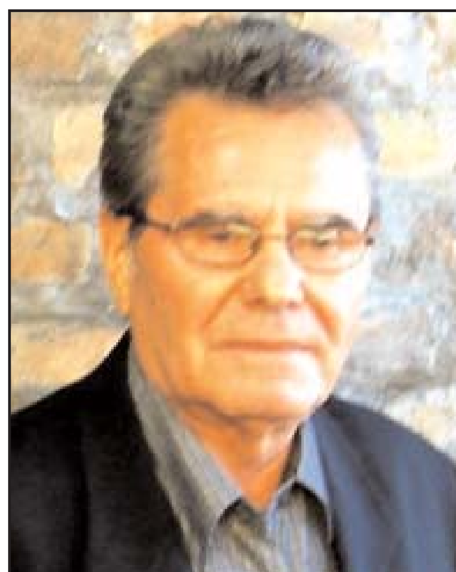
Se aud în aer silabe alunecând pe oglinzi imaginare
Din cărţi o întrebare precum o spaimă creşte
Uitate anotimpuri între pleoape au îngheţat
Citesc scrisoarea ta
Şi din scrisoare începe a ninge
Cum ningea odată în Banat

Tu treci şi atingi poarta de piatră
Te-ntâmpină târziul precum o mărturie
Alunecând spre orizontul argintat
Şi iar ceva vibrează şi se transformă în sonată
Deşi azi nu mai ninge
Cum ningea odată în Banat

(Din placheta *Teiul spiral,* Libertatea, Panciova, 2002, ediţie bibliofilă.)

Prin cultivarea programatică a genurilor literare specifice modernismului de tip faulknerian şi, totodată, „canonului occidental" (Harold Bloom), Slavco Almăjan depăşeşte complexul provincialismului intercultural, situându-se astfel continuu „înfeudat" (Mihai Cimpoi) în fondul nostru de „identitate pretutindenară", conservată inspirat într-un joc existenţial. Din această perspectivă poetul dă sens infinităţii discursului liric şi construieşte formule poetice noi, capabile, la prima vedere, să respingă filiaţia arhetipurilor cărora le-a fost tributar în scrierile din tinereţe. El nu are multe elemente comune cu lirica colegilor săi, mai vechi sau mai tineri, din spaţiul sârbesc, împovăraţi de sentimentul izolării (desigur, cu unele excepţii). (...)

Slavco Almăjan a democratizat formele prozodice ale expresiei poetice. Acesta este şi motivul pentru care se spune că se află printre puţinii poeţi care au creat un curent: cel al obiectivizării limbajului. Poetul nu mai este obsedat de experimentalism, renunţă la paradoxurile cu care ne obişnuise până la *Liman trei.* Cu acest volum „simbolurile se osifică" în „somnul oglinzii" întrucât „cuvintele au fost spuse/ nimeni nu le mai poate dilata" (*Apa caldă şi anatomia*). Poetul îşi vădeşte originalitatea, nu susţinând transferul ideii spre necuvânt, ci trăgând discuţia, cum ar zice Eugen Simion, spre semnificaţia poeziei. O atare orientare o va dezvolta Slavco Almăjan în cărţile de mai târziu care pun semnul egal între *poesis* şi *fiinţă*, aceasta din urmă fiind tradusă, în sens hegelian desigur, în opusul nimicului.

Poezia lui Slavco Almăjan conţine în substanţa ei un mesaj codificat (*code-script*). Ea nu se confundă cu limbajul, se întemeiază pe limbaj. Senzaţiile, oricât ar îndepărta-o de spirit, reconstruiesc ordinea în text şi îi asigură existenţa semantică, vizibilă şi existenţială. Valorificarea a ceea ce Platon numea *lexis* îi deschide lui Slavco Almăjan fereastra spre o abordare esenţială a sentimentelor dezlănţuite, deloc fictive. Cum ne sugerează Roland Barthes, este obligatoriu ca poetul să asculte „vocile textului" pentru a introduce voluptos ascunsul din lucruri (intime, ştiute sau inventate) în scopul (re)scrierii/(re)interpretării ficţiunii.

Revenind la Slavco Almăjan, putem demonstra că acesta a refuzat tot timpul *mimesis*-ul. Ca şi Dumnezeu, poetul nu are nevoie să imite, el creează (Gerald Genette, în *Introducerea în arhitext*, Ed. Univers, Bucureşti, 1994).

În *Fotograful din Ronkonkoma* poetul, plecat „în căutarea adevărului poetic", vorbind „tot timpul cu diamantul în gură", decupează în ochiul de sticlă al realităţii cuvinte şi le transformă magic în poezie. Excluzând orice bănuială că ar putea fi închistat în hermetism (vezi *Ofensă în stil clasic*), poetul îşi scoate textul din clasica ramă a metaforizării impresioniste şi, scuturându-l de inutilităţi epice, îl dimensionează în rostiri apocrife. Chiar dacă un gol anti-metafizic se aşază între el şi lume, din vid iradiază, înfrunzindu-se „în spatele oglinzii" „văzutul şi nevăzutul", fiindcă, nu-i aşa?, „Poezia nu începe în cărţi/ Ea e în sâmburele trezit/ În viaţa care te încurajează şi înspăimântă (...)// Poezia nu începe cu tine/ Ea este acolo unde ajunge vederea şi nevederea ta/ În vârful de plumb al existenţei/ În clipa care se descompune şi recompune!..." (*Teiul care scrie*).

Din gândul filosofic al poetului răzbate viziunea–imagine a demiurgului pedepsit să suporte relativitatea eternităţii. Slavco Almăjan face parte din categoria poeţilor pentru care simbolurile devin „cheia" cu care dezleagă misterele universului: „Să nu ne înşelăm/ Cu misterele poetice ceva se întâmplă/ Cărţile noi renunţă la adevărurile neplăcute/ Ale cărţilor vechi// Există cei ce cred că cele mai frumoase poezii/ Au fost deja scrise/ Şi le ştiu pe dinafară/ Le recită prin barurile de noapte/ Prin arhivele de provincie/ Şi niciodată nu se întreabă/ Dacă versurile ascund/ O turpitudine sau o bună faptă a stilului de viaţă// Nu e neapărat nevoie să fi tot timpul cu gândul la un posibil discurs poetic/ Nu e neapărat nevoie să şti/ Cine este autorul incredibilului cal de la Troia (...)/ Ce era scris în cărţile care nu mai există/ Mai bine e să te întrebi/ Ce se va schimba dacă renunţi la poezie..." (*Scrie până nu te trezeşti*).

Versurile ne amintesc de autorul „aripilor crescute înlăuntru", ideea poetică fiind susţinută la ambii de un „limbaj transmental" (Radu Flora), în măsură să dezvolte, cum ar spune Mihai Cimpoi, pulsuri ale eului, nu în interiorul operei, ci în afara ei.

Cu *Mansarda de vest* Slavco Almăjan deconstruieşte mitul poeziei care ia naştere, într-adevăr, dintr-o stare de epuizare a fiinţei: „Deschid fereastra/ Afară e poezia cu eterna realitate a surprizei/ Poţi reinterpreta creşterea/ Şi descreşterea viselor cu ajutorul ei/ Poţi scoate din rădăcini copacii de acum o sută de ani/ Poezia apare cu formele necesităţii sale/ Cu modalitatea de a fi aventura accesibilă specificului/ Coloana sonoră a tainelor rezistente la cald/ Şi la rece/ Schimbându-şi uneori cerul şi pământul" (*Deschid fereastra*).

Acest poem, cu o retorică înclinată spre recluziune şi spre suprarealism (aici având diagnosticul dat de Octavio Paz: boală sacră a acestei lumi), ne determină să-l numim pe Slavco Almăjan un poet modern şi unic, caracterizat printr-un intelectualism în care limbajul poetic potenţează „energia/ pentru un poem nescris în labirint" (*Istoria într-un singur exemplu*), trădează un extaz exacerbat de efectul polimatic al cunoaşterii. (...)

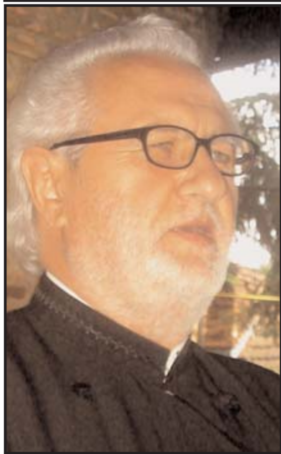
Inventiv, cu o premeditată predispoziţie spre filosofare, urmând întrucâtva exemplul lui Nichita Stănescu, Slavco Almăjan probează o înclinaţie sardonică pentru contraste, unde neînţelesul devine înţeles, unde „Dumnezeu nu este etern, este viu" (Jean Grosjean): „Această poezie contradictorie nu prezintă niciun pericol pentru nimeni/ Ea căzuse din carte pe pământ/ Şi pământul se aprinsese de scânteia ei// (...) Cum este posibil ca poezia să cadă din carte/ Întreabă o cucoană cu pălăria cucului pe cap/ Nu aţi văzut cine a scris-o/ Nu aţi văzut ce mesaj de flacără poartă ea// Această poezie nu era una romantică adaugă prietena ei/ Învârtind între degete o umbrelă albastră/ Nimic n-am învăţat de la aventura ei amoroasă/ După ce am citit-o am devenit mai nefericită// Lăsaţi-vă cu vorbele şi apucaţi-vă de lucru/ Aduceţi apă aduceţi nisip se auzi o voce/ Stingeţi casa şi manuscrisele aflate în flăcări// Doi clovni înbrăcaţi cu nişte haimanale/ Şi aflaţi în imediata apropriere a evenimentului/ Aruncaseră cu lejeritate nasurile lor rotunde şi paşii/ Şi ziseră unul către altul/ Acestora nu le plac poemele contradictorii/ Ei ar vrea idile şi pastorale/ Deşi viaţa lor se aseamănă tot mai mult/ Cu ficatul lui Prometeu// Celălalt zise/ Dacă stingeţi focul poeziei/ Nimeni nu o va mai citi/ Lăsaţi să ardă/ Şi aşa nu se va întâmpla nimic" (*Nenorocire*).

Tehnica utilizării dialogului în dialog, a visului în vis, deschide calea intertextualităţii şi scurtcircuitează chiasmatic constructele metalingvistice ale textului supus unor fundamentale „reguli de hipercodificare" (Umberto Eco, *Lector in fabula,* Ed. Univers, 1991).

Tocmai datorită metodei asumate, a discursului poetic contrapunctic şi criptogramat, Slavco Almăjan a devenit „creatorul unei paradigme poetice originale care marchează o cotitură în evoluţia literelor româneşti". (Catinca Agache, *Literatura Română din Voivodina*, Ed. Libertatea, 2010)

Altare argeșene

Biserica din Morăști-Cărpeniș, Argeș

Pr. Vasile MARINESCU

Plecând din Curtea de Argeș spre nord-vest, pe șoseaua care traversează în lung comuna Valea Danului și satul Vernești, după ce urcăm dealul numit Plaiul Oii, se deschide panorama Văii Topologului. Ajuns în vârf, ochiul se oprește brusc pe piscurile semețe și îndepărtate: Negoiul și Cozia. Apoi, parcă neliniștită de înălțimea acelora, privirea coboară, urmărind sclipirea Topologului, care străbate Sălătrucul, Rudenii, Șuici, Ceparii, Tigvenii, îndreptându-se spre Olt. La 3 km de comuna Șuici și la 5 km de Cepari, se află satele Morăști și Cărpeniș, răzlețe și prea puțin cunoscute prin anii când a fost construită aici monumentala Biserică „Sfântul Ștefan".

Prin 1929, bătrânii satelor povesteau că, la începuturi, ar fi venit din partea Ardealului un oarecare Gheorghe Morăscu și de aici numele de Morăști, iar în apropiere era o pădure de carpeni și astfel se explică numele de Cărpeniș. Înainte de a fi ridicată Biserica „Sfântul Ștefan", în aceste sate existau două biserici micuțe, azi capele de cimitir. În Morăști, Biserica cu hramul „Sfântul Gheorghe", ctitorie a cocoanei Lereasca și a preotului Ioan Nicoară, a fost probabil zidită între anii 1820-1830, pentru că pe ușile împărătești este însemnat de pictor *leatul 1830*. Biserica din Cărpeniș, cu hramul „Sfântul Nicolae", din zid, cu bolțile de gratie, este mai mare decât cea de la Morăști și este zidită pe temelia unei biserici mai vechi, în anul 1869 și sfințită de P.S. Neofit Scriban în 1870. Pictura a fost executată de Anton Zugravul. Ambele au fost restaurate și sunt bine îngrijite. În 1929, marele profesor și savant român Ștefan Minovici, făcând o vizită unui boier din familia Comănenilor care locuia în Morăști, impresionat de pitorescul acestor așezări, om de adâncă meditație și mare creștin, își construiește aici o casă, Vila „Viorica", după numele soției sale. După ce reface șoseaua, după ce dăruiește Bisericii din Morăști un mare clopot, după ce înzestrează școala cu bibliotecă, aparate de laborator, tablouri, unelte agricole și de tâmplărie, după ce devine adevăratul părinte sufletesc al bolnavilor și nevoiașilor, profesorul începe să se gândească la zidirea unei biserici mai mari, care să fie amplasată în mijlocul satelor. Pentru realizarea acestui vis, i-a venit în ajutor entuziasmul tânărului preot Gheorghe B. Marinescu, tatăl meu (în fotografie, alături de soție, Maria), care la 1 martie 1931 a fost numit preot la parohia Cărpeniș, unde a funcționat fără întrerupere timp de 40 de ani și șase luni, până la data de 1 septembrie 1971, când a ieșit la pensie. Unindu-și forțele, cei doi oameni aveau să lase posterității o adevărată perlă: Biserica din Cărpeniș-Morăști, județul Argeș. Iată, pe scurt, istoria acestei biserici.

Pe 5 august 1934, preotul Gheorghe Marinescu, învățătorii Petre Solomon, Ilie Dorobanțu și primarul comunei, Ion Ionescu, au mers la Vila „Viorica". După o convorbire de două ore cu profesorul Ștefan Minovici, acesta le-a înmânat suma de 5.000 de lei pentru a începe confecționarea cărămizii.

Pe data de 6 august 1934, au fost aduși țigani din Comuna Fedeleșoiu – Vâlcea și s-a făcut cu ei un contract ca până în toamnă să fie gata 120.000 de cărămizi.

La 1 octombrie în același an, s-a început lucrul la nivelarea terenului, cu toți sătenii, treabă deloc ușoară, pentru că biserica urma să fie construită pe un deal împădurit. În noiembrie, s-au adus două vagoane de var, care a fost imediat stins. În martie 1935, au fost aduse nisipul, pietrișul și cărămida. În aprilie 1935, s-au adus cu căruțele de la Curtea de Argeș cimentul și fierul, iar în luna mai a fost turnată fundația.

Pe 2 iunie 1935, s-a pus prima piatră. În temelie s-au introdus un pergament cu semnături, bustul de bronz al profesorului și diferite monede din acel timp. Pe 3 iunie 1935 s-au așezat primele cărămizi. Lucrarea a fost condusă de arhitectul Lucian Teodosiu, cel care construise și Vila „Viorica". Meșterul principal a fost Villhem Hormoto, iar dulgherii și zidarii au fost recrutați din sat. Lucrarea era inspectată de arhitect din trei în trei săptămâni. După ce a fost ridicată mai mult de jumătate, în ziduri au început să apară crăpături.

Ștefan Minovici s-a născut la 18 iulie 1867 în Râmnicu-Sărat, din părinți modești. După ce termină Facultatea de Chimie din București, își continuă studiile la Berlin, cu profesorul Emil Fischer, al cărui asistent devine. În 1897 obține titlul de doctor în chimie. Înapoiat în țară, intră în învățământul superior.

Desfășoară o valoroasă activitate științifică în domeniul chimiei organice, contribuțiile sale la structura și rolul colesterolului fiind recunoscute pe plan mondial. Publică primul tratat despre *Analiza calitativă, cantitativă, toxicologică și biologică*. Se preocupă intens încă din 1913, împreună cu V. Babeș și L. Mazac, de înființarea facultății de farmacie. Va fi fondatorul acestei facultăți și primul decan al ei.

Ștefan Minovici a fost membru corespondent al Academiei Române, membru de onoare al Societății de Chimie-Biologie din Franța, al Societății de Biologie din Londra și al Societăților de Chimie din Germania, SUA, Polonia etc. Este fratele lui Mina Minovici, fondatorul Institutului Medico-Legal din București.

În Vila „Viorica" din Cărpeniș exista un paraclis unde profesorul își făcea rugăciunea. Ușile împărătești ale acestui paraclis erau din timpul lui Caragea Vodă (1813), aduse de profesor de la Biserica „Popa Rusu", unde a fost epitrop (după restaurarea acesteia). Ușile au fost ulterior depuse la casa parohială din Cărpeniș.

Pe zidul dinspre sud al Vilei „Viorica" se poate vedea un blazon: o cruce și o torță care înlănțuiesc un balaur. Semnificația este ușor de descifrat: credința și știința, unite, pot distruge răul din noi și din lume. Acesta a fost crezul omului de știință și omului de credință Ștefan Minovici.

Pe **15 octombrie 1935**, profesorul Minovici a plecat la București pentru examenele de la Universitate. Ziua de 19 octombrie 1935 a fost o zi de tristă amintire pentru locuitorii celor două sate. În timpul nopții de 18-19 octombrie, plesnise o bucată din centura de sus; bucăți mici ca nuca și aluna săreau din cărămizile din bolți. La orele 12 și jumătate, lucrătorii au plecat la masă. Cei care au rămas au povestit că pe la ora 13 au început să se audă trosnituri puternice, zidurile s-au deschis mult și a urmat un bubuit asurzitor care a fost auzit în tot satul. Altarul, naosul, cupola cea mare se dărâmaseră. Preotul Marinescu a fost chemat la București de profesorul Minovici care i-a spus: „Poate că Dumnezeu ne-a încercat în credință ca pe dreptul Iov". Spunea aceste cuvinte printre lacrimi. Reîntors de la București, preotul a îmbărbătat enoriașii și s-a trecut la munca cea mai grea, de curățire, selectare a materialului și cărarea molozului din dărâmături. Copleșit de durere, pe data de 29 decembrie 1935, în casele lui Nicolae Mamulea din Pitești, profesorul Ștefan Minovici își dă obștescul sfârșit. Corpul profesorului a fost transportat la Biserica „Popa Rusu" din București, unde i s-a făcut prohodirea, în ziua de 31 decembrie. Apoi, sicriul a fost depus provizoriu în cavoul familiei din Cimitirul Bellu. Astfel, la începutul anului 1936, biserica era dărâmată și profesorul mort.

Iată un fragment din testamentul acestui mare creștin: „De voi muri în București, voi fi depus la Biserica Popa Rusu al cărei epitrop am fost. Un serviciu religios foarte simplu, îndeplinit de parohul Bisericii. Corul va intona *Pe Tine te lăudăm!* Niciun discurs, nicio floare, niciun doliu. Dacă vremea va fi prielnică, voi fi transportat imediat în cavoul din Morăști-Cărpeniș (jud. Argeș). În caz contrar, corpul va fi depus provizoriu în cavoul familiei din Cimitirul Bellu. Urmașilor și elevilor mei le recomand să aprecieze cuvintele Mântuitorului: *Eu sunt lumina lumii; cel ce vine după Mine nu va umbla în întuneric, ci va avea lumina vieții* (Ioan VIII, 12). Prin aceasta vă veți asigura triumful vieții și al activității voastre. Ridicați-vă în viața spirituală care înaltă și a jertfei care înnobilează. Fără ideal, nicio muncă constructivă, nicio energie creatoare. Ca să nu greșiți, ascultați întotdeauna de glasul conștiinței; conștiința e sufletul și sufletul e divin. Dispar fericit că am făcut ce am putut."

Pe 16 septembrie 1936, corpul profesorului a fost transportat din Cimitirul Bellu până la biserica din comuna Șuici, iar de acolo, pe un catafalc, a fost tras de șase boi până la temelia Bisericii din Morăști-Cărpeniș, unde a fost zidit, după ultima sa dorință.

Pe **5 aprilie 1937,** au sosit în cele două sate dna Viorica Minovici, arhitectul Lucian Teodosiu, constructorul Ioan Mandler și meșteri zidari din comuna Slătioarele, județul Argeș. Biserica a fost zidită în același stil, îmbinare de gotic și bizantin, cu aceeași formă de cruce, și a fost gata de pictură în luna septembrie 1937. De menționat că în ziua de 8 iunie '37, de Înălțarea Domnului și Ziua Eroilor, a avut loc sfințirea crucilor și punerea lor deasupra turlelor. Sfânta Liturghie a fost oficiată în Biserica din Morăști, la care au luat parte autoritățile comunale, școala, în frunte cu învățătorul Ion Bolovan, premilitarii, comandați de învățătorul Ilie Dorobanțu, locotenent de rezervă, enoriașii satelor și numeroși creștini din împrejurimi. După oficierea Sfintei Liturghii, s-a format o impresionantă procesiune către biserica nouă. Pe drum s-au cântat imnuri religioase și naționale. Clopotul cel mare a sunat încontinuu, iar la biserica cea nouă s-a oficiat un parastas pentru eroii căzuți în Primul Război.

Pictura Bisericii „Sfântul Ștefan" a început în ziua de 20 iunie 1941. A fost un grup de mai mulți pictori, toți studenți la Bele-Arte: Mihail Pătroiu, Laurian Filipescu, Aurel Vasilescu, Gheorghe Trășculescu, Victor Peia, Paul Neguț și Traian Bâscă. Începând războiul, cel mai bun dintre ei, Laurian Filipescu, care era sublocotenent, a fost chemat la datorie și nu s-a mai întors. Cu supravegherea picturii a fost însărcinat din partea comisiei de pictură Dimitrie Horung.

La 1 noiembrie 1941, lucrările de pictură au fost terminate și pe 6 noiembrie s-a făcut recepția. Menționăm că sfeșnicele împărătești și policandrul au fost donate de dna Maria Mareșal Antonescu. Biserica a fost sfințită pe data de 9 noiembrie 1941 de P.S. Episcop Emilian Antal, cu un sobor de nouă preoți și doi diaconi ai Episcopiei Argeșului.

Iată pisania Bisericii „Sfântul Ștefan":

„Cu ajutorul lui Dumnezeu celui în Sfânta Treime Slăvit – Tatăl, Fiul și Sfântul Duh – s-a zidit din temelie această Sfântă Biserică pentru satele Cărpeniș și Morăști în cinstea martirilor Horia, Cloșca și Crișan, după dorința profesorului Ștefan Minovici în an 1935, pe locul donat de dna Viorica Șt. Minovici, dna Maria dr Stelian Evgheniade și Mihai Cruduleci. Prăbușindu-se în 19 octombrie 1935, când era aproape terminată de roșu, jale mare a cuprins pe toți enoriașii satelor, dar mai ales pe credinciosul profesor care după trei luni și-a dat obștescul sfârșit, copleșit de durere. Osemintele i-au fost îngropate chiar în pronaosul Bisericii. În an 1937, cu cheltuiala dnei Viorica, soția regretatului profesor Ștefan Minovici, prin stăruința preotului Gheorghe B. Marinescu, cu concursul dlui primar, pe atunci Ion M. Ionescu, și cu a dlor învățători I. Dorobanțu și Petre Solomon și cu ajutorul benevol al credincioșilor din parohie și din satele vecine ale căror nume sunt scrise în Cartea de Aur a Bisericii, s-a zidit din nou, pe aceeași temelie, având ca hram pe Sfântul arhidiacon Ștefan, Sfântul mare mucenic Dimitrie și Sfânta mucenită Sofia. În an 1941, în timpul războiului, s-a pictat în frescă de maestrul Mihail Pătroiu și s-a sfințit de către P.S.S. Emilian Antal, locotenent al Eparhiei Argeșului în zilele M.S. Regelui Mihai I la 9 noiembrie 1941."

Capcanele lunii de miere

Nicolae MELINESCU

Este omenesc ca învingătorului să i se îngăduie un scurt răgaz după victorie, ca să-și adune forțele, să-și facă planuri și să își imagineze drumul pe care îl va parcurge, ca să transpună proiectele de campanie într-o construcție robustă și durabilă. Numit *luna politică de miere, bariera celor o sută de zile* sau *perioadă de tranziție și acomodare,* asemenea respiro permite întregii societăți să se adapteze unei noi situații, să continue ce a fost bun și să elimine ceea ce s-a dovedit nociv. În cazul succeselor politice, triumful electoral se bucură și el de o indulgență acordată atât propriilor susținători ai învingătorului, cât și foștilor adversari. Este calea firească și, poate, cea mai des întâlnită în societăți echilibrate și versate în jocul democratic al puterii.

Am descoperit nu fără mâhnire că această lună de miere post-electorală nu a adus și la noi calmul de după furtuna confruntării. Oameni cândva echilibrați, unii comunicatori experimentați și lucizi, cu opțiuni, păreri și simpatii firești, de o vastă diversitate culturală și personală, au devenit brusc agitatori ai unor mentalități înguste de mult depășite, reanimate cu mare efort de o propagandă cu pretenții doctrinare.

Din manifestările acestora a erupt ura agresivă, vindicativă, animalică. Au apărut, din păcate, în spațiul public discursuri lipsite de orice valoare, de orice idee, sprijinite doar pe demonizarea foștilor adversari și pe trecerea acestora în categoria tembelilor lipsiți de înțelegerea celor mai simple evoluții sociale. Noul cal de bătaie a devenit din nou comunismul și presupusa lui amenințare uriașă pentru țară și neam. Românismul nu mai este primejduit de sărăcie, de șomaj, de înstrăinarea bunurilor naționale câte au mai rămas, de abandonarea culturii în numele unui europenism prost înțeles ca o infuzie unidirecțională, ca un proces în care bogăția spirituală românească nu mai are ce să aducă! A trecut un sfert de veac de la evenimentele din Decembrie 1989. Pentru tinerii de azi, comunismul este, în majoritatea cazurilor, o relatare a părinților sau a bunicilor. Fără să o ignore, cei născuți după prăbușirea comunismului european au privit fără patimă acea paranteză a istoriei, preocupați de prezentul lor și de viitorul apropiat. Cu atât mai contradictorie este invocarea unui nou spectru comunist deasupra României. În 16 noiembrie votul nu a fost împotriva comunismului, a fost pentru altceva, pentru o remaniere profundă a stilului de desfășurare a vieții politice naționale, pentru un alt tip de prezență, mai demn, mai activ și mai constructiv în plan internațional. Discursuri incendiare despre „ciuma roșie", rostite cu spume la gură și cu încrâncenare stalinistă ne aruncă înapoi în timp, îi revedem ieșind din mormânt pe Ana Pauker și pe combatanții împotriva „ciumei brune". Asemenea trimiteri înapoi în timp nu fac decât să ne oprească ceasul istoric, să ne țină ostaticii unui climat confrontational în care construcția socială și politică este imposibilă.

Combinate, lozincile anticomuniste rămân copiii întârziați ai unor indivizi atemporali, semănători de furtuni mediatice care ar putea să-i zboare până la urmă din sfera publică în urma atentatului grosolan împotriva bunului simț și a mândriei naționale. Adevărata față a României a putut fi văzută și admirată la parada militară de la 1 Decembrie pe chipurile udate de lapoviță ale militarilor și ale miilor de oameni veniți să-i vadă și să le arate respect pentru nobila lor misiune de a veghea la pacea acestui popor. Nu este nevoie de mulțimi aglomerate pentru ca dimensiunea reală a patriotismului să striveascã tendințe ipocrite care pun sub semnul întrebării valorile profunde ale românismului și contribuția acestei trăiri constructive la alcătuirea unui europenism proactiv crescut și alimentat de diversitatea și originalitatea fiecărei națiuni a continentului.

Manevrele de „înfierare" a unei false recrudescențe a comunismului au cultivat ura împotriva „celorlalți" și răspândirea acestui sentiment le dă celor slabi sau slugarnici falsa imagine a coeziunii, menită să creeze un nou monolit în jurul învingătorului. Acesta, la rândul său, se vede strivit de un comportament abuziv care îl încarcă, fără vrerea sa, cu răspunderi pe care nu are de ce să și le asume pentru simplul motiv că nu au făcut parte din strategia sa și pentru că lupta lui politică, pentru cea mai înaltă funcție în stat în cazul nostru, a fost democratică, bazată pe obiective logice conforme unei viziuni politice consecvente. Scopul declarat al învingătorului s-a înscris într-un alt mod din altă filosofie politică, adaptată unei abordări moderne, liberale. De ce era nevoie să fie îmbujorat, pomădat ca o paradă de 23 august? Ura, toarsă în fire perverse de indivizi care sperau să găsească o scurtătură pentru goana după chiverniseală sub pulpana învingătorului, și-a găsit rapid trompetiști și teoreticieni.

Dar ura nu tulbură de una singură luna politică de miere. Ea a fost însoțită permanent de frica produsă de insecuritatea celor care au ocupat poziții și

dregătorii, mercenarii cancelariilor și redacțiilor, beneficiarii unor privilegii acaparate pe orice alte criterii decât cele ale competenței, profesionalismului sau cinstei. Frica a aliniat turmele de lași care au migrat spre securitatea taberei câștigătoare. Rețeta, însă, nu mai oferă succes garantat, luna de miere are și ea un sfârșit care poate să dezvelească goliciunea și fariseismul. Menajul de zi cu zi care îi va urma este incert, presărat, inevitabil, cu suișuri și coborâșuri. Pentru cei siguri pe munca și realizările prin eforturi proprii viața e acceptabilă cu bune și cu rele, atâta timp cât nu este sufocată speranța. Frica îi macină pe cei slabi. Ei se tem că nu au dovedit suficientă ură și, deci, pot fi priviți ca infideli, ca dubioși nedemni de încredere. Se tem că alții, din propria tagmă, mai perverși și mai abili, au plâns cu lacrimi de bucurie mult mai fierbinți la anunțarea triumfului învingătorului, s-au dovedit mult mai loiali și, în consecință, mult mai aproape de un coltuc din pâinea cea mai albă.

Ura și frica sunt ținute în lesă de un ultim demon sinistru care bântuie luna de miere. Numele lui este îndatorarea. Că este vorba de datornici în bani, în servicii, în favoruri sau în idealuri, toți tremură la gândul apropiatelor scadențe, ceea ce îi face nu numai vulnerabili, ci și capabili de și mai multă și mai abjectă ură desfășurată public în speranța că toată gălăgia anticomunistă îi va oferi pe foștii adversari drept carne de tun pentru „noua ordine", care a promis lucruri bine făcute și o altfel de politică. Chiar și în situația puțin probabilă a achitării datoriilor, fie ele și parțial eșalonate în timp, gest cam greu de comis de către cei înglodați în tot felul de hățișuri și confrerii ideologice sau financiare, rămâne pericolul dobânzii prelungite, gata să alimenteze la nesfârșit ura, frica și datoria.

O asemenea deșirare de patimi și angoase lozincarde face foarte greu și anevoios drumul învingătorului spre îndeplinirea cu bună credință a promisiunilor de campanie. S-a mai întâmplat în 1996. Transferul pașnic de putere a fost apreciat atunci de partenerii străini, iar în țară a generat un sentiment de ușurare, nu fără anumite nostalgii, sentiment interpretat în general ca un semn al normalității. Pe succesorul neo-cripto-comunistului care ieșea de la președinție s-a încărcat prea mult, cei 15 mii de specialiști nu au avut bagheta magică și nici rețeta fericirii peste noapte. A urmat o dezamăgire de care nu învingătorul a fost direct răspunzător, ci tocmai aceia care din frică l-au zeificat spre propriul lor interes și beneficiu. Atunci, însă, a lipsit ura, spre meritul învinsului și al învingătorului, deși alternanța firească, fără patimă, la putere se petrecea la numai șapte ani de la căderea comunismului.

Ura, frica și îndatorarea și-au unit acum forțele tenebroase pentru că miza este mult mai mare. Pe de o parte, se dezvoltă o nouă paradigmă economică, în stare să dezvolte investiții, profituri, corporații și, deci, funcții și posturi atractive pentru vânătorii de foloase necuvenite. Calitatea de membru NATO și UE al României sporește răspunderile, dar și capacitățile ei de protagonist major din punct de vedere strategic global, dar și din punct de vedere regional, ceea ce creează noi oportunități pentru elitele locale. Migrația, mobilitatea forței de muncă, odată stins conflictul din Ucraina, fac din poarta de la Marea Neagră spre Orientul Mijlociu lărgit o cale comercială și comunicațională numai bună de infectat cu pseudo-specialiști care știu din ce în ce mai mult despre din ce în ce mai puțin până ajung să știe totul despre nimic.

În plan politic este previzibil ca practica să se mute de la charisma liderului de partid la doctrina și filosofia de stânga sau de dreapta, ceea ce face din noul om politic un competitor serios legitimat tocmai de ideile și viziunea sa alocate unei proiecții proprii. Câștigul ar putea fi enorm, pentru că el i-ar conferi susținătorului formațiunii pe care o coordonează și o reprezintă loialitatea unor partizani consecvenți ai unor idei și programe politice, eliberați de ură, frică și datorii.

Acum, ura, frica și îndatorarea sunt cultivate, ațâtate cu un scop clar: distrugerea identității naționale și abandonarea interesului național în favoarea unui sentiment de culpabilitate față de opțiunile precedente și față de lipsa unor formațiuni doctrinare mai convingător aliniate curentelor europene.

Ura, frica și îndatorarea se suprapun cel mai adesea cu *anocrația*, un tip de regim politic identificat în ultimele decenii ale secolului trecut de Monty G. Marshall de la Centrul American pentru Dezvoltare Internațională și Administrare a Conflictelor și teoretizat de Spencer R. Weart, citat și într-un articol precedent.

Anocrația, ca termen aplicat unor societăți frământate fie de efortul de evoluție socială și politică, fie de fenomene negative care au tras în jos structurile naționale, înseamnă o democrație anormală în care există formal structuri democratice, parlament, alegeri, partide politice, dar funcționarea lor este o caricatură a acestora pentru mersul societății, supus unor decizii discreționare ale elitelor conducătoare conectate de obicei cu poliția politică, serviciile secrete și crima organizată. Anocrația poate fi faza imediat următoare în ieșirea dintr-o dictatură, tranziția către structuri democratice, așa cum s-a întâmplat cu Taiwanul după cel de-Al Doilea Război Mondial, cu Mexicul la sfârșitul anilor 1980 sau cu Ghana în 2005, odată cu reglarea și liberalizarea sistemului electoral. Anocrația poate să reprezinte, însă, și decăderea democrației, ca în Ucraina lui Yanukovici, în regimul lui Mugabe din Zimbabwe sau în Rusia lui Putin.

→

Sub crugul Eminescului

Eminescu - ultimele zile

Aureliu GOCI

Scriitor cunoscut, ultimul (adică cel mai tânăr) mare eminescolog, Nicolae Georgescu – reputat profesor universitar și publicist dinamic, angajat în manifestările culturale și politice ale realității – nu are o bibliografie prea întinsă: numai vreo paisprezece cărți (dacă am numărat bine), dintre care zece dedicate lui Eminescu (unele în mai multe ediții), și altele, deosebit de interesante: *Recifuri. Eseuri de oceanografie* (2005), *Scrisul, ca o taină* (2008), *Hoțul de păgubaș* (roman, Ed. Floare Albastră, 2007), *Jupânești pe Râul Doamnei. O monografie subiectivă* (Ed. Valahia, 2010). Este de remarcat faptul că, de la Mircea Eliade, nimeni nu s-a mai încercat în tematica oceanografiei.

Avem acum în față *Boala și moartea lui Eminescu. Documente, mărturii, ipoteze – prezentate și comentate de Nicolae Georgescu*, apărută la Editura Floare Albastră, București, 2014.

Teoria d-lui Nicolae Georgescu despre sfârșitul lui Eminescu a reușit să împartă lumea literară între adepți și negatori ai ideii că marele poet nu ar fi devenit nebun, printr-un proces de „întunecare" a minților, ci marginalizat și chiar eliminat fizic de numeroșii săi adversari, de la liberali și masoni până la străinii vitriolați în „Doina", la antiromâni și antijunimiști. Nicolae Georgescu nu este în consens cu vechile opinii care privesc problemele majore ale vieții lui Eminescu, care a trecut printr-un proces în dublu sens, sacralizare – desacralizare, căutând rezoluția obiectivității.

Este evident că, atât detractorii mărunți și ignoranți care se căznesc să-l aducă pe Eminescu la dimensiunea lor, cât și aceia care-i recunosc și respectă geniul dovedesc că marele poet ne patronează și supraveghează cotidianul, al românilor din România și de pretutindeni, și acum, la începutul celui de-al treilea mileniu.

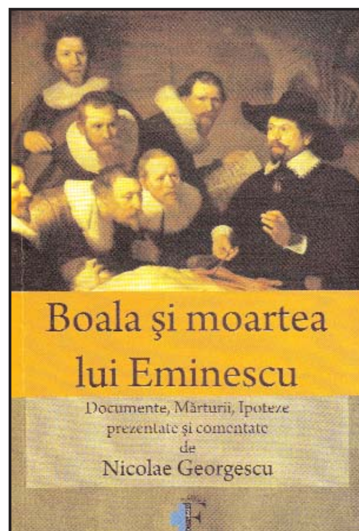
Preocupările pentru elucidarea ultimelor zile din viața lui Eminescu țin chiar de începuturile bibliografiei eminesciene. Remarcabile studii au rămas cărțile dr. C. Vlad, *Eminescu din punct de vedere psihanalitic,* apărută în anii '30 (autorul se pare că fusese asistent al lui Freud), și Ion Nica, *Mihai Eminescu – structura somato-psihică*. Aceste studii, foarte specializate și riguroase, trebuiau oarecum „traduse" într-un limbaj accesibil marelui public, care și astăzi e interesat de Eminescu, ca și acum o sută de ani. Ultimele zile ale marelui poet au fost foarte exact, dar și divers, descrise de diferiți prieteni și admiratori care veneau să-l vadă pe „pacientul națiunii", formulă evident ironică în intenționalitatea ei, dar care în realitate acoperea o situație absolut reală. Foarte autentice apar amintirile lui Dumitru Cosmănescu, fost frizer („coafor" zice autorul, al Regelui, dar și al lui Eminescu): „Era un om domol și foarte așezat. (...) De'mbrăcat nu l-am văzut niciodată rău îmbrăcat, îi plăceau cravatele negre, făcute *fundă*. (...)

Când s-a întâmplat nenorocirea că s-a îmbolnăvit, Eminescu a fost dus la Șuțu, unde i s-a dat o cameră a lui, mai bună ca altora. Mă chema tot pe mine să-l servesc și acolo (...). Uneori veneau să-l vadă prieteni, Grigore Manolescu, Hasnaș și alții care-i ziceau lui Eminescu *maestre*, și el râdea, bătându-i pe umăr.

Cât a stat la Șuțu, eu cel puțin nu l-am văzut altfel decât scriind (...), și era foarte liniștit.

Dar soarta a făcut însă ca într-o zi să-l văd murind, as putea zice pe brațele mele...

Venisem la Șuțu cam pe la 3 după-amiază. Pe la vreo 4, cum era cald în cameră, Eminescu zice, uitându-se lung la mine: *Ia ascultă, Dumitrache, hai prin grădină, să ne plimbăm și să te învăț să cânți* Deșteaptă-te, Române!

Eu, care știam că nu-i bine să-i fac împotrivă, am ieșit cu el în grădină, unde se vede că-l trăgea soarta. Și a început să cânte *Deșteaptă-te, române*, și eu după el. Cânta frumos, avea voce.

Cum mergeam amândoi, unul lângă altul, vine odată pe la spate un alt bolnav d'acolo, unu' furios, care-a fost director sau profesor de liceu la Craiova și, pe la spate, îi dă lui Eminescu-n cap cu o cărămidă pe care-o avea în mână. Eminescu, lovit după ureche, a căzut jos cu osul capului sfărâmat și cu sângele șiruindu-i pe haine, spunându-mi: *Dumitrache, adu repede doctorul că mă prăpădesc. Ăsta m-a omorât!...*"

Trebuie subliniat, deși e foarte târziu pentru o asemenea remarcă, dar mai bine așa, că există, fără îndoială, o evoluție a exegezei eminesciene, începând cu întâmpinarea superlativă a creației lui Eminescu, prin studiul lui Titu Maiorescu, reprezentând o referință fundamentală a unei impresionante creații critice; urmează o fază a exegezei primitive, prin studiile lui Bogdan Duică și Ilarie Chendi. Urmează apoi aplicațiile de știința literelor, ale lui Mihail Dragomirescu, și lista se continuă cu nenumărate intervenții critice, între care etapa exegezei interbelice superlative reprezentată de G. Călinescu, precum și interpretarea lui Constantin Vlad, *Eminescu din punct de vedere psihanalitic.* De asemenea, au existat studii mai restrânse sau mai ample, reprezentate de Dimitrie Caracostea sau D. Murărașu.

Nu este în intenția noastră să amănunțim evoluția perspectivelor critice asupra operei eminesciene, dar trebuie să ne oprim asupra ideii – desigur, discutabile – după care exegeza genială a lui G. Călinescu din *Viața lui Eminescu* și *Istoria literaturii române de la origini până în prezent* a ținut pe loc evoluția exegezei eminesciene timp de 50 de ani.

Nicolae Georgescu subliniază dubla necesitate, de a exprima adevărul, dar și potențialul exploziv al celuilalt adevăr, acela privitor la boala și moartea lui Eminescu, pentru că, altminteri, apoteoza umană a poetului național ar rămâne într-o zonă cețoasă, chiar misterioasă, cu suspiciunea că exegetul aderă la o complicitate periculoasă cu ipoteza sacralizantă.

Deși există, cum am arătat și noi, o bibliografie impresionantă la tema care dă titlul cărții d-lui Georgescu, boala și moartea lui Eminescu, autorul preferă să o reia, pentru a completa studiile primare, pentru a clasifica și a sistematiza documente, mărturii, ipoteze, dintr-o perspectivă – nu știu dacă nouă și modernă – dar sigur așezată și bine cumpănită.

Tema aceasta fundamentală a sfârșitului, care se cuplează cu prima problemă esențială, viața enigmatică și genială a lui Mihai Eminescu, angajează o vastă și complexă abordare, începând cu reevaluarea genialității omului sacru și complet al culturii românești. Dacă se admite că genialitatea lui Mihai Eminescu ar fi nativă și patologică, atunci sigur se poate configura ideea că viața lui Eminescu este cea mai complexă construcție spirituală care s-a născut și a activat în lumea românească din toate timpurile. Nicolae Georgescu nu numai că simte nevoia să relativizeze orice formă de exegeză asupra poetului național, dar se atașează și de conceptul de *eminescologie,* evitat de mulți. Istoricul literar vrea să spună că de o bună bucată de timp toți exegeții vizitează aceleași surse: Mihail Dragomirescu, G. Călinescu, Perpessicius, D. Murărașu, George Munteanu ș.a., gradul de probabilitate în descoperirea unor noi surse fiind infim: „...noi avem impresia că facem un fel de istorie vie, inspectând fiecare palier cronologic și teoretic, de mentalitate ori de tradiție al acestui complex numit eminescologie. Nu descoperim adică adevărul, ce a fost la capătul cronologiei inverse pe care o parcurgem, ce s-a întâmplat cu adevărat atunci și acolo – ci trecem, în drum spre ceea ce credem a fi adevăr, pe la oamenii de ieri și pe la cei de azi, văzând că această trecere însăși pare a fi adevărul, pentru că îi convocăm pe toți la un colocviu cu punerea la dispoziție a ceea ce știe fiecare în parte, cu sublinierea a ceea ce nu știe, ori vrea să ascundă.

Această trecere prin surse, cu intenția declarată de a inspecta sursele, nu pentru a le contabiliza într-un rezervor nou – noi o numim istorie vie, și vom continua investigațiile de acest fel cu credința că e mai folositor pentru sufletul omului actual să cunoască, decât să afle; să vadă cum au căutat, cum au dedus alții adevărul, decât să plonjeze direct în adevăr, oricare ar fi el."

Suntem siguri că viziunea d-lui N. Georgescu asupra vieții și morții lui Eminescu reprezintă un pas important în eminescologie, o încercare de a ieși din „contabilizarea" seacă a surselor clasice și de a capta detalii grăitoare care ar fi putut fi trecute cu vederea și care ar schimba multe din ceea ce a devenit azi monedă bătută privitor la această temă.

În exemplele negative evocate, drumul de la vechiul regim totalitar a fost marcat de ură, frică și îndatorare. Lanțul acestor trei stări legat de picioarele celei mai sprintene democrații nu are cum să nu atârne foarte greu. În plus, procesul anocratizării, odată pornit, nu mai lasă starea de lucruri la nivelul și în forma inițială. Prezența anocrației sau a capcanelor pe care aceasta le poartă cu sine în luna politică de miere s-a dovedit la fel de împovărătoare ca o excursie a unor tineri însurăței plecați în Bahamas și care-și găsesc soacra la ușa vilei.

Agitatorii urii, ai fricii și ai datoriilor se manifestă și la noi pervers și continuu și au avut un sfert de secol la dispoziție ca să se antreneze și să-și perfecționeze metodele de infectare a societății. Prejudiciul pe care-l pot provoca la nivel național și în relațiile externe în actuala conjunctură este enorm, pentru că este atacată însăși esența românismului. Cu ură, cu frică, sub îmblăciul creditorului cultura devine un lux abandonat de dragul kitsch-ului și al manelelor. Credința se încuie în palatul patriarhal de unde iese doar la pomeni televizate, în timp ce turma credincioșilor caută alinare și sprijin. Tradiția, valorile morale și limba română devin victime legate la stâlpul infamiei ca să fie lapidate de multiculturaliști, snobi, apatrizi și epigoni.

Fără să fi atins o stare de fragilitate deocamdată, România parcurge luna de miere cu credință și speranță, nu departe de constrângeri și amenințări. Ura, frica, îndatorarea împinse din interese meschine în prim-planul practicii politice și sociale, nu aparțin românismului, dar îl expun unor pericole din ce în ce mai mari. Greșesc cei care, în siajul schimbărilor politice, mai concep toleranța românilor ca un semn de slăbiciune față de diversioniștii de meserie băștinași sau de import. Îngăduința față de alte obiceiuri, credințe sau populații, față de atitudini și concepții atipice, merită admirată și prețuită, pentru că nenumărate exemple din istoria noastră au dovedit forța națiunii în depășirea și excluderea amenințărilor din calea identității și a interesului național.

Dulcea mea doamnă... Eminul meu iubit...

Maria Mona VÂLCEANU

Lotul de scrisori inedite publicat la Iaşi sub titlul *Dulcea mea Doamnă/ Eminul meu iubit* nu putea să treacă neobservat de cercetătorul asiduu al vieţii eminesciene, profesorul Nicolae Georgescu, cel care a căutat cu febrilitate adevărul despre boala şi moartea lui Eminescu (recenta ediţie fiind una dintre cele mai căutate cărţi la Târgul de carte Gaudeamus, Bucureşti, noiembrie 2014), neobositul cercetător publicând în revista *Cultura* serialul despre ultimele zile ale poetului la *Timpul*.

Volumul *Cu Veronica prin infern* (Iaşi, Princepsedit, 2008) constituie o pasionantă retrăire a unei poveşti astrale de dragoste, urmărită în scrisorile lor, îmbogăţite cu lotul publicat în anul 2000, în mărturiile contemporanilor, articolele din ziare şi critica literară. Contemporanii poetului sunt aduşi în faţa noastră, prind grai şi depun mărturie pentru a atesta sau nega anumite întâmplări. Nicolae Georgescu „ordonează" cu bună credinţă „vraful" de documente rămase la Biblioteca Academiei, înaintează prin neguri, luminează, afirmă. Afirmaţiile sale, pasionante, romantice, dar susţinute temeinic documentar, reabilitează această iubire din secolul al XIX-lea, iubirea damnată a doi poeţi nefericiţi, dar arătând cum poate să iubească un geniu.

Putem, aşadar, porni de la constatarea domnului N. Georgescu că totul trebuie recitit în eminescologie, pentru o interesantă călătorie având ca domeniu de explorat iubirea magică a celor doi poeţi, atât în viaţă cât şi în operă, mai ales cum apare ea în lumina publicării noului set de scrisori. Veronica a adnotat cu mâna ei aceste scrisori, gândindu-se poate la posteritate, le-a datat cu cerneală violetă şi a făcut pe verso mici completări sau comentarii. Din nefericire, scrisorile au fost publicate treptat şi selectiv, mai întâi de Octav Minar, apoi de Augustin Z.N. Pop, aşa cum au fost găsite sau transmise de fiicele Veronicăi sau de contemporani. În citata lucrare, *Cu Veronica prin infern, Cartea regăsirilor/Cartea despărţirilor*, autorul propune o citire lucidă şi inteligentă şi o interpretare pe măsură a acestor texte, în ordinea în care au ajuns ele până la noi. Prezentarea celor doi protagonişti se face simplu: „Mihai Eminescu şi Veronica Micle s-au născut în acelaşi an, 1850, el la 15 ianuarie, iar ea la 22 aprilie, el la Botoşani, iar ea la Năsăud, aproape pe aceeaşi paralelă geografică, în nordul moldo-transilvan al ţării." După decesul soţului, Ana Câmpeanu se stabileşte la Iaşi cu copiii: „Aici îşi începe Veronica şcoala, aici îşi va lua bacalaureatul, aici se va căsători, devenind de tânără una dintre doamnele distinse ale urbei, ţinând un salon literar neocolit de intelectualii importanţi." Aşadar, prima etapă a iubirii eminesciene, începută la Viena în anul 1870, când el era student, iar ea avea nevoie de un ghid prin capitala Imperiului Austro-Ungar, va continua la Iaşi, unde vine şi Eminescu în 1874. Este o perioadă de fericire secretă şi de iubire tainică: „iubirea lui pentru Veronica a fost cu totul secretă, ei doi şi-au făcut simboluri tainice pentru comunicare, s-au întâlnit cu mare discreţie".

După plecarea lui în 1877 la Bucureşti, preluând redacţia ziarului *Timpul*, iubirea lor intră într-o altă etapă. Ea îl cheamă mereu la Iaşi, unde el vine rar, ea vine la fel de rar la Bucureşti. Dar, în august 1879, după moartea profesorului Ştefan Micle, Veronica aleargă nerăbdătoare la Bucureşti: „În capitală, Eminescu o prezintă prietenilor drept logodnica lui, amândoi nu se sfiesc să se afişeze public, ca şi când lumea întreagă ar fi a lor. Mare greşeală, mai ales din partea ei. Stima şi respectul pentru Eminescu, poetul şi ziaristul, nu vor cumpăni în opinia publică aversiunea faţă de soţia abia decedatului rector." În 1880, nemaiputând face faţă oprobiului public, Veronica îi cere lui Eminescu să o ia în căsătorie, dar el se opune cu argumente solide. Urmează cea mai dură despărţire a lor („ne-am certat foarte rău", va spune Veronica), dar în decembrie 1881 ea vine din nou la Bucureşti, se întâlnesc şi se împacă, urmând anul 1882, cu cele mai multe şi mai frumoase scrisori de dragoste, adevărate poeme în proză. Fascinantă rămâne perioada târzie a iubirii lor, cea de după accidentul din 28 iunie 1883. Din 1885 Veronica se mută la fetele sale la Bucureşti, pentru a fi mai aproape de revista *Convorbiri literare*, a cărei poetă devine şi unde va publica poezii dedicate lui Mihai Eminescu sau scrise în stilul său. Eminescianismul este astfel lansat şi întreţinut de ea înaintea lui Vlahuţă.

Se presupune că a funcţionat o legătură simbolică între Veronica Micle şi Mihai Eminescu în această perioadă târzie.

În 1887, fiica ei, Virginia, se stabileşte la Botoşani, unde se afla Eminescu, şi Veronica va veni frecvent aici. Această relaţie a lăsat urme în documente; trebuie descifrată iubirea secretă dintre ei în perioada 1882-1889, iar din mărturisirea lui despre scrierile ei („odată avem să le corigem împreună") deducem că Eminescu intenţiona să supravegheze volumul de versuri al Veronicăi. El încerca să-i corecteze poemele şi se străduia să-i publice lucrările (proza *Branche de lilas*). Într-o scrisoare din acelaşi an benefic pentru ei an 1882 i se adresa cu „Măi, ramură de liliac..."

De altfel, Eminescu preţuieşte iubirea ei, iar dacă o apreciază şi o preţuieşte el, de ce n-am crede noi în iubirea acestei femei, mereu ursită de a sta departe de iubitul ei, fără drept şi puteri materiale de a-i fi alături? Într-o scrisoare din iunie 1882 chiar Eminescu îi spune: „iubirea mea pentru tine şi dezinteresarea ta copilăroasă şi adevărată cu care ai fost şi rămâi a mea...", „dacă există moralitate în amor e numai amorul de bunăvoie, fără interes, cu uitare de sine şi cu uitare de tot". Împăcarea aduce scrisori noi, multe, cele ale lotului 2000, care luminează această căsnicie nenuntită a lor. Iată prima scrisoare a împăcării: „Dulcea mea Veronică, ceea ce cineva are mai scump trebuie să-şi păzească cu toată discreţia... Vom începe *une petite charmante vie* necunoscută de nimeni, până ce lumea ne va uita pe noi şi noi pe ea." Şi, în fond, de ce nu am crede declaraţiile lui atât de poetice: „Aşa te iubesc eu, mai mult decât viaţa, mai mult decât orice pe lume şi pururea cu frica-n sân aş vrea să mor sau să murim împreună, ca să nu mai am frică de a te pierde."

Emoţionantă este scrisoarea din august 1882: „...sunt unul din oamenii cel mai bine urâţi din România, precum tu eşti una dintre femeile cel mai bine urâte din Iaşi. Naturi ca ale noastre sunt menite sau să înfrângă relele sau să piară, nu să li se plece lor."

Relaţia celor doi, întreţinută de scrisori, se poate descifra şi în operă. Este vorba de acel *Album* confecţionat de Veronica Micle din poeziile lui şi ale ei, adnotând textele, album pe care îl citează Octav Minar în 1928, susţinând că l-a găsit la călugăriţa Fevronia Sârboaica, cea care a îngrijit-o pe poetă în ultimele momente.

Anul despărţirii, în care Veronica îşi cere scrisorile înapoi, ne aduce o scrisoare-mărturie a infinitului sufletului eminescian, publicată tot în lotul de scrisori din anul 2000. Iată cum poate iubi geniul: „Îţi sărut mâna mică şi rece şi te rog să-mi ierţi cele ce ţi-am greşit şi cele ce-ţi închipui că ţi-am greşit." Sigur, aceste scrisori pot constitui şi veritabile pagini de istorie literară, ele realcătuiesc viaţa însinguratului poet dintr-un unghi pe care numai cea mai apropiată fiinţă îl cunoştea. Se afirmă în cartea citată: „În 1882, la 4 august, el îi va scrie: «Tu zici că m-au plictisit scrisorile tale. Nu m-au plictisit şi-mi sunt pururea dragi. Le citesc totdeauna şi le recitesc...» O scrisoare poate fi un trofeu pentru un bărbat şi chiar pentru o femeie – pe care-l expune – sau poate avea funcţia simbolică a fotografiei, a batistei etc. Vezi şi sonetul lui *Iar tu citeşti scrisori din roase plicuri*. Cândva însă, după 1882-1883, Veronica tot a intrat în posesia scrisorilor ei către Eminescu, dovadă, acestea se păstrează la fiicele ei şi vor fi făcute publice după 1900."

Călătoria fascinantă printre cuvintele lor de dragoste înmărmurite în scrisori poate continua şi va face obiectul unui studiu la care lucrăm de mai mulţi ani. Semnalând ca puncte forte în această cercetare cărţile domnului Nicolae Georgescu, nu se poate trece cu vederea munca de arhivă a acestui documentat profesor, puterea de a pune faţă în faţă şi de a analiza documente, ceva din umbra lui Nicolae Iorga alunecând peste condeiul său când descifrează oameni şi epoci. Vom încheia cu portretul pe care îl face Veronicăi Micle, reabilitând nu numai o poetă, dar parcă însăşi iubirea damnată:

„În taină, fără urme, fără dorinţă de glorie, ca într-o eponimie numai de el şi de ea înţeleasă, i-a stat alături la rău şi la bine, mai mult la rău. Şi, cu toate acestea, o lume întreagă a dispreţuit-o, un secol întreg şi mai bine. Acest roman epistolar – care, acum, din cele aproape 200 de piese se conturează în linii generale... – dovedeşte pentru prima dată că femeia pe care a iubit-o Eminescu a fost nu numai frumoasă, nu numai talentată, inteligentă, cultă, educată, dar şi cinstită, şi devotată, şi dezinteresată, ba chiar capabilă de sacrificii mari."

Poeme de Veronica Micle

Să pot întinde mâna…

Să pot întinde mâna s-o pun pe fruntea ta
Încetul la o parte şuviţele le-aş da,
Senină să rămâie, curată ca un crin,
Icoană de iubire la care să mă-nchin.

Dar tu ca un luceafăr departe străluceşti,
Abia câte o clipă în cale-mi te iveşti,
Apoi dispari şi-n urmă rămâi în gândul meu
Vedenie iubită la care mă-nchin eu.

Şi ura şi iubirea

Şi ura şi iubirea acuma de la tine
Făr' de însemnătate vieţii mele-ar fi,
Iubirea ţi-am plătit-o cu lacrimi şi suspine
Şi ura-ţi neîmpăcată cu ce-aş mai răsplăti.

Dar tu de vrei ca-n urmă-ţi eu tot să mai plâng încă
Şi vecinic sfâşiată să vezi inima mea,
De-un chin fără de margini, de o durere-adâncă
Cu glas făr' de mânie să-mi spui că mă-i uita.

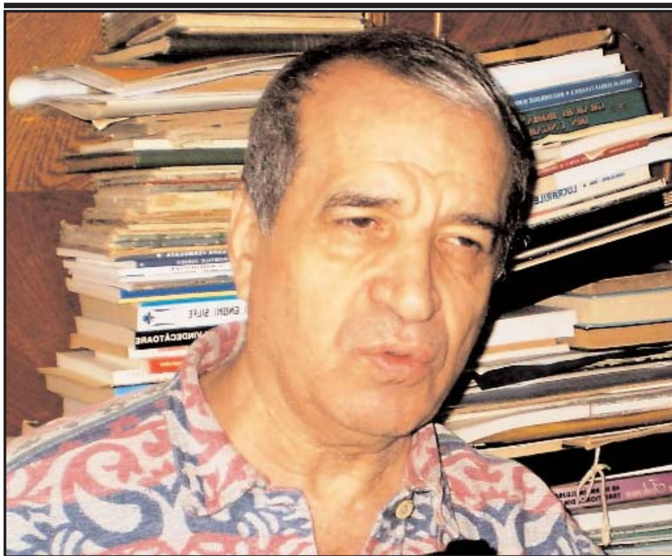
Nu eşti tu ...

Nu eşti tu acela care mi-ai dat inimei mâhnire;
Nu te măguli cu gândul că te-am plâns sau te-am iubit,
Ai fost numai întruparea unei clipe ce'n neştire
Mişcă sufletul şi-l leagă de un dor nemărginit.

Şi dacă-a fost durere şi dacă mai sufăr încă,
Nu eşti tu a lor pricină, nu eşti tu cel vinovat,
E de vină al meu suflet, e simţirea mea adâncă,
Căci a mea este iubirea, tu eşti clipa ce-a zburat.

Seniori ai culturii

Ion C. Rogojanu

Ion C. Rogojanu s-a născut la Cotești, județul Vrancea, la 3 noiembrie 1939. Tatăl său, Constantin Rogojanu, cu ascendențe gorjene, absolvent al Școlii de Comerț din Craiova era, la data respectivă, între anii 1938-39, administrator al moșiei generalului Oprescu, situată în comuna Golești de Sus. Din căsătoria cu o localnică, fiica lui Petrache Pascali, rezultă 3 copii. După nașterea lui Ion, singurul băiat, familia se mută la București, în cartierul Tei, locuit pe atunci de cetățeni din toate mediile sociale. De mic, este atras de lectură, citind în special cărți ilustrate, adecvate vârstei. Tot ca o pasiune de familie, transmisă din tată în fiu, va încerca chiar să „cumpere" cărți, folosind singura metodă la îndemână, *trocul*, devenit azi, cu un termen anglo-saxon, *barter*. După școala urmată în cartier, este înscris la Liceul Comercial Crețulescu, instituție care, împreună cu Școala Comercială (postliceală), anexată, a devenit o pepinieră pentru foarte mulți dintre următorii mari economiști, dar și, pe stil nou, oameni de afaceri, ai țării. Constituită după modelul german, această școală pregătea viitorii lucrători comerciali, atât în ce privește cunoștințele de specialitate, dar, mai ales, în spiritul culturii specifice, îmbinând sportul cu însușirea limbii germane. Astfel, la sugestia unor profesori, precum Gerda Barbilian (de germană, firește), dar și Romulus Spirescu (critic muzical și animator sportiv), Constantin Purcărete (tatăl viitorului regizor) sau *Odor* (renumit filatelist, pizmuit chiar de Carol al II-lea pentru colecțiile sale), își dezvoltă apetitul pentru cumpărarea de cărți și timbre, practicând simultan sportul, în special voleiul și handbalul, discipline în care va atinge chiar un anumit nivel de performanță. În vacanțele petrecute la bunicii materni, la Focșani, între anii 1955-56, scrie și trimite la *Scânteia tineretului* o serie de corespondențe (note, mici însemnări, unele chiar fictive, va recunoaște mai târziu) care îi aduc porecla și renumele de *Niculiță Reporterul.* La 18 ani este legitimat ca voleibalist la *Tânărul dinamovist* după ce mai evoluase anterior și la *Spartac*, echipă în care mai jucaseră și alți tineri care se vor afirma mai târziu în domenii precum arhitectură, comerț sau învățământ. Continuă să citească, cumpărându-și tot mai multe cărți, în special din târgurile de vechituri (Talciocul, cum se numea pe atunci, cel mai cunoscut fiind cel de pe Colentina).

Tot pasiunii pentru sport îi datorează și primul serviciu permanent, obținut la vârsta de 18 ani, acela de angajat la Româno-export (întreprindere de comeț exterior), performanță datorată unui susținător al său, care ocupa pe atunci funcția de ministru adjunct la comerț. Urmează o carieră ascendentă în domeniul comercial, schimbând mai multe locuri de muncă, lucrând inclusiv la Teatrul Giulești ca *impresar* (organizator de spectacole, în termenii vremii), iar, de la vârsta de 29 de ani, ca *manager de hotel* (funcție de conducere care reprezintă apogeul carierei, după ce anterior fusese executant, respectiv, *comisioner,* recepționer etc.). Lucrează la Mangalia (Hotelurile Zenit și Zefir), apoi la București (la Hotelul Modern, pe care l-a și deschis, apoi Negoiul, Victoria, căzut la cutremurul din 1977, Veneția, Dâmbovița, Cișmigiu). Din 1986 este administrtator la publicația *Tribuna României* (după 1990, devine redactor) colaborând simultan și în presa scrisă (unde deține rubrica *Ex Libris*, la fostul săptămânal *SLAST*, la *Manuscriptum* și *România Pitorească*), dar și la radio, ca invitat la emisiuni pe teme culturale. Își încheie cariera ca jurnalist cultural la publicația *Curierul Național*.

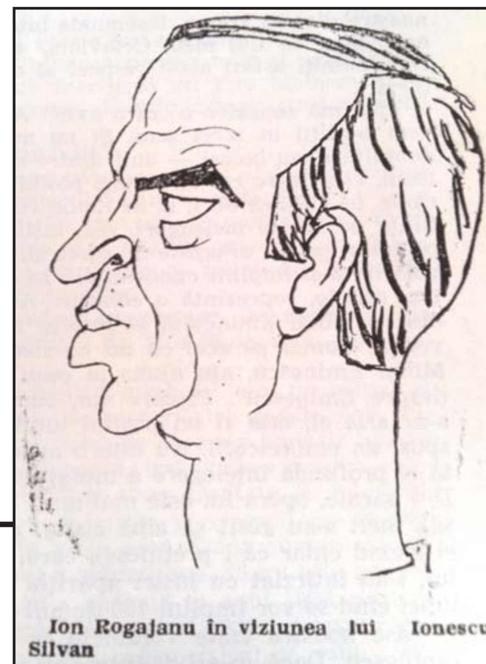
Treptat și cu foarte mari sacrificii materiale își formează o bibliotecă personală, dar și o arhivă impresionantă, călăuzindu-se după dictonul *Nu invidia pe cel învățat, învață!* Cumpără din anticariatele de stat, dar și de pe piața liberă cărți și documente provenind din bibliotecile lui Perpessicius, Gh. Cardaș, I.E. Torouțiu sau Papiu Ilarian, ca și unele așa-zise *dublete*, vândute în târgurile stradale, dar care poartă ștampile (*ex-libris*) care atestă că au fost în fondurile unor biblioteci publice. Așa ia naștere pasiunea de a cumpăra cărți de și despre Eminescu, împărtășită din fericire cu alți oameni care nu sunt neapărat *eminescologi* de profesie, ci doar iubitori, *eminescofili,* dar care, dintr-o pasiune cu efecte benefice, au cumpărat și dețin documente care rivalizează și uneori depășesc colecțiile publice. Între aceștia, îi amintesc pe generalul (r) Lazăr Cârjan, medicul Ion Iliescu de la Timișoara, anticarul Dumitru Grumăzescu de la Iași, sau pe bucureștenii Dan Toma Dulciu și Ilie Torsan.

În 1989, Ion C. Rogojanu face un gest nemaiîntâlnit în peisajul cultural românesc: donează statului român, custode fiind orașul Botoșani, o parte din biblioteca și arhiva sa, în scopul constituirii unui *Fond Eminescu*, care urma să fie pus gratuit la dispoziția publicului și a cercetătorilor. Este vorba de peste 8.000 de cărți, documente și obiecte cu valoare de patrimoniu, practic tot ce s-a publicat pe această temă, până în 1989, evidențiind nivelul cultural al poetului, lecturile sale în varii domenii ale științei. Între cărțile de patrimoniu donate se află toate cele 11 ediții ale volumului *Poesii,* cu prefața lui Titu Maiorescu, apărute în timpul vieții poetului și pe care Perpessicius le menționează, fără însă a le fi văzut integral. Cu acest prilej, mai are loc o premieră culturală: edițiile Eminescu capătă ceea ce se numește astăzi *valoare de piață,* fiind cotate în funcție de raritate. Astfel, *Biblioteca și Arhiva Ion C. Rogojanu* de la Botoșani poate fi evaluată și material, dincolo de conținutul ei cultural inestimabil.

După 1990 înființează Asociația Hotelierilor din România și editează, timp de 2 ani, revista *Hotel,* iar în 1997 constituie Asociația *Ospeția din România*. Participă cu cărți și documente la cele mai importante expoziții de profil din România, fiind adesea solicitat de unii editori și custozi specializați pentru a furniza materiale originale, pe diverse teme. Între edițiile cu valoare bibliofilă, apărute după 1990, la care Ion C. Rogojanu are o contribuție semnificativă, este și albumul *Eminescu*, editat în 1991, de Victor Crăciun.

În anul 2000, este răsplătit cu Diploma și medalia Eminescu, acordate de Președintele României, Emil Constantinescu. Pentru a sublinia pasiunea de eminescofil a lui Ion C. Rogojanu, efortul său de a descoperi și evidenția alte și alte „novele" eminesciene, Biblioteca județeană din Botoșani, în colaborare cu Catedra de literatură comparată și estetică a Universității „Al.I. Cuza" din Iași organizează anual, pe 15 iunie, o Sesiune științifică și editează colecția „Studii eminesciene", ajunsă la al XVI-lea volum.

(Marian NENCESCU)

Ion Rogajanu în viziunea lui Ionescu Silvan

Un eminescofil generos

Marian NENCESCU

Cunoscut bibliofil, deținător de documente arhivistice rare, jurnalist, eminescofil, inițiator al unui ONG unic în țara noastră – *Ospeția din România* – având ca obiect de activitate promovarea ospeției, ca valoare fundamentală a spiritualității naționale, donator generos al unor fonduri cuprinzând cărți, publicații și documente de arhivă, purtând pecetea atingerii de către mari personalități ale vieții culturale românești, din trecut și de azi, Ion C. Rogojanu este astăzi posesorul unuia dintre *cele mai complete fonduri arhivistice private* din întregul patrimoniu cultural românesc.

Oferind periodic publicului avizat, în emisiuni mass-media, prin expoziții sau albume de artă, câte un eșantion din comorile sale culturale, Ion C. Rogojanu dovedește nu doar competență și finețe în selecția și valorificarea tezaurului cultural, dar, mai rar în zilele noastre, o generozitate și un devotament strălucit pentru cinstirea lui Mihai Eminescu, prin valori arhivistice și bibliofile.

Prin tot ce face, Ion C. Rogojanu este exemplificarea vie a faptului că nu este suficient să dispui de resurse (dl. Rogojanu nu este nici pe departe ceea ce s-ar numi un om „avut"), ci e nevoie de intuiție și perseverență în a aduna și selecta piese cu adevărat valoroase, pe care să le poți restitui, pe cât posibil, integral, neamului care le-a creat.

Redăm, în continuare, conținutul unei discuții purtate cu dl. Ion C. Rogojanu, în contextul aniversării Zilei Culturii Române:

Î: *Cum s-a născut această pasiune pentru cărți și documente de arhivă?*

R: Pasiunea pentru lectură se învață în copilărie, în familie și la școală. La vârsta de 6 ani am citit prima carte, *Gruia lui Novac*, de Petre Dulfu. Apăruse în colecția „Căminul". Țin minte acest amănunt pentru că o am și acum. Am „cumpărat-o" cu 25 de nuci. A urmat *Povestea neamului nostru*, a unui dascăl, Florin Cristescu, o carte frumos ilustrată de A. Murnu (Ary Murnu, pictor, grafician, 1881-1971, n.a.). De asemenea, o păstrez și pe asta. Am asistat, în anii '60, la distrugerea și risipirea unor biblioteci particulare aparținând unor mari personalități și nu m-am putut abține să nu cumpăr ce credeam eu că este mai important. Astfel, am cumpărat cărți și documente provenind din biblioteci ale unor corifei, precum Perpessicius, Torouțiu sau Papiu Ilarian, dar și așa-zisele „dublete", găsite în anticariatele de stat, dar și la târgurile de vechituri. Practic, am intrat „în posesia lor vremelnică", după cum spunea unul dintre oamenii dragi mie, academicianul Virgil Cândea, care m-a onorat cu prietenia sa. Am început cu seria de *Poesii,* ediția Maiorescu. Menționez că au fost 11 ediții, dar Perpessicius nu avea cunoștință decât de 6. Consider și azi că a fost o șansă rară a vieții mele să-mi exersez pasiunea de bibliofil cu colecționarea operei lui Mihai Eminescu. Desigur, poți colecționa orice, de la cutii de chibrituri, la timbre sau căni de porțelan, dar dragostea de carte rămâne. Fără ea, nu exiști, ca om sau colecționar.

Î: *Cum se face că au existat și încă există pe piața liberă atâtea valori bibliofile?*

R: Din păcate, răspunsul este unul singur: atât de la Biblioteca Academiei, de la Națională, ca și de la fosta Bibliotecă Regală s-a furat enorm. Nenorocirea nu-i de ieri, de azi, ci din 1945, când multe volume aflate în colecțiile Academiei Române au fost *clasate,* pe motiv că Biblioteca mai deține și alte exemplare (dublete, triplete etc., în limbaj biblioteconomic – n.a.). S-au găsit atunci nenumărați „salvatori", cum s-au autointitulat, care să scoată aceste exemplare pe piața neagră, fie în anticariatele ce funcționau oficial, fie direct, prin ofertă clandestină. Explicația sau, mai bine zis, justificarea acestor negustori erau banii.

→

Cherchez la femme!

Juliette Drouet, logodnică de-a pururi, soţie niciodată...

Paula ROMANESCU

În Parisul anilor '30 din veacul al nouăsprezecelea, steaua lui Victor Hugo era la zenit. Dramaturg celebru, teoretician al romantismului, autor al romanului de succes *Notre Dame de Paris,* decorat cu Legiunea de Onoare, tată a patru copii şi soţ iubitor pentru aleasa lui Adèle Fouchet, Hugo, voce autorizată în literatura franceză, era privit ca un zeu în jurul căruia gravitau stele şi steluţe din cerul pământesc al scenei ca o lume pestriţă, dar şi fire de iarbă din pajiştile-n floare ale societăţii feminine din toate straturile.

Într-o zi, la Théâtre de la Porte Saint-Martin din Paris, celebra actriţă M-lle Georges, care plecase de la Comédie Francaise „purtând nimbul unor amintiri imperiale" (că doar fusese (şi) amanta lui Napoleon), asculta în lectura autorului piesa *Lucreţia Borgia,* alături de marele actor Frédéric Lemaître, amantul ei, directorul teatrului şi făcător de napoleoni pentru divă.

Mai asista la lectura cu pricina, aşa ca din întâmplare (s-o creadă cine vrea!) şi o starletuţă cu faţa albă şi ochi negri, frumoasă foc, care spera să prindă şi ea un rolişor oricât de mic (pentru că, zicea aceasta cu evlavie dramatică, nu există rol mic într-o piesă a domnului Hugo!), în vreme ce pleoapele ei tremurau ca două petale de trandafir jertfite pe altarul artei... Atunci ochii „zeului" şi ale „muritoarei" se vor fi întâlnit pentru întâia oară. Numele ei – Juliette Drouet.

Că era moda pe atunci (o, tempora!) ca frumuseţea să treacă drept paşaport pentru intrarea pe poarta mare în lumea scenei cu păpuşi din societatea în care trândăvia făcea casă bună cu luxul, n-ar cam trebui să ne mire. Nimic nou sub soare. Şi tânăra Juliette era o „Dame aux camélias" *avant la lettre*, numai că, spre deosebire de Margueritte Gauthier, ea era sănătoasă tun. La bâlciul lumii, unde totul este de vânzare, şi-a scos şi ea frumuseţe, tinereţe, graţie. Că a găsit cumpărători generoşi? Desigur! A fost mai pe la început sculptorul James Pradier, cel care, alături de David d'Anger şi Francois Rude, s-a bucurat de mare faimă în prima jumătate a veacului al nouăsprezecelea, înainte de ivirea lui Auguste Rodin. El este, între altele, autorul celor douăsprezece *Victorii* care străjuiesc mormântul lui Napoleon de la Dôme des Invalides, al altoreliefurilor de la Arcul de Triumf (de L'Etoile), tot el este şi proiectantul (împreună cu Rude) al faimoasei Place de la Concorde. Pradier avea să-i modeleze frumoasei Juliette trupul de carne şi, deopotrivă, să-i nemurească în marmură „nefastul dar al zeilor", uimitoarea alcătuire a făpturii ei. Între două şedinţe de pozat, Juliette a găsit timp să-i facă sculptorului şi o fetiţă, Claire, nici recunoscută, dar nici renegată de artistul sculptor. El avea să facă pentru Juliette ceva cu mult mai important: a îndrumat-o către teatru, dându-i preţioase lecţii privind arta de a seduce şi păstra un bărbat jucând teatru mai cu seamă în afara teatrului. Aveau să urmeze scurtele ei „turnee" prin atelierele unor pictori şi sculptori care n-au făcut-o să capete o prea bună părere despre fauna faunilor libertini, până când a ajuns „bibeloul" de preţ (avea de acum un preţ bunişor!) al unui prinţ rus – Anatol Demidof, focos, frumos, violent, campion la pahar, neîntrecut mânuitor de cravaşă – sport pentru care rotunjimile Juliettei îi serveau de teren foarte ispititor, dar care nu-şi număra arginţii când era vorba să-i ofere fermecătoarei curtezane un trai princiar. Juliette era pentru el obiectul perfect de plăcere. Numai că ea visa să fie ceva mai mult decât un obiect. Îşi dorea să-şi vadă într-o zi sufletul răsfrânt în clarul unei priviri celeste. De ce nu în privirea lui Victor Hugo?

În tot timpul cât au durat repetiţiile la *Lucreţia Borgia* (în care primise şi Juliette un rolişor de... dus tava), Victor a remarcat „figura ei încântătoare, surâsul ei graţios şi ucigător", cum avea să noteze un Théophile Gauthier în volumul *Portraits contemporains.* Marele om Hugo era convins că o nouă Marie Dorval (altă celebritate a vremii, iubita lui Alfred de Vigny) se născuse pentru scenă, pentru teatrul „lui". Nu se înşela decât asupra talentului actoricesc al Juliettei, asuprea graţiei sale feminine – ba!

Tot cam pe atunci, în relaţia cuplului Adèle şi Victor Hugo iubirea se preschimbase în tandră camaraderie. Pe lângă doamna Hugo, cu sufletul în palmă şi inima cald primitoare, gravita Sainte-Beuve. Cum i-ar fi putut rămâne indiferentă „la femme de son ami"! Cum ar fi putut ea să rămână opacă la atâta iubire cu care era învăluită! Iubirea nu prea ştie de legi; îi ajunge legea ei. Iată că în vreme ce Adèle Hugo descoperea că în afară de rolul de soţie şi mamă, cel de îndrăgostită (nu numai de soţul ei) nu era deloc de neglijat, Victor Hugo descoperea o înmiresmată potecă a patimii către Juliette Drouet, potecă pe care vor păşi alături şi unul spre altul, răstimp de o jumătate de secol.

Era în „noaptea de lăsata secului, 16-17 februarie 1833", dată devenită pentru ei cea mai scumpă sărbătoare din calendarul plin de sfinţi. Şi-a fost lungul drum al zilelor, cu frământări, sfâşieri, bucurii, aşa cum numai viaţa ştie să le îmbine. Că ea a renunţat la prinţ, la lux, la atelierele artiştilor, mulţumin- du-se cu prea scurtul timp pe care „Zeul" ei adorat i-l putea oferi, acceptând totodată şi condiţia de prizonieră (fericită) impusă de firea geloasă a atotputernicului stăpân – robit la rându-i de farmecele ei, este de la sine înţeles.

Poziţia şi statutul de mare dramaturg i-ar fi îngăduit cu uşurinţă lui Hugo să impună iubitei lui Juliette prezenţa pe scenă în roluri care să le facă să plesnească de invidie pe toate „Mademoiselele Georges" ale teatrului francez. După câteva încercări timide de a o impune pe Juliette în roluri de mare întindere (deşi îşi dădea seama perfect că Juliette şi talentul artistic nu rimau deloc), dar şi conştient că „leoaica" supertalentată, M-lle Georges, ar fi sfâşiat-o fără menajamente pe „intrusă", Hugo, înţelept, renunţă. Mai cu seamă când gurile rele spuneau că, prin astfel de încercări, „Le roi s'amuse" (se amuză şi regele; joc de cuvinte amintind de piesa lui Hugo, *Regele petrece*, după care Verdi avea să creeze celebra operă *Rigoletto*). La fel de înţeleaptă, Juliette avea să se retragă de pe scena în care ori sfâşii, ori eşti sfâşiat şi şi-a rezervat rolul de iubită a „zeului". Delicat, Hugo o încuraja după fiecare reprezentaţie (a se citi eşec!), spunându-i să nu se sinchisească de bârfe şi să ţină seama doar de faptul „că frumuseţea nu poate să i-o ia nimeni şi nici preaplinul inimii". Într-o scrisoare i-o declara chiar: „Dacă societatea te-ar fi tratat la fel ca natura, ai fi foarte sus. Dar nu te mâhni. Societatea nu te-ar fi putut face decât regină. Natura te-a făcut zeiţă. Mângâierile tale mă fac să îndrăgesc pământul, privirea ta mă face să înţeleg cerul." Ei, da! Trebuie să recunoaştem că marele romantic ştia să preschimbe de minune înfrângerea în izbândă.

Şi-au trecut cincizeci de ani din acel februarie 1833. Juliette i-a rămas mereu alături lui Victor al ei. De fiecare dată când clanul Hugo îşi schimba locuinţa, pentru Juliette era găsită nu departe o locuinţa a ei, un cuib al lor, un interior în miniatură imitându-l perfect pe al familiei Hugo: aceleaşi mobile, acelaşi decor, aceleaşi porţelanuri, aceleaşi picturi murale, desenate de Hugo însuşi, aceleaşi tapiserii. Alături, dar niciodată soţie. Logodnică de-a pururi... Juliette i-a fost scrib copiator al operelor, trăind „strâmtorată" financiar pentru că marele om era cam zgârcit cu arginţii, ea trebuind să-i dea zilnic raportul de „ce şi cât"... Ea îi scria: „Azi ţi-am citit versurile, le-am copiat, am cinat, mi-am făcut socotelile, m-am culcat, te-am visat, m-am trezit la ora opt, am îndreptat (cârpit, n.n.) lenjeria, am continuat copierea... Iată, domnule Comandant, raportul. Eşti mulţumit? Caporalul de gardă este! După masă voi număra versurile din *Feuilles d'automne*"... El era mulţumit şi o răsplătea cu versuri pline de tandreţe (şi banale, ar zice un cititor din timpul nostru de un realism devastator!), cu declaraţii numai miere şi parfum de stele pârguite „au clair de la lune"…

De partea ei, doamna Hugo ieşea uneori să ia aer într-o scurtă plimbare pe înserat, îşi punea voalul peste faţă spre a nu fi recunoscută şi inoportunată de vreo cunoştinţă şi, poate chiar din pricina blestematului de voal care-i deranja vederea, nimerea (din greşeală!) pe scările care duceau spre apartamentul lui Sainte Beuve... Victor pleca din Place Royale şi, fără greş, ajungea în Rue du Paradis la numărul 4, unde-l aştepta Juliette. Vacanţele şi le petreceau foarte original: Adèle pleca împreună cu copiii la ţară, Victor pleca împreună cu Juliette prin ţară. Corespondenţa zilnică dintre soţii Hugo era de-a dreptul mirobolantă: Victor către Adèle: „Adèle a mea, te iubesc. Scrie-mi mult şi des. Tu eşti bucuria şi cinstea vieţii mele. Azi am fost fericit şi trist – fericit pentru că am primit o scrisoare de la tine, trist, pentru că n-am primit decât una." Soţ perfect, ce să mai zici! Dar acelaşi Victor Hugo către Juliette, plecată în Bretania să-şi vadă copila lăsată în grija unei familii onorabile: „Alerg la diligenţă. Dacă voi găsi loc, voi pleca marţi şi mă vei vedea vineri. N-am mâncat nimic de treizeci de ore, dar te iubesc, atâta ştiu!" Hotărât lucru, Victor avea o inimă largă, dar foarte judicios compartimentată: partea care ţinea de raţiune era rezervată familiei, Adèlei şi copiilor lor – Léopoldine, Charles, Auguste-Victor, Adèle, mezina cu ceva probleme de natură neuro-psihică; partea pasională revenea pe de-a-ntregul Juliettei.

→

O „legendă urbană" care circula în acea vreme aminteşte că cel mai longeviv dintre fraţii Eminescu, Matei, s-ar fi prezentat la Biblioteca Academiei cu intenţia de a dona ultimele cărţi din colecţia familiei – aproximativ 100-200 de bucăţi. Ar fi fost refuzat, pe motiv că „din acestea mai avem!" În realitate, orice cultură care se respectă ar trebui să recupereze integral patrimoniul atins sau doar menţionat în mărturii indirecte despre marile personalităţi.

Î: *Preţul de vânzare al acestor „comori" bibliofile corespunde valorii lor?*

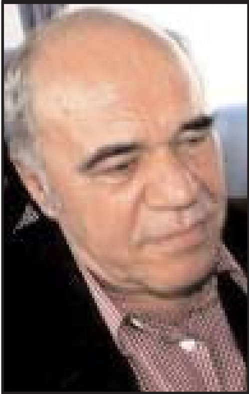
R: Pasiunea mea de „căutător de comori", cum bine spui, a contribuit la creşterea cotei de piaţă a cărţilor lui Mihai Eminescu, de la câteva sute, la mii de euro. În acest sens, am satisfacţia de a fi dat o *cotă de piaţă* cărţilor cu şi despre Eminescu. Personal, după ce am făcut donaţia către Biblioteca de la Botoşani, mă simţeam ca un om ciung. Îmi căutam braţul şi nu înţelegeam de ce nu-l mai am. Am depus, de pildă, la Botoşani, cele 11 ediţii ale seriei *Poesii,* între care trei ediţii cu semnătura lui Titu Maiorescu, despre care Şerban Cioculescu spunea că ar fi un miracol dacă ar mai exista. Am satisfacţia că ediţiile donate de mine oraşului Botoşani sunt rarisime, unele lipsind chiar din fondurile Bibliotecii Academiei, care editează seria facsimilată *Mihai Eminescu.*

Î: *În încheiere, vă rog, domnule Rogojanu, să-mi spuneţi ce este, în accepţiunea dumneavoastră, un bibliofil?*

R: Chinezii au o vorbă: „Nu lăsaţi copiilor bani, lăsaţi-le cărţi." La noi, dragostea pentru biblioteci şi cărţi în general lasă de dorit. Este folositor Internetul, dar nu poate înlocui o bibliotecă. Desigur, exemplul domnitorilor şi al boierilor care au investit în cărţi este înălţător.

Cărți și autori

Un dicționar de referință

Florentin POPESCU

Pornind de la ideea că universul eminescian este unul „codificat”, „runic”, „palimpsestic”, care reactualizează versul din *Epigonii* „Carte tristă și-ncâlcită/ ce mai mult o încifrează cel ce vrea a descifra”, dar nefiind nicicum complexat în fața operei poetului nostru național, ci, dimpotrivă, ambiționându-se să efectueze o muncă titanică, dl. Mihai Cimpoi, fără îndoială unul dintre cei mai avizați și competenți cercetători ai moștenirii literare a Luceafărului, ne-a dat relativ recent o carte fundamentală, *Mihai Eminescu – Dicționar enciclopedic* (Editura Gunivas, Chișinău, 2012). De referință de aici înainte pentru toți criticii și istoricii literaturii noastre.

Cea dintâi remarcă pe care autorul volumului ține s-o facă este aceea că „universul eminescian, el însuși enciclopedic”, este alcătuit dintr-un „amalgam nesupus ordinii științifice, ci doar legii probabilității, asemenea variabilei aleatorii din matematică, în care găsim aliate: însemnările de lectură, notele de curs, notații de diferită natură, fiziografii, adică mici tratate privind diferite domenii și denumite astfel de însuși poetul, fișe caracterologice și lexicologice, diagrame cu reprezentări concrete sau fanteziste ale obiectelor și schemelor, ecuații și formule matematice de tot soiul – detalii documentare, inserturi (de felul flashback-urilor de azi), versuri, aforisme, expuneri succinte de doctrine și sisteme (referințe la Kant, Schopenhauer, Hegel), grafeme («denumirea mărimilor prin litere»), «idei vizionare», de definiții, reguli”.

Este aproape de la sine înțeles că, în fața unei opere de o atât de mare diversitate, cea mai dificilă problemă a alcătuirii unui dicționar, fie el și „enciclopedic”, rămâne sistematizarea, gruparea materialului într-o logică și succesiune care să răspundă așteptărilor cititorilor și totodată unor criterii științifice.

Dl. Mihai Cimpoi, un erudit de mare clasă și care, pe lângă multe alte virtuți, deține și remarcabila capacitate (venită deopotrivă dintr-o vocație înnăscută și din experiență) de a ști să selecteze și să sistematizeze un material bibliografic, oricât de întins și de variat ar fi acela, a gândit și elaborat prezentul dicționar explorând moștenirea eminesciană din multiple unghiuri și pe multiple planuri, având în vedere – într-o strânsă interdependență – și receptarea acesteia de la începuturi și până în prezent.

Structurat în nouă mari capitole, dicționarul (de aproape 600 de pagini în format academic) trece în revistă cam tot ce se putea (și merita) să fie trecut în ce privește viața și opera lui Mihai Eminescu, de la arborele genealogic și tabelul cronologic și până la edițiile în limbi străine.

Rând pe rând, aidoma unei pelicule cinematografice, autorul prezintă un „portret-sinteză”, apoi biografia, strămoșii, personalitatea, anturajele, mitul Eminescu, curentele literare decelabile în poezie, proză și teatru (clasicismul, romantismul, barocul, simbolismul și, ca un corolar, clasicitatea și modernitatea), după care se oprește asupra culturii lui Eminescu (foarte interesante inventarierile „prezențelor” în creație – de la personajele mitice și folclorice și până la păsări, plante, copaci și animale, cu trimiteri, desigur, la lecturile din filosofia și literatura lumii), a limbii și stilului. În ce privește opera literară propriu-zisă, așijderea, o inventariere începută cu poeziile antume și sfârșită cu *Caietele Eminescu* se bucură de comentarii sintetice, punctuale, făcute cu un profesionalism aflat dincolo de orice discuție.

Cea de a doua parte a dicționarului cuprinde câteva capitole rezervate „Odiseii receptării” (atât la noi, cât și în lume), „Omagiilor lirice” și viziunii marilor scriitori români; ca un pandant, autorul adaugă aici și un subcapitol intitulat „Antieminescianismul. Detractorii”. Un loc special a fost rezervat, cum era și firesc, eminescologiei și eminescologilor, iar un altul trecerii în revistă a lucrărilor în care marele poet apare ca erou literar, este prezent în muzică, în film, în filatelie, în medalistică, în arte vizuale și în creația marilor pictori ai lumii. Un rezumat în limbile română, germană, engleză, franceză, italiană, spaniolă și rusă completează această lucrare de excepție, la care dl. Mihai Cimpoi a lucrat cu acribie și dăruire, cu competență, profesionalism și răbdare, realizând o carte complexă și cu multiple semnificații, fiindcă Eminescu este, a fost și a rămas, cum observa G. Călinescu, prin pluridimensionalitatea sa, un adevărat aisberg. Scufundat cu o parte din bloc în apele începuturilor genetice ale lumii, înălțat cu o altă parte dincolo de lume, în infinitul plăsmuit de Demiurgos și închis astfel în sine, încât „doar el aude plânsu-și”, el rămâne și va rămâne multă vreme un Necunoscut.

„Dicționarul enciclopedic – scrie autorul în rezumatul volumului – prezintă sub toate aspectele creația și personalitatea lui Mihai Eminescu, cel mai mare poet român. Creator de geniu, s-a manifestat în toate genurile (poezie, proză, dramaturgie, gazetărie) și-n diverse formule mitopoetice, ce țin de conjugarea originală a romantismului, clasicismului, barocului, simbolismului, cu prefigurări miraculoase ale orientărilor estetice ale secolului al XX-lea. Preocupat de știință, a avut intuiții profunde, fapt pentru care NASA a acordat numele său celui mai mare crater de pe planeta Mercur. Marele istoric Nicolae Iorga l-a definit ca «expresie integrală a sufletului românesc», iar Constantin Noica l-a considerat «omul deplin al culturii românești».”

Avem acum, iată, prin acest *Dicționar*, cumulate dintr-o bibliografie uriașă, însoțită de comentarii adecvate, aparținând unui cercetător și istoric literar, autoritate de necontestat în materie, argumentele imbatabile ale acestor afirmații.

Mintea lui multă (dar greu de înțeles pentru oricine) era rezervată creației literare. Avea și ambiții politice (pe cât de repezi, pe atât de schimbătoare, când aproape de dinastie, când de partea insurgenților), visuri academice în măsură să-l poarte când în hău, când pe creasta valului. Pentru simpatiile/antipatiile lui politice avea să se pricopsească pe vremea lui „Napoleon cel Mic” cu un exil de nouăsprezece ani (adevărată binecuvântare pentru scrisul lui) la Guernesey. Juliette i-a fost pe-aproape. Din casa pe care o cumpărase pentru ea, Victor era privit cu iubire de ochii ei mereu de veghe, încă de la răsăritul soarelui, când scriitorul ieșea la fântână să se spele pân' la brâu în fiecare dimineață, indiferent de vreme. Știa că este văzut. Era modul lui de a-i ura „Bună dimineața!” Frumoasa Juliette din anii '30 devenise de acum o bătrânică firavă, cu părul albit. Victor trecuse și el prin multe și grele încercări sufletești: moartea fiicei sale Léopoldine (înecată împreună cu soțul ei, la câteva luni după nuntă), moartea Adèlei, a fiilor, Charles și, respectiv, Auguste-Victor, nebunia tot mai accentuată a mezinei (care avea să plece în America de dragul unui bărbat căsătorit care nici vorbă să-i încurajeze iubirea aberantă). Pentru fiecare nouă nenorocire, antidotul i-a rămas lui Hugo scrisul. La acesta a adăugat în amurgul vieții o permanentă și neostoită nevoie de botezare în ape de tinerețe (*eau de jouvence*), iubirea fizică nefăcând la el nicio deosebire între o slujnicuță durdulie sau o distinsă Judith Gauthier, fiica „Bunului Théo” cel cu nouă ani mai tânăr decât el, poetul acela căruia Baudelaire i-a închinat „pajistea” de „Fleurs du mal”, ori alte Jeanne și Suzane brune sau bălane. Se știe despre o anume Blanche, spălătoreasă care, cu cei optsprezece ani ai ei, a determinat-o pe îngăduitoarea Juliette să pună piciorul în prag, amenințându-l pe bătrânul crai că-l părăsește, lucru care l-a speriat grozav, el sacrificând-o pe Blanche cu ușurința cu care arunci o cămașă în coșul cu rufe de dus la spălat.

Că Blanche nu a uitat niciodată că El a iubit-o (sau ce-o fi fost povestea aceea), că, după ce s-a măritat cu o brută care o snopea în bătăi, a încercat în câteva rânduri să-l întâlnească pe Hugo să-l roage s-o ajute să scape de viața de iad pe care o ducea, acordându-i un cât de mic ajutor, fără să reușească să mai ajungă vreodată până la „domnul academician” („nemuritorii” nu se prea leagă la cap cu grijile muritorilor!), este o poveste de care el uitase complet. Trebile țării îl solicitau tot mai mult, iar, cum se știe, memoria celor bogați în ani nu prea mai reține întâmplări recente, dar rămâne foarte fidelă amintirilor din tinerețe. Bătrâna Juliette era chiar tinerețea lui. Nu s-a uitat însă replica pe care i-a dat-o unui popă care și-ar fi permis să-l dojenească pentru purtarea lui „deloc pe placul lui Dumnezeu”, preocupat se pare să-l aducă pe calea cea bună pe verdele octogenar cât acesta să prindă și eternitatea în plină vigoare a duhului: „Nu crezi, părinte, că Dumnezeul dumitale ar fi trebuit mai întâi să-mi dea vreun semn, ceva, în chestiunea cu pricina? Dacă nu mi-a dat, eu respect porunca firii...”

Hugo era celebru. La nașterea lui „secolul (său) avea doi ani”. Prin viața și opera lui Hugo, secolul avea un nume: pe al său! Devenise pair al Franței, membru al academiei, poporul francez îl idolatriza.

La 22 noiembrie 1882, exact când se împlineau cincizeci de ani de la întâia (și singura) reprezentație a piesei *Le Roi s'amuse* (în care jucase Juliette), în semn de omagiu pentru autor, a avut loc o reprezentație la Théâtre Français. În loja oficială – Președintele Republicii Franceze, Jules Grévy; în loja directorială – Victor Hugo și Juliette Drouet. Era cel din urmă omagiu adus în viață acestei femei care n-a trăit decât pentru el. Pe 11 mai 1883, la vârsta de șaptezeci și șapte de ani ea avea să se stingă. „Avea dreptul la partea ei de glorie fiindcă îndurase partea ei de suferință”, s-a spus la înmormântarea ei.

Asociind-o la opera lui, Victor Hugo i-a oferit Juliettei o existență inimitabilă.

Ea și-a dorit ca pe piatra mormântului ei să fie înscrise versurile pe care el i le-a scris odată:

Quand je ne serai plus qu'une cendre glacée,
Quand mes yeux fatigués seront fermés au jour,
Dis-toi, si dans ton coeur ma mémoire est fixée,
Le monde a sa pensée
Moi, j'avais son amour.
(Când n-oi mai fi sub ceruri decât cenușă rece,
Când ochii-mi stinși vedea-vor doar că lumină nu-i,
Spune-ți, când peste suflet umbra mea îți va trece:
Lumii el i-a dat mintea,
Mie – iubirea lui.)

Vizitatorul casei memoriale „Victor Hugo” din Place des Vosges, Paris, poate vedea chiar în salonul de la intrare portretul Juliettei, în chip de amfitrioană a locului, cu trăsăturile ei de „atunci”, de când era pentru el „splendoarea care făcea să pălească splendorile toate ale Parisului”, tablou realizat de pictorul Charles Emile Callande de Champmartin (reprodus la pagina anterioară, n.red.). Același model, cu cincizeci de ani mai târziu, veghează, străjer credincios, la intrarea în dormitorul scriitorului, care-i era și cabinet de lucru. Este chipul unei bătrâne cu ochii ca doi nuferi stinși pe ape tremurate peste care trecuseră valurile a cinci decenii de iubire nedezmințită, iubire care n-a știut niciodată de asfințit; lucrarea e semnată de pictorul Jules Bastien Lepage.

Între aceste două portrete – o viață de om, o viață de femeie! Dar cât de bogată această viață dintre Auroră și Amurg, ca o minusculă planetă gravitând în jurul soarelui ei, la care s-a închinat, roabă fericită, stăpână pe inima lui, logodnică de-a pururi!

Că după moartea ei, Hugo a refuzat să mai scrie este semn că fără ea nimic nu mai avea înțeles pentru sufletul acestui mare scriitor. Pleca s-o regăsească după doi ani. Doar trupul său a rămas în acel Panteon de umbre ilustre cărora Franța le rămâne mereu recunoscătoare. Hugo a fost cel dintâi „locatar” al Panteonului.

Cultura - Restitutio in integrum

George Dan: *Oamenii din lande*

Lucian COSTACHE

Istoria literară produce uneori surprize „bulversante", ca să folosim un cuvânt al lui Vladimir Udrescu, cel care face o analiză în oglindă (ce-i drept, deformatoare), comentând poezia cu dublă fațetă a poetului George Dan, în *Bucureștiul literar și artistic* (anul II, nr. 10, octombrie 2012), la apariția volumului *Oamenii din lande* (Ed. Eikon, Cluj-Napoca, 2011), carte lansată la Târgul de Carte Bookfest, București, 2012, și prezentată, de asemenea, publicului la Gaudeamus-ul din 2014. Surpriza vine mai ales din cele patru decenii de posteritate a acestei remarcabile cărți de poezie, rămasă, aproape miraculos, în „arhiva" redutabilului critic și istoric literar M.(ircea) N.(icolae) Rusu, cel care semnează și prefața cărții (New York, noiembrie 2011), mai mult decât edificatoare, bine structurată și evident de fermă și directă atitudine față de un destin literar, dacă nu distrus, cu siguranță pervertit, derogat de la menirea și talentul cu care se putea afirma, dacă ideologia agresivă și deformatoare a regimului comunist-bolșevic nu i-ar fi zdrobit șansa unei libere cariere literare.

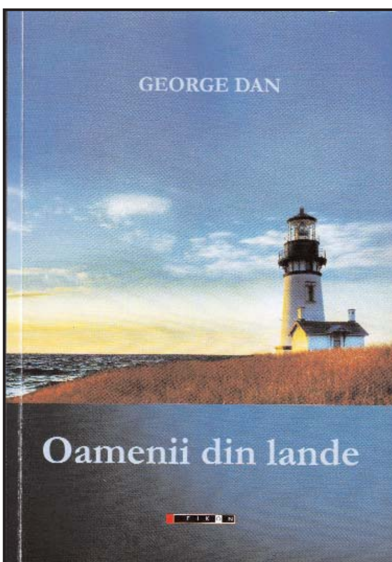
M.N. Rusu, cel care îngrijește ediția (apărută în condiții grafice de excepție, cu facsimilarea deopotrivă a manuscrisului) aduce în atenția cititorilor de azi o carte rămasă în manuscris timp de 65 de ani. Devotatul critic și-a făcut un titlu de glorie încercând să redea literaturii române valori „furate" de asaltul „la baionetă" și exilată prin închisori de către „proletcultismul în floare" al anilor de după Războiul celor două ideologii ucigașe: fascismul și comunismul.

Criticul evocă întâlnirea cu George Dan, autorul *Oamenilor din lande*, în contextul anilor '60, fiind, în acea vreme, redactor și cronicar literar al revistei *Luceafărul*, când îl cunoaște personal pe autor. Intrând în odaia redacției, după câteva propoziții protocolare, George Dan, „fără multă explicație, îmi pune în brațe un caiet-manuscris datat, observ fugitiv, 1947" (prefața: *Odiseea unui manuscris regăsit*, p. 7) – aflăm din mărturisirea (emoționantă și emoțională!) a distinsului M.N. Rusu. Tot din acest cuvânt de început aflăm că, profitând de o anumită deschidere (?) ideologică a sistemului, se dorea realizarea unui *Dicționar al premiilor literare românești*, idee susținută prin anii 60… la revista *Cronica*, din Iași, cu dorința expresă prin care M.N. Rusu încerca „o modalitate prin care să reamintească confraților de toate vârstele titluri de cărți și autori despre care se scria prea puțin sau deloc". Din păcate, *Dicționarul* a fost „stopat", iar motivele nu trebuie căutate, pentru că ele fac parte din însuși felul de a funcționa al oricărei forme de totalitarism. Ar fi fost, totuși, un prilej de a-i aduce în prezent și a recupera memoria unor scriitori măcar „premiați": Constant Tonegaru (vol. *Plantații* – Premiul Fundațiilor Regale, 1945), Geo Dumitrescu (*Libertatea de a trage cu pușca*), Mihail Grama (*Decor penitent*), Mircea Popovici (*Izobare*), Gheorghe Chivu (*Zumbe*), Ion Caraion (*Omul profilat pe cer* – 1945), Ben Corlaciu (*Manifest liric*), Victor Torynopol (*Cartea de sânge, pâine și cocs*), Ion Frunzetti (*Maree*), Mihail Cosma (*Pâinea pădurii*), Ioan Cutava (*Cerc vicios*), Margareta Dorian (*Ierbar*), Al. Lungu (*Ora 25*) – 1945-1946, Premii ale Editurii Forum.

George Dan va fi și el distins cu Premiul pentru poezie „Ion Minulescu", tot sub auspiciile Fundațiilor Regale, în juriu fiind numai personalități literare de prim-rang: Al. Rosetti, Șerban Cioculescu, Vladimir Streinu, Tudor Vianu, Perpessicius, Camil Petrescu și Petru Comarnescu. Cartea *Oamenii din lande*, deși pregătită pentru editare, va rămâne în manuscris mai bine de 65 de ani!

George Dan s-a născut la 10 februarie 1916, în comuna Cadievu, județul Caliacra (azi în Bulgaria) și a murit la București, la 5 ianuarie 1972. (În același an, Gh. Tomozei îi va dedica un articol în revista *Argeș*, nr. 8.) A fost poet și traducător, ofițer al Marinei Comerciale. În 1935, editează, la Călărași, revista *Nenufar*, închinând un număr lui Panait Istrati. Debutează cu poezia în trei strofe *Autobiografie*, în revista *Cruciada românismului*, an. I, nr. 50, 22 noiembrie 1935, semnând cu pseudonimul George Danubia. Între 1945 și 1949 face parte din Cenaclul Sburătorul. Cam în aceeași perioadă este redactor la *România liberă* și la *Flacăra*. Debutează editorial cu volumul de balade și poeme *Bună dimineața!* (1949). Urmează: *Povestea tractorului de la minereu la brazdă*, 1949; *Rapsodia marinarilor*, 1954; *Flori de mare*, 1957; *Hamalii*, 1957; *Goarna și sirena*, 1959; *Pui de lună*, 1960; *Cântece de luptă*, 1962; *Corabia cu cincizeci de catarge*, 1966; *Fructe de mare*, 1970; *Mater nostra*, 1972. Traduce din Tagore, Firdousi, epopeea *Șah-name*, din alți poeți persani, Omar Khayyam, sau din poezia rusă, S. Mihalkov etc. Se pot găsi referințe și în *Evenimentul zilei*, nr. 1375/1943, un articol de Ion Vinea, în *Săptămâna*, nr. 58/1972, sub semnătura lui Mihnea Gheorghiu etc. (Aurel Sasu, *Dicționarul biografic al literaturii române*, Vol. I [A-L] , Paralela 45, 2006).

O analiză de detaliu, cu observații de delicată profunzime, cu rafinament și corectă atitudine față de poezia obedientă, înscenată și ideologizată, a poeziei lui George Dan, face Vladimir Udrescu în articolul citat, din *Bucureștiul literar și artistic*, sub titlul *Habent sua fata libelli: Oamenii din lande.* Între altele, trebuie amintite și comentariile făcute de Gheorghe Grigurcu în *România literară* (nr. 3/2013), art. *O restituție emoționantă. George Dan. Oamenii din lande – balade și poeme*; cele ale lui Daniel Drăgan din *Vatra Veche*, an. IV, nr.8 (44), august 2012 – art. *Balade și idile*, sau cele ale Mihaelei Malea Stroe – art. *Oamenii din lande.* Nota asupra ediției este semnată de Daniela Mariano, cu precizări necesare nu numai pentru cititorul oarecare, ci și pentru cel interesat de literatură, de istoria literară și, evident, de editarea unei astfel de cărți care pune față în față manuscrisul și litera tipărită. Sunt interesante și referirile la scriitorii în legătură cu „profesiunea de marinar", precum C. Tonegaro (tatăl poetului Constant Tonegaru) sau Jean Bart, cu excepționala sa carte *Europolis*.

Volumul *Oamenii din lande* cuprinde 16 poeme și balade. Titlul complet al cărții este *Oamenii din lande (balade și poeme). Cu portretul autorului și ilustrații de Ion Vlad – 1947.* De asemenea, este consemnat și în manuscris Premiul „Ion Minulescu", 1946. Un motto, aparținând lui Carl Sandburg, *Definitions of Poetry,* despre care aflăm amănunte în Nota asupra ediției a Danielei Mariano, spune ceva mai mult despre crezul artistic al lui George Dan, cel din 1946: *Poetry is the journal of a sea animal living on land, wanting to fly the air.* Până la data înscrisă pe manuscris, George Dan publicase traduceri: *O antologie americană,* poeme; *Cartea orelor*, poeme de Rainer Maria Rilke; *Cronica mortului,* poeme egiptene. Și preciza, ca manuscris: *Lazăre, vino afară!,* poeme.

Dicționarul universal al limbei române (Lazăr Șăineanu), de exemplu, a cincea edițiune, revăzută și adăugită (cu Ortografia Academiei Române), Ed. Scrisul Românesc, 1925, nu comunică cuvântul *landă*, pl. *lande* (folosit mai ales la plural), ci doar cuvinte compuse, cu etimologie germană, *landgrav* (titlul unor principi germani: landgravul de Hessa, de exemplu) și *landgraviat* (demnitate de landgrav; țară supusă unui landgrav). *Land*, cu înțelesul dintotdeauna are pluralul cunoscut: *landuri. Landă* însă, venit în limba română din francezul *lande*, înseamnă șes întins pe țărmurile Atlanticului, nisipos și neproductiv, pustiu. Care era, prin 1946 și anterior, forma de plural a cuvântului german *land* nu știm, dar o sugestie este și în forma *lande,* dincolo de semnificația precizată, ca plural al lui *landă*. Ne stimulează însă ambiguitatea formei, ținând cont de trimiterile poemelor și baladelor lui George Dan la o anumită zonă a Europei, de acolo de unde venea unul dintre tăvălugurile nimicitoare ale istoriei, cu prelungire în landurile („landele") celuilalt Nord, înghețat și la fel de pustiitor, cu pustietatea mișcătoare, rece (și în sens afectiv, și în sens spiritual; fără Dumnezeu), productivă doar de violență, de nesiguranță și amenințare, de minciună și înșelătorie, de angoase primare, precum nisipurile mișcătoare ale landurilor atlantice.

Baladele și poemele lui George Dan trebuie citite în continuitatea lor, cea impusă de autor, căci numai așa, credem, le putem descifra întreaga coerență. Se produce astfel o stare specială, de genul celei provocate de citirea integrală și dintr-o răsuflare a poeziilor din *Plumb*, ale lui Bacovia.

Toate articolele referitoare la *Oamenii din lande* constată că poemele surprind nu numai prin limbaj, dar și prin atitudinea directă, vehementă până la revoltă, o stare de „criză spirituală a umanității" (M. Malea Stroe), de „priveliște inundată de prăpăd și dezolare", de „pietrificare ca-n fața morții universale" (Vladimir Udrescu), de caracter „sever, cu ascuțișuri și colțuri ale ororii care nu întârzie să se amplifice" (Gheorghe Grigurcu).

Am clasifica poemele și baladele în trei categorii, păstrând atmosfera unitară a volumului: 1. poezii cu caracter general, al unei conștiințe îngrijorate, sublimate în formulări grave, de stratificare apăsătoare, chinuitoare chiar, de trăire a unei epoci terifiante, uneori de coșmar istoric, care depășește epoca sau istoria prezentă, dar și cu transmiterea unei acute suferințe față de ființa umană în derivă și a unei mari credințe și a iubirii față de semeni (*Ceilalți, Balada femeii – copac de piatră, Argonautică, Pădurea – Dumnezeu de antracit, Et caetera, Cortina*); 2. poezii cu referire la teroarea fascistă, cu simboluri ale *ciumei verzi*, ale așa-zisei rase superioare, cu încărcătura sa neumană, infernală, adică drăcească, de ură și ucidere (*Baladă blondă, Voo-doo, Capricorn*); 3. versuri care sublimează în metaforă îngrijorarea, aceeași stare de dezacord, de revoltă în fața celeilalte *ciume*, cea *roșie*, la fel de primejdioasă și de criminală (*Moldova, Stea neagră, Împăratul Negru, Femeia din Cetatea Albă, Avertisment*, poate și *Flotă fără Trafalgar*).

Cărți și autori

Poezia **Celorlalți,** cu care se deschide volumul, pare a face excepție de la această clasificare, fiind o confesiune sentimentală, reluată în versurile *Inima mi-i lac de miere/ la mijloc c'o insulă și-un pom de-artere;* strict analitic, poezia aceasta e o artă poetică, programatică, o confesiune de credință față de oameni și de destinul artistului, iubitor de ceilalți: *Spicul greu* – poezia, creația – *s-a copt în creier… sub semnul credinței și al căutărilor: ...țârâie Dumnezeu, greier;/ Am săpat fântână-adâncă,/ vână de argint din stâncă,/ straturile aurifere,/ și-o mai sap încă și încă/ până-n rădăcinile din fiere,/ până-n piscul violet al frunții.*

Voo-doo conține o dedicație bizară, care, treptat, se dezvăluie, rămânând totuși, paradoxal, în registru ambiguu, caracteristică a poeziei lui George Dan, cu înțelesuri și subînțelesuri acoperite de exprimări metaforice, cu rime rare, neașteptate și asonanțe: *Pentru tine, omule cu zâmbet de ceașcă,/ pentru tine Burtă-Verde și Gură-Cască,/ pentru ostașul kaki ce pușca-și încarcă,/ pentru cadavrul verde adus pe targă,/ pentru înecații verticali din Marea Ionică,/ pentru toți morții-vii, baladă-harmonică!* Morții-vii să fie cei lipsiți de atitudine, de reacție în fața unei lumi care stă să se prăbușească sub teroarea neomului!? Acei *Burtă-Verde* și *Gură-Cască*, *ostașul kaki* automatizat și irațional, acționând instinctiv!? Imaginea *Doamnei Marchize*, cea cu *râset de joagăr/ și craniul verde pe trestii de zahăr,* e completată de viziunea de coșmar a unui coș ce fumegă, cu siguranță în legătură cu lagărele de exterminare: *Coșul fumegă limpezi coarne de cerb,/ parcă în cazane măruntaie se fierb./ Coșul fumează coroane de eucalipți –/ ghiftuiți-vă bine cu oamenii fripți!* Tușe lingvistice extrem de tari, ca acestea, sunt pe parcursul întregului volum. Textul trimite, cu încifrări mai mult sau mai puțin devoalate, la *rădăcinile Evei,* peste care aceiași *copaci ai iadului* funcționează ca niște *tentacule de caracatiță* și aduc întunericul, încătușând, destrămând omul, ca o apocalipsă, cu toate caznele, nu dată de Dumnezeu, ci adusă de omul satanizat: *Copacii iadului umbra-n mine-și revarsă,/ baltă de bitum, miere neagră și arsă./ Copacii iadului cu răni canceroase/ rodesc stele de mare și viermi de mătase./ Copacii iadului cu crengi și tentacule te'nfășură caracatiță.* Apoi, strigătul disperat și inutil al omului: *Dă-mi drumul, copacule!* O trimitere la un *iad roșu* e tot aici, dublat, ca și când ar lucra împreună, de un *iad verde* – lucrare de iad: *Copacii iadului stufoși în jungla din iad,/ ca omul la fiere'n tăiș de bardă tăiat,/ sângeră rășina roșie din pulpă, copacul,/ copacul cu creierii verzi îmbătați de miracol.*

De reținut sunt și versurile care sugerează teroarea, ascunderea, somnul tulburat, așteptarea unei damnări (condamnări), a unei justiții absurde, amintind de Kafka, arbitrare, întrucât casele au devenit *racle* în care omul, devenit doar locatar, își așteaptă sfârșitul, condamnarea: *Marchiza'n galeră cu togă și coasă,/ din om în om și din casă în casă/ bate la geam, sgâlțâie'n uși, sună șperacle,/ când oamenii dorm în ei ca în racle.* Dincolo de semnificații, *Voo-doo,* și celelelte poezii, asemenea, propun un limbaj în care poeticul e implicat permanent, funcția poetică a limbii se manifestă în fiecare cuvânt, cu legăturile potrivite, ducând gândul spre Arghezi și spre estetica urâtului. Dincolo de ocurențe, cuvintele își trag seva și din calitatea lor expresivă și în afara contextelor.

Poetul **George Dan** e însă original, cu rafinament lingvistic și cu rezonanțe specifice, în concordanță cu atmosfera generală a poeziilor, cu fiecare în parte, cu un univers bine conturat ideatic. Sunt imagini șocante, uneori avangardiste, de frondă, chiar dacă mesajul e clar: *Ostașii Marchizei, călări și'n cotiuge,/ cu săbii și scuturi, capac de coșciuge,/ cu crucea'n picioare și Christ putrezit/ în zale de iederi coclite pe zid.* Imaginea de calvar, de sfârșit tragic, nu atinge doar omul, ci planeta însăși, desacralizată și ea: *Bărbații fug cu planeta'n călcîie,/ ocolind-o ca pe-o coclită lămâie. Marchiza* – simbol al condamnării la moarte și al morții – își diversifică, precum în celebrul tablou alegoric al lui Pieter Bruegel cel Bătrân, *Triumful morții,* metodele de distrugere: ghetoul și lagărul, cu instrumentele moderne, cu atât mai barbare, ale uciderii, nu numai a trupului, ci a omului ca ființă afectivă și gânditoare, crematoriul, camera de gazare, *dușul* otrăvitor: *Marchiza ne bagă în baie sub duș/ să ne băiem cu săpun de corcoduși./ Ce bine-i sub duș, ce bine-o să fie,/ când aburi de clor pe caligrafie/ vor șterge viața (literă, țifră)… Baladă blondă* e o poezie de mare impact emoțional și de distinct efect estetic. Simboluri ale nazismului sunt peste tot, cu toată cavalcada de suferințe prinse de sufletul omului cu *gheare de ancoră: Oamenii blonzi cu păr verde din lande,/ val de omidă și pureci de plante;/ fluturi de noapte cu capul de mort/ la lămpile țării vin de la Nord./ Flamura verde cu uliul de fier,/ gheare de ancoră, râturi de vier […] Orașele lumii – Parisul și Londra,/ mâinile sus! Nu-i nimenea contra? […] Oamenii blonzi cu păr verde din lande/…/ chipuri de piatră, dinții dum-dum,/ piei de panteră, haina pe drum,/ și tunuri (sale de șarpe boa)/ fântâni otrăvesc, țara și roua […] Oamenii blonzi cu păr verde din lande/…/ iubesc doar femeile blonde și tandre/ cu ochi somnoroși, femei-salamandre./ Femeile noastre, copiii de cridă/ dorm în subsoluri de aguridă./ Cerul îi cer de salină și peșteri,/ Stelele'n țurțuri, și'n lume trei meșteri/ trunchiul popoarelor taie c'un joagăr,/ fețe de oameni pălesc, frunze'n lagăr.* Sau: *Mătasea broaștelor, și tom lângă tom,/ biblioteci legate în piele de om./ Oase de prunci – hameiul din lande,/ părul în maldări se leagă (plante)./ Dar veacul, bou umflat cu lucerne,/ plesni firida de piatră cu vierme. […] Crucea e stârc cu clopot pe cască.* Sunt *oamenii-lăcuste, pureci de plante/ rădăcini sunt acum, unghii și lande* –, care lasă în urma lor *pământul negru, împuțit,* ca să folosim cuvintele unui cronicar medieval, Miron Costin. *Amurgul roz cu lăstari de cartof/ se lasă pe burguri de șvabi și grofi.* E întreaga recuzită de afișaj și intimidare, de spaime atavice și de barbarie a *oamenilor din lande.* Reafirmăm ideea că *lande* e un cuvânt cu dublă semnificație, cu trimitere la o zonă precisă a Europei, dispusă în *landuri* (*lande!*), dar și cu semnificația de pustietate sufletească, de pustiu, așa cum putem observa în versurile citate. Altfel, formulările din versul ce se repetă, *oamenii blonzi cu păr verde din lande* sau *hameiul din lande* ar crea confuzii de neexplicat. Simbolurile sunt evidente, cu toată fermecătoarea îmbrăcăminte metaforică, poetică, pe care o folosește acest poet de mare talent.

Femeia din Cetatea Albă (publicată în *Revista Fundațiilor Regale, Caiet de poezie* – nr. 1, mai 1946) – așa cum aflăm din nota de subsol – *cu buze roșii de spioană* e imaginea suspiciunii, angoasei, a nesiguranței într-o lume pervertită de minciună și violență: *Femeia din Cetatea Albă/ mi-a spus în șoaptă o poveste/ cu arestări și manifeste,/ sorbind, la masă dintr-o halbă;* sau: *Era spioană? Comunistă?/ Sau doar o văduvă'altruistă/ în patul ei din noaptea albă.* Femeia de la cârciumă pare a-și fi uitat menirea dintotdeauna sau a dublat-o: a devenit trăgătoare de limbă, activistă sau spioană! Poezia *Moldova* e în continuarea celeilalte, anterioare, cu prelungirea unui eveniment care nu mai e doar personal, de suspiciune, ci de dramă colectivă: drama înstrăinării, a furtului de patrie, a strangulării țării cu *funia râului Prut. Limba, blidul, sânul* Moldovei, metafore-simbol ale țării, sunt în derivă, *puse în ștreang, strângând lacrimi* ori transformate în *țurțuri de piatră* – sunt deopotrivă simboluri ale distrugerii, agresivității, ale oamenilor care dispar în nopțile de nesomn ale terorii bolșevic-staliniste (*morții c'o dungă sunt șterși din arhivă*). Fraza devine extrem de vehementă, căci *iadul roșu* e la fel de ticălos precum cel *verde* sau *negru.* E imaginea otrăvii comuniste, a propagandei ideologice și minciunii: – *ceai roșu de scârbă;/ beți-l, câini râioși și copii din râpă…* Ca și în alte poezii, omul e părăsit de om, într-un univers fără credință și fără Dumnezeu: *Doamne, urechea Ta de ce-i surdă?* Moldova, furată și oropsită, anulată în ființa ei românească, străbună, bolșevizată, a devenit iad: *Doamne, Moldova-i fund de Tartar!* Asa, *limba, blidul, sânul* ei sunt sub zodia *crâncenelor săbii,* a *oblicilor ochi de tătar,* iar *voievozii Moldovei tot dorm...* E vremea, așadar, a noii invazii de barbarie, de nouă migrație a celor din stepe, cu ochi de tătar.

(Continuare la pag. 23)

Moldova

Chipul Moldovei în mine-l aud
galbenă lună din lemn de dud,
bale din funia râului Prut.
Limba Moldovei se varsă din ștreang
desfășurat jambier într-un gang,
limbă de piele știrbă-n bocanc.
Blidul Moldovei la capăt de pod
strânge lacrimi ce-n gât se desnod;
pielea frunții întinsă-i pe calapod.
Sânul Moldovei e țurțur de piatră
supt de țâncii din cenușa din vatră;
câinii-nchirciți care latră-n polatră.
Trec din Polonia spre Deltă-trenuri,
turme și care-n exod ca pe vremuri,
oameni pe roți, pe vagon cu refrenuri.
Merg încotro? La care petreceri?
Degete, geruri, ochii le deger'
viu chirurgii să-i taie cu seceri.
Oameni de piatră, țâțe cu bube,
plozi alăptați, cămașa se rupe;
iapa-i unsă cu vitriol la ulube.
Boii cu coarne ca melcii, bot de plumb,
duși pe porumb, casapii să-i vândă scump;
scorbut în caravelele lui Columb.
Fierbe ceaunul în clocote cârpă,
Zeama-n ulcele – ceai roșu de scârbă;
beți-l, câini râioși și copii din râpă.
Oastea cu tunici albastre și pușcă,
văzul ce-n carnea peștelui mușcă,
scrisul peniței în vârf cu o muscă.
Sângeră sacii sub locomotivă;
morții c-o dungă sunt șterși din arhivă;
suge traversa în miez costelivă.
Foamea-i harapnic pocnind în burtă;
zer dacă-ar fi și-o baligă – turtă.
Doamne, urechea Ta de ce-i surdă?
Clopotele mari cu buze de-argilă,
Domnii Moldovei plopii-i distilă;
seva lor sună în frunze fragilă.
Doamne, Moldova zace de lepră,
cade vertebră din ea cu vertebră.
Moartea umblă pe greabăn de zebră.
Albi, prin zăpezi de mătreață-n fiord
tifici, păduchii în Gara de Nord
fug din lianele părului mort...
Dricul culege cadavrele-n lăzi;
cioclii ca Napoleoni prin ogrăzi;
viii plâng după roți duși ca de zgărzi.
Doamne, Moldova-i fund de Tartar;
crâncene săbii, oblici ochi de tătar;
baltică țară-nghițită fagocitar.
Dunărea c-ostroave si înecați,
Prutul cu plute, plutași sugrumați,
șlepuri cu grâuri în doc la Galați.
Țipă remorcherul lung ca un corn,
vântul fluieră-n scorburi și-n horn,
dar voevozii Moldovei tot dorm...

Lespezi de miere, tocită vi-i slova.
Oasele ard și putredă-i stofa.
Ca-n fundul mării, în catastrofă,
strig mamă, soră, bunică, Moldovă!
(1946)

Diplomaţia românească postbelică

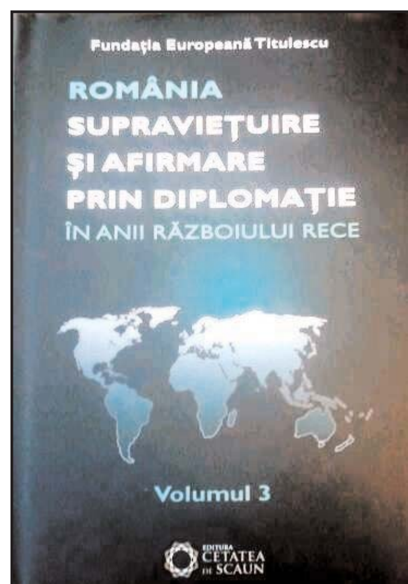
Ion PĂTRAŞCU

Se apropie de final un proiect editorial de natură enciclopedică, despre valenţele diplomaţiei româneşti în perioada postbelică. Titlul acestei lucrări, deosebit de inspirat, exprimă fidel esenţa perioadei la care se referă: *România, supravieţuire şi afirmare prin diplomaţie, în anii Războiului Rece*. La început de octombrie 2014, la Fundaţia Europeană Titulescu, a avut loc lansarea celui de al treilea volum, în prezenţa unui numeros public de specialitate, beneficiind şi de aprecierile deosebite ale unor personalităţi de marcă ale vieţii cultural-ştiinţifice româneşti: profesorul Ioan Scurtu şi ambasadorul Constantin Vlad, membri ai Academiei Oamenilor de Ştiinţă din România, precum şi generalul Mihail E. Ionescu, director al Institutului pentru Studii Politice de Apărare şi Istorie Militară din cadrul Ministerului Apărării.

De la bun început, această lucrare în patru volume (ultimul, în curs de finalizare) a fost iniţiată şi coordonată de ambasadorul Nicolae Ecobescu, specialist în drept internaţional public, diplomat de carieră, cu experienţa unor momente de răscruce în politica mondială. Pentru prodigioasa sa activitate pe frontul relaţiilor externe ale României, în anul 2008 ambasadorul Nicolae Ecobescu a primit Premiul Internaţional Titulescu.

În cursul dezbaterilor, lucrarea despre care se face vorbire a fost apreciată de ambasadorul Constantin Vlad drept o dovadă a faptului că, *după 1945, până la începutul anilor '80, România a avut o politică externă extraordinar de eficientă, nu doar în promovarea intereselor naţionale, dar şi în soluţionarea unor probleme internaţionale majore.* Este o lucrare, continua vorbitorul, care, prin bogăţia de informaţii şi abordarea ştiinţifică, *poate fi considerată drept baza unui manual de diplomaţie.* Din luările de cuvânt s-au desprins acele elemente definitorii care au permis saltul României *de la poziţia extrem de precară de după 23 August 1944, când România aproape că nu mai avea niciun fel de relaţii diplomatice, până la obţinerea unui statut de independenţă şi apoi de afirmare plenară în relaţiile internaţionale* (Ioan Scurtu). Întărind această idee, generalul Mihail E. Ionescu aprecia că *în anii '60, '70, '80 România începe să fasoneze evenimente pe măsura intereselor ei,* urmărind un obiectiv clar, pe care prim-ministrul Ion Gheorghe Maurer îl prezenta astfel secretarului de stat american, Dean Rusk: *Tot ce vrea România este să fie stăpână la ea acasă, ideal care nu poate fi atins atunci când sunt tensiuni sau crize în lume pentru că, în aceste cazuri, li se cere ţărilor să renunţe la o parte din suveranitate şi independenţă, adică tocmai ceea ce a câştigat România şi vrea să păstreze cu orice preţ.*

Amintind sintagma conform căreia *politica este arta posibilului,* istoricul Ioan Scurtu s-a referit la greutăţile de parcurs întâmpinate de diplomaţia românească, în special în raporturile cu Moscova. Domnia Sa sublinia că un pas esenţial pentru identitatea diplomaţiei româneşti s-a făcut încă din timpul lui Gheorghe Gheorghiu-Dej, care a îndurat toate umilinţele posibile (şi prin el ţara) din partea dictatorului Stalin, dar a ajuns totuşi la momentul aprilie 1964, când a fost publicată *Declaraţia de Independenţă a României,* iniţiată de el. Desigur, continua vorbitorul, ofensele şi presiunile sovietice au devenit, cu timpul, tot mai ameninţătoare, până atunci când liderul de la Kremlin, Leonid Brejnev, spunea răspicat: *Noi am tot răbdat, însă răbdarea noastră a luat sfârşit.* Dar şi replicile conducătorilor români au devenit tot mai curajoase, respingând cu argumente bine gândite teorii sau acţiuni ale Moscovei. Despre această evoluţie a relaţiilor româno-sovietice, ambasadorul Constantin Vlad prezintă un moment de început şi unul de final. Spunea Domnia Sa: *Vă puteţi închipui astăzi că, atunci când ambasadorul sovietic venea sau pleca de pe aeroportul Băneasa, tot Biroul Politic al Partidului Muncitoresc Român era aliniat pentru a-i da onorul?* Secvenţa următoare este din decembrie 1989, când Mihail Gorbaciov i-a convocat la Moscova pe liderii statelor membre ale Tratatului de la Varşovia pentru a-i informa despre discuţiile lui cu George Bush. Atunci şi acolo, toţi au tăcut, cu excepţia lui Nicolae Ceauşescu care-i reproşa liderului sovietic: *De ce nu ne-ai invitat înainte de a pleca la Malta, pentru a discuta împreună ce vorbeşti cu Bush?* Poziţie riscantă!, remarca ambasadorul Vlad.

În afara perimetrului controlat de Moscova, politica externă românească se bucura de o deosebită simpatie şi chiar sprijin din partea multor ţări, mici sau mari, şi a liderilor acestora. Prin citate din stenogramele unor convorbiri oficiale, vorbitorii au susţinut cu argumente concrete opinia de mai sus. Astfel, de la ambasadorul C. Vlad aflăm de o convorbire a lui Nicolae Ceauşescu cu H. Kissinger, în cadrul căreia diplomatul american sublinia: *Domnule preşedinte, dintre oamenii politici ai vremii, preşedintele Nixon vă stimează cel mai mult, iar eu văd în dumneavoastră unul dintre puţinii politicieni care are o viziune globală.* Deosebit de edificatoare sunt şi elementele aduse de istoricul Ioan Scurtu despre convorbirile dintre Nicolae Ceauşescu şi Moshe Dayan, în cadrul cărora liderul israelian exprima *profunda recunoştinţă pentru modul în care s-a realizat emigrarea celor cca 400.000 de evrei din România în Israel,* evidenţiind faptul că *aceştia reprezintă cel mai constructiv element al ţării, cea mai cultă componentă a populaţiei.*

La fel de grăitoare este şi declaraţia Papei Paul al VI-lea, relatată tot de prof. Ioan Scurtu: *Am dori să ne consideraţi nişte umili slujitori ai politicii dumneavoastre de independenţă şi suveranitate, pe care o duceţi cu atâta consecvenţă... Vă rog să ne consideraţi prieteni, domnule preşedinte, dacă este posibil.* Concluzionând, profesorul Ioan Scurtu sublinia: *România ajunsese să joace un rol important pe arena internaţională, ceea ce era un bun câştigat pentru poporul român.*

O carte a prieteniei româno-chineze

Ion PĂTRAŞCU

La început de octombrie 2014, românii şi chinezii au sărbătorit cea de a 65-a aniversare a Proclamării Republicii Populare Chineze şi, respectiv, 65 de ani de la stabilirea relaţiilor diplomatice dintre România şi China. Din evantaiul larg al manifestărilor consacrate acestor evenimente nu putea lipsi o apariţie editorială pe măsură. Este vorba de volumul IV al lucrării de dimensiuni enciclopedice *Evantaiul celor 10.000 de gânduri. România şi China: Trei veacuri de istorie.* La volumele, care se succedă la fiecare cinci ani, începând cu 1999, au contribuit 149 de autori români şi 42 de autori chinezi, care au semnat 191 de eseuri, articole şi memorii, însumând 2.157 de pagini închinate prieteniei româno-chineze. Pentru iniţierea şi concretizarea acestui proiect editorial, cititorii români şi chinezi adresează un gând de recunoştinţă Asociaţiei Române de Prietenie cu Republica Populară Chineză şi, în mod deosebit, coordonatorilor de proiect: ambasadorul Florea Dumitrescu, preşedinte, şi doamna prof. univ. Ileana (Yang Ling) Hogea-Velişcu, expert sinolog, membră a Consiliului Director. În această muncă titanică, ei au primit un sprijin substanţial din partea prof. Luo Dongquan, expert românolog, ziarist la Radio China International. În plus, cei trei coordonatori au semnat şi pagini remarcabile privind istoria şi cultura celor două ţări şi despre prietenia care le leagă.

Acest volum IV este deosebit de actual, atât din punct de vedere al contactelor oficiale de nivel înalt dintre cele două ţări, cât şi al perspectivelor legăturilor bilaterale româno-chineze. Astfel, este evidenţiată, încă de la început, importanţa vizitei oficiale la Beijing (septembrie 2014) a prim-ministrului român, Victor Ponta, care ţinea să-i asigure pe interlocutorii chinezi că *relaţiile politice excepţionale dintre România şi China, cei 65 de ani de relaţii politice şi diplomatice, ne permit să gândim proiecte economice importante.* Răspunsul premierului chinez, Li Keqiang, nu s-a lăsat aşteptat: *prietenia chino-română are o tradiţie profundă, istorică, iar cooperarea bilaterală are perspective luminoase şi spaţiu uriaş de extindere.* Întărind această afirmaţie, Excelenţa Sa Doamna Huo Yuzhen, ambasadorul R.P. Chineze în România, aprecia, în articolul care deschide volumul, că prietenia dintre cele două popoare este *infinită ca cerul şi veşnică precum pământul... demnă de a fi un model de relaţii între state.*

În ceea ce priveşte conţinutul celui de al IV-lea volum, cititorul va constata cu plăcere că el nu este altceva decât o culegere de mărgăritare din istoria şi civilizaţia chineză şi un tablou impresionant al legăturilor de prietenie şi colaborare, de peste trei secole, dintre cele două popoare. Este de remarcat faptul că, printre coautorii volumului, se află şi foşti diplomaţi români la Beijing, care aduc mărturii despre istoria şi civilizaţia chineză sau rememorează fragmente din experienţa lor diplomatică în Republica Populară Chineză (Eufrosina şi Ion Dorobanţu, Ion Pătraşcu, Ion Buzatu).

Parcurgând contribuţiile autorilor chinezi, unii români vor fi surprinşi să constate multă sensibilitate, trăire, chiar romantism, dar şi un ataşament deosebit faţă de români şi valorile lor. Găsim titluri foarte expresive, precum: *Timpul trece, prietenia rămâne* sau *Studiul limbii române mi-a adus bucurii, satisfacţii şi împliniri.* Volumul ne oferă ocazia întâlnirii cu doamna doctor Wang Xiaoguang, care, deşi nu aparţine grupului de românologi, a început să cânte România în versuri, la puţin timp după stabilirea domniei sale în ţara noastră. Pentru poetă, primăvara este asociată cu *Piteştiul lalelelor îmbobocite*, iar vara cu *Munţii de la Curtea de Argeş.* Pentru doamna Wang, poezia este un hobby, întrucât profesia de bază a făcut-o cunoscută pe meleagurile noastre drept *zeiţa medicinei tradiţionale.*

Pentru finalul acestor însemnări, reţin, totuşi, articolul *O cărămidă mică*, semnat de doamna Ruan Jiafan, diplomat, romanist, care ne aminteşte că, de la Milescu încoace, de-a lungul celor peste 300 de ani, mii şi mii de chinezi şi români trudesc, fără încetare, pentru a dura şi consolida marele edificiu al prieteniei dintre cele două ţări, edificiu care, *precum Coloana fără sfârşit a lui Brâncuşi, va fi şi el infinit.* După pensionare, încheia autoarea, *România a rămas în adâncul inimii mele şi repet de sute de ori versurile lui Eminescu:* Ce-ţi doresc eu ţie, dulce Românie/ La trecutu-ţi mare, mare viitor, *pentru că aceste versuri frumoase reprezintă şi sincera mea dorinţă.*

La pas prin satul global

Dialog cu Cuncun (Țunțun) Popescu

Maruca PIVNICERU

MP: *Dragă Țunțun, am plăcerea să stau de vorbă cu tine despre viața interesantă pe care o trăiești: născută în China – tatăl, actor și regizor de teatru și cinema, foarte cunoscut și ovaționat de public, mama, profesoară și directoare de liceu; doi frați care s-au realizat, unul la 31 de ani a devenit rectorul Facultății de Geologie din Kunming, iar celălalt, un apreciat medic de chirurgie plastică și reparatorie. Destinul a făcut să-l cunoști pe românul Dănuț Popescu.*

CP: Dănuț se afla la studii la Beijing, împreună cu părinții lui, care făceau parte din Ambasada Română. După întoarcerea părinților în țară, el a rămas la Beijing încă 3 ani, pentru terminarea studiului limbii chineze, în care a obținut și o diplomă de merit. Ne-am cunoscut când el începuse ultimul an de facultate, dar nu am putut să ne căsătorim, deoarece Republica Socialistă România nu recunoștea căsătoriile în străinătate. Astfel, am venit eu în România, urmându-mi destinul, și am depus la Consiliul de Stat actele cerute în vederea căsătoriei, obținând aprobarea după fix un an și jumătate plus o zi. Am făcut atât căsătoria civilă, la Oficiul de Stare Civilă al Sectorului 6, cât și pe cea religioasă, la Biserica Sf. Vasile, dar nu înainte de a fi botezată, pentru a mă putea căsători ortodox.

MP: *Din această căsătorie s-a născut o fetiță, Monica…*

CP: De mică a fost un copil drăgălaș, iar la vârsta de 13 ani era atât de frumoasă, îmbinând fizicul înalt al tatălui cu farmecul asiatic, încât a fost aleasă să participe la prezentări de modă ca top-model, părând matură față de vârsta pe care o avea, dar probabil că a fost aleasă și datorită fizionomiei aparte.

MP: *Ai fost o mamă autoritară, dându-i Monicăi o educație complexă, strictă.*

CP: Da, deși succesul fetiței era în creștere, am convins-o că trebuie să renunțe și că aceasta a fost o etapă de cunoaștere a unei laturi a vieții și că trebuie să învețe pentru a avea o meserie. A fi top-model este un atu al tinereții care se risipește odată cu trecerea anilor. Și așa s-a înscris la Facultatea de Medicină, la stat, în prezent terminând anul V. De câțiva ani încoace, are bursă de merit, ca o recunoaștere a rezultatelor la învățătură. Dacă va continua să obțină aceleași rezultate excelente, are posibilitatea ca la sfârșitul anului VI să își aleagă prin concurs specialitatea pe care o dorește.

MP: *Dar să vorbim și despre tine: ai urmat liceul și conservatorul la Beijing timp de 3 ani.*

CP: Da, dar în România nu mi s-au echivalat în totalitate anii de studiu din China, astfel că am reluat conservatorul aici, timp de 5 ani, la secția canto, unde le-am avut profesoare pe Maria Slătinaru-Nistor și pe Eugenia Moldoveanu, ambele studente ale marii Arta Florescu; de altfel, după pensionarea Artei Florescu, am urmat cursuri particulare cu dânsa. După absolvirea conservatorului, am colaborat cu Teatrul Liric din Constanța, cântând sub bagheta maestrului Gheorghe Stanciu, un mare cunoscător și rafinat interpret al muzicii pucciniene. Aici am și debutat, având-l ca partener pe celebrul tenor Ionel Voineag. Am interpretat rolurile principale din operele *Traviata* de Verdi, *Boema* de Puccini, precum și multe altele puse în scenă la Constanța.

MP: *Ce pregătești în prezent?*

CP: Rolul Cio-Cio-San din opera *Madama Butterfly* de Puccini, spectacol care va avea loc la Teatrul Liric din Craiova, la deschiderea stagiunii 2014-2015.

MP: *Care dintre operele din provincie crezi că păstrează cel mai mult atmosfera de altădată?*

CP: Opera din Craiova, oraș al vechii bănii, a știut să-și conserve ceea ce au lăsat înaintașii. În perioada interbelică sau chiar antebelică, arta a urmat în mod natural traseul banilor, respectiv, al importantelor investiții făcute de investitorii străini ai vremii.

MP: *Același lucru este valabil și pentru Opera din Iași, unde, după Primul Război Mondial, s-a investit foarte mult, lucru care a ridicat mult Moldova, de aceasta beneficiind și arta, respectiv opera.*

De curând ai participat la un concert la Piatra Neamț.

CP: La invitația bunei mele prietene și colege, celebra soprană Iulia Isaev, am participat alături de alte soprane la un concert care a avut loc pe 12 iulie. Într-un cadru feeric, la umbra Turnului din Piatra Neamț, desprins din epoca medievală, a avut loc un concert în aer liber, organizat de Consiliul Județean și unde am avut plăcerea să cânt o arie din *Madama Butterfly* de Puccini.

MP: *Ambițioasă cum te știu, îți vei da și doctoratul.*

CP: În lume nu există nimic perfect. Dar omul tinde către perfecțiune. Perfecțiune care nu poate fi atinsă decât prin studiu. A-ți dori să te apropii de perfecțiune înseamnă progres. Prin urmare, am hotărât să urmez cursurile aceleiași Academii Naționale de Muzică, școala care m-a format în perioada studenției, în vederea doctoratului în muzică. L-am rugat pe dascălul de o înaltă ținută morală și academică, de o erudiție rar întâlnită, criticul muzical Grigore Constantinescu, să-mi fie îndrumător. De altfel, domnia sa mi-a fost și profesor de istoria muzicii în perioada studiilor mele universitare.

MP: *Știu că, în spiritul altruist pe care îl ai, îi ajuți pe cei la început de drum muzical.*

CP: Încerc să-i ajut pe mulți dintre cei care sunt învățăcei și buchisesc arta cântului, prin sfaturi, împărtășindu-le din ce am reușit să acumulez eu în muzică. Arta cântului este grea, căci muzica este ceva abstract, care nu se poate vedea sau simți palpând, o simți cu sufletul. Muzica face să vibreze sufletul în mod diferit la fiecare dintre noi, face să destindă resorturi intime pe care le avem diferite ca oameni. O mână are cinci degete și toate sunt diferite.

MP: *Spune-mi, Țunțun, există în China diferențe în scrierea partiturilor?*

CP: În China nu se foloseau notele muzicale și portativele; astăzi da, însă în notarea muzicii populare se folosesc cifrele arabe de la 1 la 7, în realitate fiecărei cifre corespunzându-i o notă muzicală.

MP: *De fapt, nu există diferențe între modul de predare a belcantoului, deoarece muzica nu are frontiere și nu necesită un limbaj special. Spune-mi, te rog, câte ceva și despre medicina tradițională chineză.*

CP: Am văzut medici bătrâni care, numai luând pulsul cuiva, corelat cu nuanța de paloare a feței, pot spune cu o exactitate de invidiat care este boala de care suferă pacientul, care organ intern este slăbit sau dacă pacienta este însărcinată, putând spune chiar sexul viitorului copil. Și totul numai luând pulsul… O altă particularitate este că strângerea plantelor medicinale folosite la prepararea medicamentelor nu se face la întâmplare. În funcție de ce părți se folosesc (frunze, flori, tulpina sau rădăcina), recoltarea se face în perioadele când acestea au ajuns la maturitate și la concentrația maximă de substanță activă, recoltarea putând avea loc ziua sau noaptea. De o importanță maximă este și ora de recoltare din zi sau noapte. De asemenea, ora de administrare la pacienți a fierturilor din plante este foarte importantă, deoarece se știe că fiecare organ intern are ora lui când absorbția este maximă, în funcție de ora la care „qi" (suflul vital) ajunge la acel organ. Suflul vital circulă după principiul yin-yang, 12 ore în sensul acelor de ceasornic și 12 ore invers.

Cred că în univers nimic nu este la întâmplare, trebuie doar studiu pentru a-i pătrunde tainele.

MP: *Faptul că soțul tău vorbește perfect limba chineză, fiind șef de promoție între studenții a 93 de țări, dar și alte limbi, cum sunt maghiara, engleza și franceza, face ca el să fie solicitat de instituții importante din România pentru traduceri simultane.*

CP: Faptul că limba chineză este vorbită de o pătrime din populația globului face ca ea să fie învățată de la o vârstă fragedă. Sunt țări în Europa, iar în Statele Unite și mai mult, unde din ce în ce mai multe familii angajează copiilor bone chineze. Interesul crescând față de învățarea limbii chineze se datorează și dezvoltării spectaculoase a economiei chineze.

MP: *Cum găsești că este România?*

CP: România este o țară mirifică, cu o natură splendidă, așa cum puține țări din lume au. În mijlocul naturii te simți de parcă ai păși pe un tărâm de basm, iar ceea ce a creat natura în România întrece orice închipuire. Oamenii sunt calzi, apropiați, deschiși. Nivelul de pregătire muzicală este foarte ridicat, oamenii înțeleg și simt muzica. Clima este excelentă, iar aerul este curat, nepoluat. Dincolo de acestea, aici este familia mea, aici mi-am făcut studiile, aici cânt belcanto. Destinul a făcut toate acestea posibile și eu n-am făcut decât să-l urmez.

MP: *Mă bucur că frumoasa noastră țară este apreciată și tu te simți aici ca acasă. Desigur, anual te duci să-ți vezi tatăl și frații, dar nu stai decât foarte puțin. Ți-ai realizat o frumoasă familie, iar fiica ta a fost crescută de o mamă care a înțeles să o iubească, fiind totodată severă și exigentă.*

Multumesc că ai acceptat să derulăm împreună realizarea ta ca soție, mamă și cântăreață.

CP: Vă mulțumesc și eu.

Desen de Nicolae (Cucu) Ureche

La curtea epigramei

Epigrama în literatura germană (II)

Elis RÂPEANU

Herder (1744-1803) a avut o mare influenţă asupra tinerilor scriitori germani. Alături de Klopstok, a fost marele lor animator. În epocă, se spune că tot ce e în proză se „herdeliază" şi tot ce e în versuri se „klopstock-izează". În epigrame, Herder e preocupat de soarta celor de rând – diferită de cea a împăraţilor, de răutăţile oamenilor, de veşnicul obicei al elevilor de a-şi critica „profii", de epigoni, de virtute etc. Titlurile sunt semnificative: Învăţătorii şi elevii: *Elevii dacă-i învăţaţi/ Să mânuiască flinta/ La teste o să constataţi/ Că voi le sunteţi ţinta.*; Răutăţile oamenilor: *Orbul, neputând să vadă,/ E de lume ajutat,/ Însă cel ce-i învăţat/ Este ajutat să cadă.* Tenta aforistico-moralizatoare este prezentă şi la el într-un mare număr de epigrame, ca în următorul exemplu: Despre virtute: *Nu este chiar deloc frumos/ Să strici virtutea pentr-un joc,/ Dar este mai periculos/ Decât a n-o avea deloc.*

La Goethe (1749-1832), în *Elegii romane* (1790), epigramele se amestecă cu elegiile. În 1789, publicase distihuri pe care le numea „poezii ce se apropie de forma antică". Sunt imitaţii după clasicii antichităţii, fie după *Antologie*, fie după Marţial, dar actualizate în conţinut. Goethe descrie un tablou, cizelează o statuie sau o cugetare în epigrame care pot fi socotite adevărate sinteze lirice, în care se recunoaşte dialectica interioară a speciei, ca în următoarea epigramă „veneţiană": Soarta bărbaţilor: *Bărbaţii-n zile de război/ Se bat de moarte între ei;/ În timp de pace sunt eroi/ Răpuşi cu gura de femei.*

Epigramele „veneţiene" le-a compus în primele luni ale anului 1790, la Veneţia, în care nu vede decât un oraş cu noroi, o mlaştină, dar, când se gândeşte la societatea de la Weimar, declară că făţarnicilor pe care îi ştie, el îi preferă pe măscăricii de bâlci veneţieni, atât de simpli şi agili, şi pe frumoasele curtezane cu pasul atât de uşor.

Goethe şi Schiller colaborează şi publică împreună, în 1797, sub titlul *Xenii,* peste şase sute de epigrame, în maniera lui Marţial. Ei le numeau „vulpi cărora li s-a dat foc la coadă şi au fost aruncate printre filistini". Îi treceau în revistă pe scriitorii timpului şi-i ciuruiau cu săgeţi. E adevărat că multe dintre aceste *Xenii* sunt lipsite de sare, dar lovesc la ţintă şi au o tentă moralizatoare. Astfel, *plagiatorul* nu se poate ridica, prin nimic deasupra muritorului de rând: *Chiar când opera furată/ E matură şi formată,/ Cel ce e plagiator/ E tot simplu muritor.*

Despre *Xenii,* Goethe spunea că acelea ale lui Schiller sunt „tăioase şi la obiect", în timp ce ale sale n-ar fi decât „nevinovate şi inofensive", apoi adaugă: „Efectele binefăcătoare pe care le-au avut *Xeniile* la vremea lor asupra literaturii germane sunt incalculabile". (Cf. Johann Peter Eckermann, *Convorbiri cu Goethe,* E.L.U., 1965, p. 176.)

Dacă în *Xenii* conţinutul critic continuă să pună în valoare nuanţele satirice ale spiritului german, în alte epigrame înnoirea este completă. Schiller (1759-1805) rămâne singurul maestru în *Sittenspruche*: Sfat unui entuziast: *Vrei să urci pe culmi înalte/ Si-n eter să te lansezi/, Dar gândeşte-te, încalte/, Cum şi unde-aterizezi.* [*Sitte* = obicei, datină; *Spruch* = maximă, zicală]

Un merit deosebit al scriitorilor germani îl constituie studiile despre epigramă, definirea statutului ei literar, a structurii sale ideatice. Aceste lucrări se alătură celor din Franţa secolului al XVII-lea. Boileau, în *Arta poetică* (cântul II, v. 103/138) prezintă „într-o scurtă istorie ironică şi cu imagini metaforice, invazia jocurilor fanteziei, [...] epigrama rămânând ultimul bastion al poantei (*Numai dacă, prin fineţea sa, lovind la ţanc/ Prin răsucirea ideii şi nu a cuvintelor*)". Epigrama este, deci, un gen dificil, în care totul este măsurat şi bine fasonat. Şi Colletet (1598-1659), în al său *Tratat despre epigramă* (1658) susţine că *epigrama trebuie să aibă o prozodie corectă, o continuare a ideii, să posede acel ceva care o face elegantă şi plăcută; ea trebuie să fie surprinzătoare, mai ales la sfârşit, să conducă la acel efect numit* poantă – *marele secret şi încununarea epigramei.* Poanta este o apropiere şocantă, aşteptată, care oferă, în chip de concluzie, modalitatea de a interpreta ceea ce s-a spus înainte, de a înţelege unde vizează ironic, printr-o răsturnare plăcută de situaţii. (Cf. *Littérature française du XVII-e siècle,* de Roger Zuber, Lilane Pocciola, Denis Lopez, Emanuel Burz.)

Scriitorii germani au fost şi ei preocupaţi să definească epigrama şi să descifreze mecanismul epigramatic, atât în cadrul epigramelor, cât şi în studii ample pe care nu le întâlnim în alte literaturi. În capitolul „Epigrama despre ea însăşi" din antologia *Deutsche Epigramme aus fünf Jahrhunderten* (1965), epigrama se autodefineşte. Cristian Wernicke se referă la ţeapa epigramei care, deşi e ascuţită, „te înţeapă delicat": Epigramele: *Trandafiri afurisiţi,/ Au mirosul aromat,/ Dar cu ghimpii ascuţiţi/ Te înţeapă delicat.* Kästner (1719-1800) insistă asupra unui element esenţial pentru spiritul german. Epigrama: *Are sigur profunzime –/ Numai ea-i conferă cheia:/ Cel ce vede numai rime/ Nu i-a înţeles ideea.* Platen (1796-1835) subliniază importanţa adevărului cuprins în epigramă, numai el dă valoare formei: Epigrama: *Un catren de pus în ramă/ Cu-adevărul ce îl are,/ Dacă este epigramă,/ Rimelor le dă valoare.*

În Postfaţa acestei antologii de epigrame, Klemens Altmann consideră că definiţiile epigramatice ale epigramei conţin multe elemente interesante, „dar, în acelaşi timp, se şi contrazic". Mult mai interesante sunt studiile scrise despre această specie literară, încă din secolul al XVII-lea. În 1624, Opitz publică o *Carte despre poezia germană* în care scrie despre epigramă: „O aşez în rândul satirei, deoarece satira este o epigramă lungă, iar epigrama este o satiră scurtă, căci *scurtimea este proprietatea ei şi subtilitatea este sufletul şi forma ei; ceea ce e specific apare la sfârşit, acea dezlegare care e întotdeauna altceva şi altfel decât ne aşteptăm noi – în aceasta constă, de fapt, subtilitatea.*"

Lessing şi Herder au avut o contribuţie substanţială la definirea acestei specii literare. Prin studiile lor închinate epigramei demonstrează seriozitatea cu care s-au străduit să pătrundă în structura ei.

Lessing este cel care a subliniat importanţa lui Logau şi a lui Wernicke. Scrie şi un studiu despre epigramă – *Notaţii risipite* (1771), în care dă o definiţie exclusiv formală a epigramei, insistând pe subtilitatea „ascuţită" a poantei şi pe perfecţiunea compoziţiei. Efectul epigramei rezultă, după el, din *aşteptare şi înfăptuire* – două elemente ce intră în contradicţie. Lessing consideră această contradicţie drept trăsătura care diferenţiază epigrama de alte specii literare asemănătoare: dacă ea nu există, avem de-a face cu o fabulă stil La Fontaine, un apolog sau orice altceva, numai cu epigramă nu. Apoi face precizarea: „Deosebirea esenţială între epigramă şi fabulă se rezumă la acest fapt: că părţile ce se succedă în epigramă sunt aparent în contradicţie, dar se unesc [prin poantă], de aceea ele apar numai abstract ca părţi".

În teoria sa despre epigramă, Herder se află mai aproape de sursa grecească. El cere epigramei rotunjime, claritate, concizie şi o lovitură rapidă, pe calea cea mai scurtă sau cu cea mai mare viteză a poantei. Fără pretenţia de a epuiza problema, el distinge şapte feluri de epigrame, la baza clasificării amestecând, de fapt, mai multe criterii: *epigrama-inscripţie, epigrama moral-didactică, epigrama ilustrativă, epigrama pasională, epigrama artistică, epigrama păcălitoare sau rapidă* şi *epigrama improvizată.* Consideră că trebuie să se ţină cont de funcţiile epigramei, aşa cum Hegel, în *Estetica* sa, având drept model epigrama greacă târzie, consideră că această specie are menirea „să reţină şi să noteze ideile spirituale, glumeţe, curajoase, incitante, emoţionale, atrăgătoare, despre capricii, opere de artă, indivizi".

În legătură cu conţinutul epigramei, Herder aduce o teorie nouă, conformă cu aceea despre izvorul liric al oricărei poezii. Subliniază jocul intelectual rezultat din antiteza poantei finale cu restul conţinutului şi cere ca epigrama să fie de inspiraţie intimă, să exprime o stare sufletească. Epigrama tinde astfel să devină o mică poezie lirică şi, dacă Herder însuşi, în epigramele sale, nu reuşeşte să ilustreze această concepţie, dacă chiar şi Bürger, Voss sau Stolberg rămân la formele ştiute, teoria sa devine aproape realitate la Goethe şi Schiller.

La studiile critice ale celor doi mari scriitori ai literaturii germane şi universale – Lessing şi Herder, se adaugă paginile din *Estetica* lui Hegel (1779-1831), care acordă un spaţiu apreciabil acestei specii literare. El consideră că epigrama aparţine acelor creaţii cu ton fundamental liric, care încep ilustrarea odată cu semnificaţia. Raportul *conţinut-formă* e denumit de el raportul dintre *semnificaţie* şi *semnificant* (întrupare) „Realismul presupune un raport dialectic între conţinut şi formă – spune el, între semnificaţie şi întruparea ei. Pentru decriptare există poante, pentru râs – gluma, pentru context – un sistem de referinţă aparent întâmplător." (Hegel, *Esthétique*, Paris, 1875, traducere franceză de Ch. Bénard, p. 415-416.)

Manfred Bieler, în prefaţa volumului *Deutsche Epigramme* (1965) consideră că, începând cu mijlocul secolului al XIX-lea, când se afirmă materialismul dialectic, asistăm la o decădere a epigramei: realitatea se impune tot mai mult în poezie, scrierile scurte, mecano-poetice, limitându-se la însemnări marginale, precum *glume, poezia de album, semnătura pe tablou* etc. Dintre scriitorii care mai practică epigrama sentenţioasă, cu tendinţe moraliste, îi amintim pe Uhland, Eichendorff, Geibel, Heyse, Leuthold, Castelli ş.a. Epigrama satirico-politică e practicată de poeţii tinerei Germanii. Xenionul literar e reluat de poeţi de factură neoclasică, precum Kleist şi, mai târziu, Grillparzer. La sfârşitul secolului al XIX-lea şi în prima jumătate a secolului XX se remarcă Ludwig Fulda (1862-1939).

În legătură cu decăderea epigramei şi dispariţia ei, Manfred Bieler notează: „Fiecare formă literară se supune unei legi de dezvoltare care determină apariţia, formarea, transformarea şi înnoirea ei, e un proces în care există un început, puncte culminante şi perioade de declin [...]. Lăsând la o parte poanta – spune el – indiferent care o fi ea, viitorii epigramişti ar trebui să-şi încânte, în tot cazul, inima cu următoarea epigramă a lui Lessing:

Deşi nu-ţi place-o epigramă-acidă
Oricât de bună-ar fi, tu ai uitat:
Ea nu sloboade-o lance să ucidă,
Ci o săgeată dintr-un arc mascat."

(Traducere de Elis R.)

Orizont SF

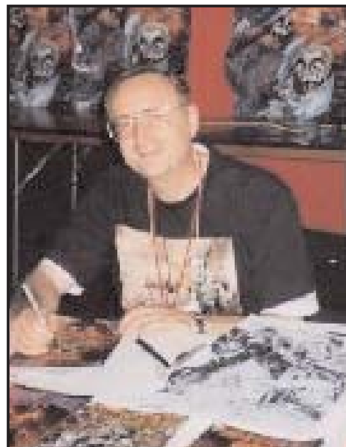

Campion în banda desenată

Mircea OPRIȚĂ

Născut în 28 iunie 1946, în comuna Ghelari, județul Hunedoara, Sandu Florea și-a făcut studiile medii la Liceul „Avram Iancu" din orașul Brad, iar pe cele superioare (la fel ca Gheorghe Săsărman) la Institutul de Arhitectură „Ion Mincu" din București. Desenator prolific, a debutat în revista *Luminița* cu serialul BD intitulat *Năzdrăvăniile lui Păcală* (1968). Repartizat după absolvire la Timișoara, a devenit membru al proaspăt înființatului Cenaclu de anticipație „H.G. Wells", orientându-și creația și spre temele genului. A publicat primul album de bandă desenată SF din România pe subiectul povestirii *Galbar* de Ovidiu Șurianu (1972). În aceeași perioadă, ilustra fanzinul *Paradox,* publicație a cenaclului mai sus numit, tipărind și o carte de colorat pentru copii, intitulată *Vreau să fiu cosmonaut*, pe un scenariu de Marcel Luca. A colaborat la toate revistele și almanahurile pentru copii editate în țară, cu BD pe teme diverse, multe cu caracter istoric sau de aventură. Albumele *Cavalerul alb, Călugăreni, Misiune de sacrificiu, Burebista, regele dacilor, Decebal și Traian, Sarmizegetusa eroică,* toate apărute între 1976 și 1982 la editurile Facla, Ion Creangă și Sport-Turism, atestă aceste preocupări tematice. Cu albumul intitulat *În lumea lui Harap-Alb* (1979) a obținut premiul pentru grafică al Eurocon V (Stresa, Italia, 1980). Din 1975 s-a stabilit la București, unde a început să aibă dificultăți legate de publicarea desenelor, în special după ce și-a depus cererea de emigrare (pe urmele unor frați ai săi stabiliți deja în străinătate). De acest drept a profitat abia mai târziu, în 1991, încât a mai reușit să se ocupe, după Revoluție, de revistele *Proteus* și *Carusel,* aceasta înființată împreună cu Valentin Tănase, publicație sistată după 11 numere din cauza scăderii drastice a vânzărilor.

Emigrat în Statele Unite, a descoperit ce înseamnă o veritabilă industrie a benzilor desenate, lucru despre care mărturisește că i-a schimbat viața, inclusiv modul de concepere a profesiei sale. Dacă abordarea artizanală de până atunci îl obliga să realizeze singur toate operațiunile pretinse de BD (scenariul, desenul în creion, trasul în tuș, scrierea replicilor în baloane anume rezervate, colorarea imaginilor), la New York a trebuit să se specializeze, optând pentru *inking* (trasul în tuș) și pentru lucrul în cadrul unei echipe complexe. A colaborat încă din 1992 la cea mai importantă editură de BD a momentului, Marvel Comics, dar și la alte edituri specializate în domeniu (DC Comics, Chaos Comics, Dark Horse). Antrenat în proiecte gigantice, în desfășurări serializate de aventuri, graficianul și-a înscris numele pe sute de comicsuri, însumând mai multe mii de pagini desenate, volume cu mare priză la public și având în centrul scenariilor personaje arhetipale precum Spiderman, Captain America, Batman, Conan, Buffy Ucigașa Vampirilor, multe dintre ele reluate și în industria americană de film. Pentru ritmul alert căruia trebuie să-i facă față artistul provocat de noile condiții ale muncii sale, iată o „selecție din selecție" a titlurilor de la Marvel Digital Comics Unlimited în care a fost implicat: *Doctor Strange* (1993), *Blackwolf* (1994), *Fantastic Force* (1994), *Guardians of the Galaxy* (1995), *Captain America* (1996), *Buffy the Vampire Slayer* (1998), *Conan* (2000), *Mutant X* (2000), *Generation X* (2000), *Spider-Man's Tangled Web* (din 2001 încoace), *X-Treme X-Men* (2001), *X-Force* (2002), *X-Men* (2002), *Superman* (2003), *Elektra* (2003), *X-Men: The End – Dreamers & Demons* (2004), *X-Men: The End – Heroes and Martyrs* (2005), *X-Men: The End – Men and X-Men* (2006), *Black Panther* (2006). Iar lista, bineînțeles, continuă, autorul român lucrând cu indiferent care scenarist, dar preferându-i pe Howard Mackie, Andi Watson, Roy Thomas, Michael Gallagher, Warren Ellis, Ron Zimmerman și Chris Claremont.

Fără îndoială, e aici o artă serializată, care riscă să deconcerteze și chiar să stârnească reticențele simțului critic tradițional. Am fi totuși nedrepți să nu luăm în seamă faptul că industria BD face parte din cultura populară a timpului nostru, pe care o servește în funcție de cererea publicului și de propriile sale interese financiare. Sandu Florea, care (ca să împrumutăm titlul unui articol scris de Dușan Baiski, *este un hunedorean în elita mondială a benzilor desenate*) are și justificările sale de ordin artistic, mergând de la constatările sociologice privitoare la interesul fără vârstă manifestat astăzi față de BD, până la rafinamentele estetice speciale ale acestui *graphic novel* modern, prezent în Occident sub formă de albume luxoase, dar care pătrunde vijelios și în universul virtual, sub înfățișarea unor mirifice aventuri tridimensionale, răspunzând nevoii subconștiente a omului de imagine, ca și de înlănțuiri de imagini.

În tinerețe, așadar, înainte de experiența sa americană, Sandu Florea mai făcea, pe lângă BD, pictură, sculptură și litografie. S-a încercat și în proza SF, una dintre povestirile sale, *Lara*, fiind preluată în antologia craioveană *Alfa* (1983). Textul e fără profunzime, interesant totuși prin fluxul năvalnic al discursului, unde cuvintele și notațiile stârnite de ele constituie chiar personaje ușoare și acțiuni dinamice, spectaculoase, de felul celor utile graficianului într-un scenariu de bandă desenată:

„Lara a fost întotdeauna departe, departe de viața mea nomadă, din galaxie în galaxie, din planetă în planetă, de pe un asteroid pe altul, am întâlnit-o pe stația aceea, Ercx, într-o situație, ah, nici nu-mi vine să cred, centura de radiații bloca trecerea și nimeni n-o putea salva, așa zicea în regulament, nimeni nu trebuia să încerce în situații din astea, câți oameni pot muri așa oare, din cauza regulamentului, nici nu știu cum i-am comandat pilotului automat să încerce totuși, toți se uitau la mine ca la un nebun, și acum mă văd înfofolit în cele cinci costume de protecție pe care le-am îmbrăcat, și de irizările acelea albăstrui de pe carcasa navei nici nu mai vorbesc, cert este că am avut noroc, am găsit-o în cabina ei, tot așa, frumoasă ca acum, oare cum de nu s-a schimbat deloc, s-a trezit mirată și m-a întrebat ce caut acolo, nici nu știa din ce-a scăpat, de-abia apoi ochii i s-au dilatat de un licăr de spaimă, asta a fost tot, mă pregăteam s-o uit, dar Lara a apărut pe neașteptate la bază, am vrut să te mai văd o dată, a zis ea pur și simplu, și nu mi-a fost de astă dată totuna întâlnirea cu ochii aceia, voi sta cu tine câteva zile, până vei pleca în Alfa-Centaur, acolo pleci, nu, eu n-am putut să înțeleg ce legătură au toate astea cu mine, cu misiunile mele, cu roboții mei ultraperfecționați, cu interioarele reci, metalice, ale astronavelor de cursă lungă, clipele seci, de singurătate, să mă cufund în această precizie, fără iluzii, fără vise, nu există, a zis, nu există nicio legătură cu roboții tăi, și s-a înghesuit lângă mine, și au trecut doi ani, poate trei, mi-e destul de greu să-mi amintesc lucruri de genul ăsta, odată am auzit de ea într-una din rarele mele escale pe Pământ, avea o expoziție, îi plăcea pictura și picta stelele, la fața locului, și asta a fost tot, deși, uneori, închis între pereții astronavelor, licărul negru al ochilor ei mă privea din spatele hublourilor, dar timpul a șters și asta."

Începând din anul 2002, cu prilejul Saloanelor Internaționale de BD ale României, artistul a inițiat Premiul „Sandu Florea" prin care recompensează activitatea graficienilor noștri cu o contribuție importantă în domeniul respectiv.

(Urmare de la pag. 17)

Ideea ne duce cu gândul la versurile lui Grigore Vieru, la aceeași Moldovă tăbăcită de rău: *Nu mă tem că te-or fura,/ Ci mă tem că te-or ara/ Și tot ei te-or semăna.* Frumoasa Moldovă e într-un continuu naufragiu, cu *lespezi de miere,* dar cu *slava tocită*, când *oasele ard și putredă-i ștofa./ Ca'n fundul mării, în catastrofă,/ strig mamă, soră, bunică, Moldovă!* Sau: *Chipul Moldovei în mine-l aud/ galbenă lună din lemn de dud,/ bale din funia râului Prut./ Limba Moldovei se varsă din ștreang/ desfășurat jambier într-un gang,/ limbă de piele știrbă'n bocanc.* Sunt acestea unele dintre cele mai frumoase versuri dedicate suferinței acestei părți de patrie, dar și suferinței noastre neostoite, nevindecate! Cu atât mai mult restituirea acestui volum de către M.N. Rusu e și mai meritorie.

În *Stea neagră* – titlu repetat în finalul poeziei, ca o obsesie, semn al unui ev întunecat – cele două mizerii ale veacului – fascismul și comunismul – sunt privite sub aceeași cupolă a *decrepitudinii, minciunii și pietrificării: știu carnea verde că minte,/ știu mugurii sângelui –/ dar înainte de-a fi piatră roșie,/ din toată inima arsă:/ stea neagră, stea neagră, stea neagră!* În acest orizont negru, până și Dumnezeu se pietrifică, devine mut și rece, un Dumnezeu *de antracit și de gresie,* un idol de piatră, mineralizat, într-o lume în care barbaria e o virtute. Omul, asemenea idolului, după chipul lui, e slujit de *călugări goi... mineri, monahi în rasă nu de cit/ sau de mătase moale, ci praf și-acid. Biblia* e și ea *de piatră*, dar *arde* și are pagini de *slove-opace*. Nu mai e vorba de acel *deus abscondidus*, motiv atât de drag lui Arghezi, și altora, ci de un Dumnezeu, *Împăratul Negru*, pe care omul l-a transformat în piatră, după chipul său, al omului, adică al omului satanizat, îndrăcit: *Sângele vostru, lavă la vale arde,/ statui din stânci, din văi bulevarde,/ și prin funinginea Dumnezeilor arși,/ inima bate, bate ca o tobă în marș,/ și sângele-i flacără și revoluție,/ și roșu stindard în circumvoluție./ Sus frunțile, pumnilor! Ridicați cupa!/ Osána Satanei cu fața ca buba!* Ideea de pietrificare e arhiprezentă; un univers complet mineralizat, adică solidificat în toate ipostazele, arbori de piatră, femei de piatră, cu un Christ asemenea etc., până la obsesie, fără a avea însă, niciodată, impresia de abuz verbal. E semnul unei bune, dacă nu mari poezii, care nu a avut șansa unui destin asumat liber. O simplă glosare, în acest sens, ar fi suficient de argumentativă, fără a mai numi poemele și baladele în care apar cuvintele atât de grele ale împietririi, osificării rațiunii și sufletului omului, în ură și violență, căci acestea sunt o prezență continuă, trecând dintr-o poezie într-alta: (argint din) *stâncă*, *straturile aurifere*, (clatină'n) *vertebre munții*, (arborii) *pietrificați*, (arborele ca) *o stană, foiță de mică*, (buze de) *piatră*, (femeia de) *rocă*, (vârful de) *nisip*, (ac de) *cremene*, (buba de) *piatră, cu osul și piatra,* (picură lapte de) *var*, (sug) *stalagmite*, (sugaci de) *calcar,* (se disloca) *rocă cu rocă, Alpii,* (rotule de) *piatră* (moartă), *lespezi, prundiș, bolovani, și roci* (roșii), (foi de) *ciment*, (deschide) *granitul,* (uliul de) *fier, pietrele* (cu albul ochilor scos), *dinții* (dum-dum), (copiii de) *cridă*, (cerul cer de) *salină și peșteri,* (stelele'n) *țurțuri*, (plesni) *firida de piatră* (cu vierme), (le-a intrat pielea'n) *țărână* (ca apa), *statuia* (cu muguri) *și bronz strepezit și* (caracatiți de pecingeni pe) *zid,* (ochi) *sticloși,* (baltă de) *bitum,* (păroasele) *cranii,* (femeile lumii cu) *dinții* (de iepuri), (femeile noastre cu zâmbetul) *țeapăn, clavicula, gresii,* (sânul Moldovei e) *țurțur de piatră, cenușa din vatră,* (cocoșii de) *țiglă* etc. etc. Dumnezeu însuși e de *gresie și antracit*, iar Cartea Sfântă e de *piatră arsă*.

Crezul neîntinat al poetului rămâne însă ferm: *Prin Dumnezeul negru ca o mină/ credința mea-i explozie, lumină.* Poemul final se numește *Cortina,* cu sugestia că poezia devine o scenă cu un singur actor care ne pune în față propriile trăiri, suferințe sublimate în versuri, adică în cuvinte, și cu un auditoriu, precizat încă de la început, căruia i se adresează și acordul final – volumul se deschide cu poezia *Celorlați* și se închide lăsând *Cortina* spectacolului poetic, spectacolului poeziei, amplificând un mesaj poate optimist ori, poate, ca ultimă victimă, al poetului însuși: *Pentru crima de-a fi iubit prea mult omul,/ nu mă veți spânzura mai presus decât pomul.* E, și aceasta, o restituire! Pe care M.N. Rusu și Editura Eikon o pun la dispoziția cititorilor, cu încheierea pilduitoare a criticului: *Cărțile și Premiile lor aveau să fie ultimele redute și baraje ridicate de tinerii poeți și scriitori ai momentului în fața apelor invadatoare ale dogmatismului stalinist. Dar, cu toate acestea, strigătul de sirenă al poetului și marinarului George Dan, tras împotriva „tempestelor" din publicistică și literatură, se mai aude și astăzi, mai ales astăzi, prin* Oamenii din lande.

Ars longa...

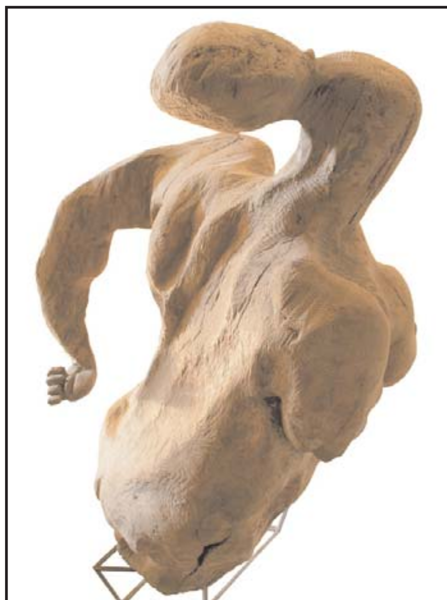
Mircia Dumitrescu

Mircia Dumitrescu, s-a născut la 3 iulie 1941, la Căscioarele, Ilfov. Urmează Liceul „Ion Neculce” (1955-1959), apoi Institutul de Arte Plastice „Nicolae Grigorescu” (1959-1965), ambele din Bucureşti. Din 1965 până în 1978 lucrează ca profesor de desen la Liceul Nr. 6 din Bucureşti. În 1967 devine membru stagiar al Uniunii Artiştilor Plastici din România şi în 1969 membru definitiv. Din 2006 este membru al Uniunii Gravorilor şi Litografilor Maghiari, Budapesta. Între 1975–1990 este secretar al secţiei de grafică a U.A.P. din România. Din 1979 până în 1989 este desenator artistic la Editura Sport-Turism, iar din 1990, pe rând, lector, conferenţiar şi profesor la Academia de Artă din Bucureşti, catedra de grafică. Doctor în arte vizuale din anul 2005, cu lucrarea *Invenţia oculocentrică sau ispitirea Sfântului Antonie*. Din 1965 participă la numeroase expoziţii, în ţară şi străinătate. Colaborează cu multe edituri, ilustrează cărţi şi realizează coperte, se ocupă de amenajarea de standuri de carte.

Este membru fondator şi susţinător permanent al Taberei de creaţie „Prietenia” din comuna Lăzarea, judeţul Harghita, începând din anul 1974. În 1990, iniţiază un proiect de carte bibliofilă manufacturată, cu gravuri originale, unele realizate împreună cu studenţi şi cu numeroşi artişti contemporani. Cărţile respective au fost donate unor importante instituţii şi biblioteci, au primit premii la expoziţii şi târguri.

Colaborează cu Academia Română, cu Memorialul Ipoteşti şi cu Fundaţia Naţională pentru Ştiinţă şi Artă la proiecte de anvergură, participă la simpozioane şi conferinţe, iniţiază proiecte artistice şi editoriale. A primit numeroase premii şi distincţii.

Din 2013 este membru corespondent al Academiei Române.

Pe 20 noiembrie 2008, am cinat cu Mircia la „Carul cu bere”. De la început am avut senzatia unui extraterestru debarcat din întâmplare la Isarlîk. Departe de toate cancanurile bucureştene, Mircia era clar mistuit de dorinţa de artă, de creativitate, de cunoaştere. Cuvintele sale erau de o totală simplicitate, dar încărcate de înţelepciune şi bunătate. (...)

Am făcut apoi numeroase vizite la atelierul lui. Pentru mine era ca un ritual, la fiecare vizită pe care o făceam la Bucureşti. Pot chiar să spun că dacă programul meu încărcat îmi permitea să văd o singură persoană, acea persoană era el. Am descoperit astfel şi minunata lui familie. (...)

Treptat am descoperit că geniul lui Mircia Dumitrescu nu se manifestă doar în opera sa, dar şi în atitudinea din viaţa de fiecare zi. Mircia este un om bun, generos, incapabil de răutate şi de invidie. Generozitatea lui este rar de întâlnit astăzi. (...)

Ca si mine, Mircia are cultul prieteniei. O prietenie exigentă, fondată pe o fidelitate totală.

Am mai cunoscut un singur om asemănător lui Mircia – Stéphane Lupasco. Pentru Mircia, răul alunecă pe lângă el, ca o pervertire a realului. Şi „realul” înseamnă arta, creaţia, cunoaşterea. Faimosul *Decalog pentru Mircia* al lui Nichita Stănescu, pe care Mircia îl respectă cu stricteţe, merită reprodus aici în întregime:

1. Să nu-ţi minţi ochii cu ochi.
2. Să nu-ţi furi realul în real.
3. Să nu te înşeli pe tine însuţi ca şi cum ai fi altul.
4. Să nu vorbeşti în numele nimănuia, căci numele tău al nimănuia este.
5. Să-ţi faci chip cioplit.
6. Să-ţi faci chip din linii.
7. Să-ţi faci chip din trilul ciocârliei.
8. După ce le-ai făcut toate astea, încearcă să le-mbrăţişezi dacă poţi.
9. Îmbrăţişarea chipului cu chip sărut se numeşte.
10. Numai chipul se îmbrăţişează cu chipul, căci braţele sunt făcute pentru ararea câmpului. Amin.

Într-adevăr, Mircia nu-şi fură realul în real. El trăieste în real, prin opera sa solară. El nu se înşală pe sine însuşi şi nu vorbeşte în numele nimănuia, căci opera sa este numele lui. (...)

(Basarab Nicolescu, *Mircia Dumitrescu – un geniu generos şi modest*)

Număr ilustrat cu lucrări de Mircia Dumitrescu (sculpturi la pag. 24, gravuri în lemn şi metal la celelalte pagini). Informaţii şi imagini reluate de pe site-ul artistului, http://mircia.ro.

Semnează în acest număr

- Horia BĂDESCU – scriitor, Cluj-Napoca
- Florin HORVATH – scriitor şi ezoterist, Zalău
- Cristian BĂDILIŢĂ – teolog şi scriitor, Franţa
- Constanţa VAIDA HALIŢA – arhitect, Bucureşti
- Dragoş VAIDA – prof. univ., Bucureşti
- Aurel RADU – arhivist, Piteşti
- Cristian COCEA – scriitor şi ezoterist, Piteşti
- Florian COPCEA – scriitor, Turnu-Severin
- Pr. Vasile MARINESCU – Curtea de Argeş
- Nicolae MELINESCU – publicist, Bucureşti
- Aureliu GOCI – scriitor, Bucureşti
- Maria Mona VÂLCEANU – scriitor, Piteşti
- Marian NENCESCU – scriitor, Bucureşti
- Paula ROMANESCU – scriitor, Bucureşti
- Florentin POPESCU – scriitor, Bucureşti
- Lucian COSTACHE – scriitor, Piteşti
- Ion PĂTRAŞCU – diplomat, Bucureşti
- Maruca PIVNICERU – scriitor, Bucureşti
- Elis RÂPEANU – scriitor, Bucureşti
- Mircea OPRIŢĂ – scriitor, Cluj-Napoca